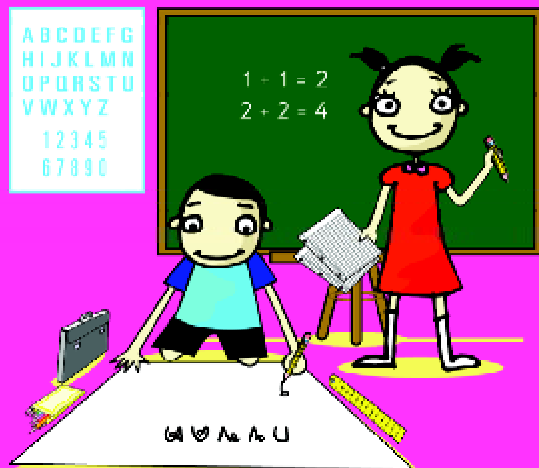
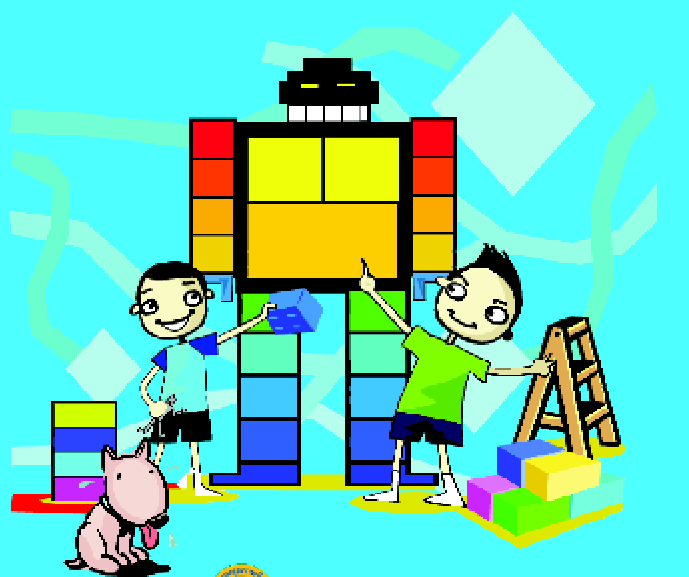

เชิงวชาญชีวิต
ฉลาดคิดสร้างสรรค์
ผู้มีอิสระใจรับต่อแล้ว

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงสาธารณสุข

เชื้บวชฅญชีวิต
ฉลัดคิตสร้ฅสรรด
คूंมือสร้บพ้อแม่

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ข้อมูลบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
พาฝัน ศุภวานิช, สุวรรณีย์ แซ่ลิ่ม, พงษ์พัชร์ พงษ์กุลบุตร,
เรืองพิลาศ ธรรมวิเศษ, ดวงแข บัวประโคน ผู้เขียน
อมรากุล อินโชนานนท์, สมพร อินทร์แก้ว, บรรณาธิการ
เชี่ยวชาญชีวิต ฉลาดคิดสร้างสรรค์ คู่มือสำหรับพ่อแม่
อมรากุล อินโชนานนท์, สมพร อินทร์แก้ว. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี :
สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. 2548.
120 หน้า.
1.เด็ก-ความคิด 2.สร้างสรรค์ 3.พรสวรรค์ 4.ในทุกคน

เชี่ยวชาญชีวิต ฉลาดคิดสร้างสรรค์ คู่มือสำหรับพ่อแม่

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 974-93425-9-3

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม 2548

จำนวน 1,000 เล่ม

ผลิตโดย

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

โทร. 0-2951-1385 โทรสาร 0-2951-1386

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ห้ามลอกเลียนแบบส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้

โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

ศิลปกรรม อติวรรณ พึ่งรอด

ภาพประกอบ จักรพันธุ์ หงษ์สวัสดิ์, ฤทธิรงค์ อรุณานนท์

ออกแบบตัวการ์ตูน บริษัท อาตาศิว จำกัด

คำนำ

การเลี้ยงลูกเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่พ่อแม่ทุกคนพากันหุ่มเห่ที่จะเรียนรู้ และแสวงหาแนวทางเพื่อให้สิ่งที่ดีที่สุดกับลูก นั่นคือ อยากให้ลูกเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีคุณค่า และมีความสุข

สิ่งที่จะนำไปสู่การเป็นคนที่มีศักยภาพเต็มเปี่ยม และมีความสุขในชีวิต ก็คือ การพัฒนาความคิดสามด้าน ได้แก่ พัฒนาให้คิดเป็น คิดดี และรู้จักคิดต่อยอด

การคิดเป็น เป็นการพัฒนาสมองและใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต

การคิดดี เป็นการพัฒนาอารมณ์ จิตใจและจิตวิญญาณ นำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

การคิดต่อยอด เป็นการพัฒนาสมองและจินตนาการที่กว้างไกล นำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่หยุดนิ่งหรือย่ำอยู่กับที่ และก่อให้เกิดการรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่คนในสังคม

ที่สำคัญ นอกจากจะเลี้ยงลูกให้เติบโตใหญ่เป็น คน คิดเป็น คิดดี และคิดต่อยอด” แล้ว ยังต้องพัฒนาลูกให้ “ทำเป็น” ด้วย

แค่คิดอย่างเดียวโดยไม่ลงมือกระทำ ก็จะเป็นแค่การสร้างวิมานในอากาศ
ต่อเมื่อลงมือทำ จึงจะได้ผลผลิตที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

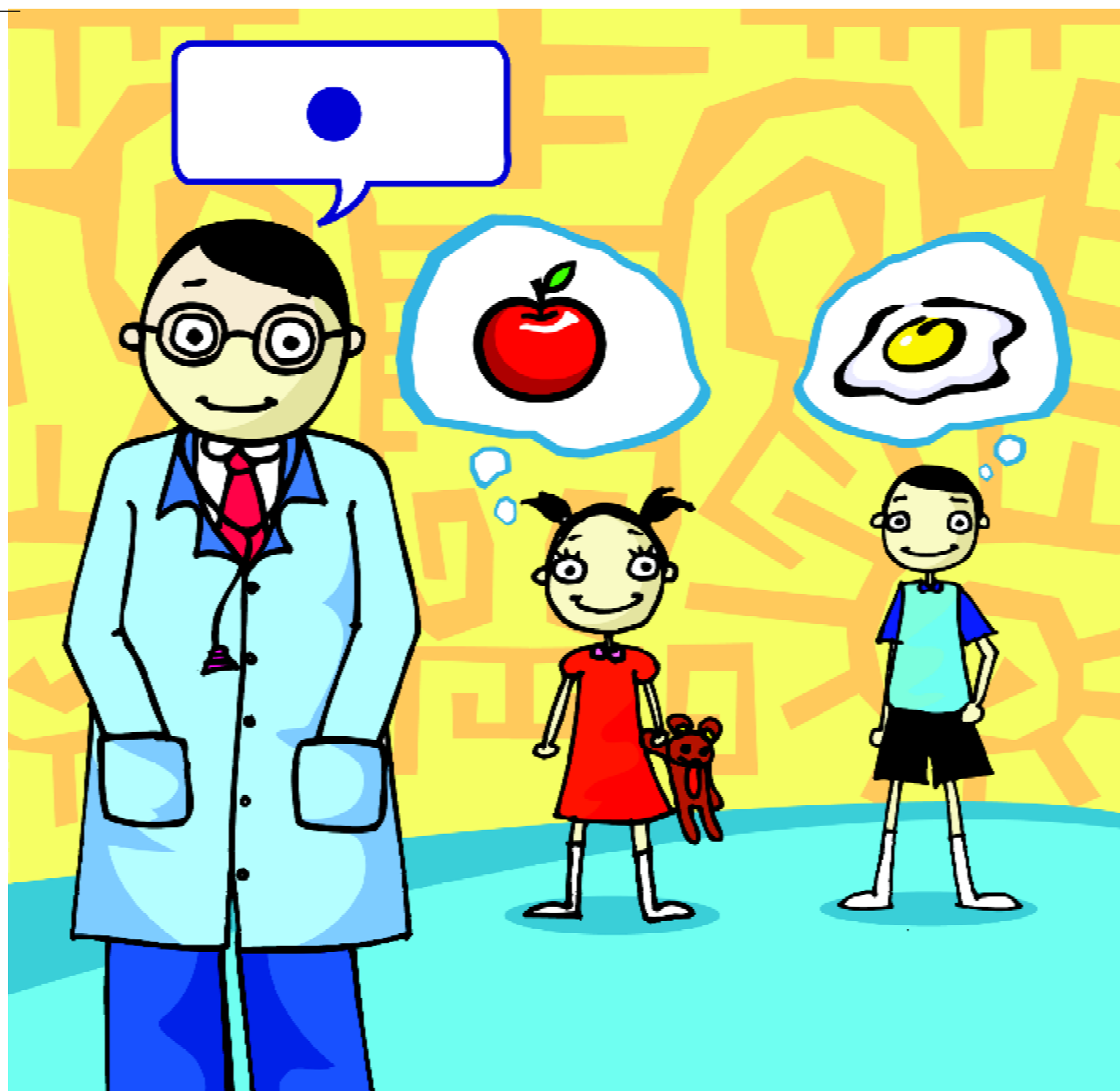
กรมสุขภาพจิตได้ตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีคุณค่า และมีความสุข จึงได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อให้พ่อแม่ได้เข้าใจธรรมชาติและวิถีคิดของลูก รู้วิธีทำจะตอบสนองและกระตุ้นเร้าลูกให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น คิดต่อยอด ซึ่งวิถีคิดก็ต้องเป็นการคิดที่ดีด้วย เพื่อลูกจะได้ใช้ความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ใหม่ๆ ให้ประเทศชาติ และมีความสุขในชีวิต

ด้วยความปรารถนาดี

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

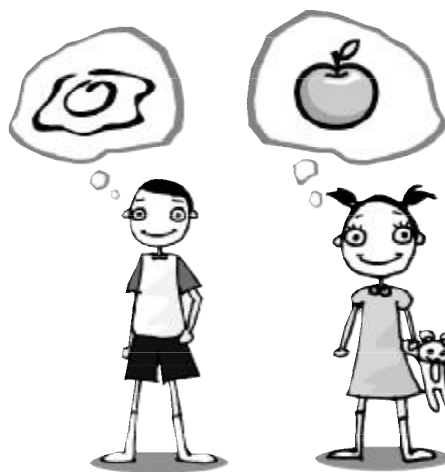
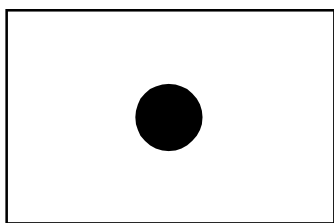

บทที่ 1	c	บทนำ ความคิดสร้างสรรค์...พรสวรรค์ที่มีอยู่ในทุกคน	7
บทที่ 2	c	แบบนี้สิ.. “ความคิดสร้างสรรค์”	13
บทที่ 3	c	4 ปฏิบัติการกระตุ้นต่อมความคิดสร้างสรรค์	27
	3.1	v พลังแห่งการเล่น ยิ่งเล่น - ยิ่งสร้างสรรค์	33
	3.2	v ศิลปะ กับความคิด และชีวิตได้ก่กๆ	45
	3.3	v คิดได้ คิดดี... ด้วยดนตรีและการเคลื่อนไหว	73
	3.4	v พัฒนาทักษะภาษา...สู่พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์	97
บทที่ 4	c	กลยุทธ์ปลูกพลังสร้างสรรค์	125

(1) บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์...
พรสวรรค์ที่มีอยู่ในทุกคน

คุณมองภาพนี้แล้วนึกถึงอะไร...?

หากคำตอบที่ได้ คือ “วงกลมสีดำ” หรือก็แค่ “จุดดำๆ ในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า”
ไม่เห็นมีอะไรมากไปกว่านี้..

นี่ก็คือ มุมมองความคิดของผู้ใหญ่ทั่วไปที่มักจะมองอะไรแบบตรงไปตรงมา จำกัด
ความคิดอยู่กับสิ่งที่เห็นตรงหน้า ไม่มีอะไรน่าตื่นตาตื่นใจเอาซะเลย

แต่ถ้าคุณนำภาพเดียวกันนี้ไปถามเจ้าจอมขวัญอนุบาล พวกเขาจะตื่นเต้นแย่งกัน
ตอบเสียงแจ้ว แล้วคำตอบก็พรูออกมาอย่างมากมาย (คนละหลายๆ คำตอบเสียด้วยสิ)

กลัวยาสูปของคุณตาครับ

อุโมงค์ย่อนเวลาค่ะ

ผมว่า... ถ้าหมียักษ์นะฮะ

แฮมเบอเกอร์ต่างหากละ.

ซ็อกโกแลต... ไข่ดาวใหม่ๆ... ดวงอาทิตย์ตอนกลางคืน... แมลงสีด่า... ส้มเน่า...
ลัทธิยนต์... รูจุมูกข้างหนึ่งของหมูตัวใหญ่... ดอกไม้..... ฯลฯ

หรืออะไรสารพัดที่หลังไหลออกมาจากจินตนาการของพวกเขาอย่างกล้าหาญ เป็น
อิสระ แล้วก็คำตอบที่สนุก มีสีสันจนทำให้ผู้ใหญ่อย่างเรา ๆ อุดที่จะขำในความช่างคิด
ของพวกเขาไม่ได้

ทำไม...เด็ก ๆ จึงคิดได้คิดดี...

แล้วคุณผู้ใหญ่ไม่มีความคิดชนิดที่เรียกว่า “ไร้พรหมแดน” เช่นนี้บ้างหรือ..

ความจริงแล้ว..ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวเรามาตั้งแต่เกิด และ เราคงไม่หยุดคิด
จวบจนวันตาย มนุษย์ต่างจากสัตว์ก็ตรง “ความคิด” และมนุษย์แต่ละคนก็แตกต่างกันตรง
“วิธีคิด”

วิธีคิดของเด็ก และ วิธีคิดของผู้ใหญ่ ก็ต่างกัน

เด็กๆ คือ วัยที่ความคิดกำลังเบ่งบานและสร้างสรรค์ ความคิดอิสระของเด็ก ๆ
เติบโตขึ้นท่ามกลางหัวใจที่เปิดกว้างพร้อมสัมผัสเรียนรู้โลกด้วยความรู้สึกอัศจรรย์ใจ ตรงนี้
แหละค่ะที่ผู้ใหญ่อย่างเราสู้เด็กไม่ได้ เพราะยิ่งโตขึ้น ผู้ใหญ่ก็ยิ่งสร้างกรอบมาจำกัดให้
ความคิดเราแคบลง เช่น กลัวว่าความคิดเราจะสู้เขาไม่ได้ กลัวว่าเขาจะมองเราแปลกๆ บวก
กับการที่เราอยู่ในสังคมที่เห็นว่า ความคิดที่แตกต่างเป็นเรื่องไม่น่าปลอดภัย หรือคิดว่า
ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องสูงส่งของนักประดิษฐ์ผู้ยิ่งใหญ่ไม่เกี่ยวกับเรา

เพราะคิดกันอย่างนี้ล่ะ ถึงทำให้ศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ภายในตัวเรานับวันก็ยิ่งเหี่ยวเฉาลงทุกที

แท้จริงแล้วเราจะพบ ความคิดสร้างสรรค์ วางอยู่บนโต๊ะ แขนอยู่บนฝาผนัง ในกระเป๋ ใต้หลังคาบ้าน ที่ทำงาน ตามท้องถนนและทุกหนทุกแห่ง แม้กระทั่งบนตัวเรา

วัตถุดิบของมากมายในโลกที่ถูกผลิตขึ้นมารับใช้เราในแต่ละวัน ล้วนมาจากความคิดสร้างสรรค์ของใครคนใดคนหนึ่ง

ลองมองไปรอบ ๆ บ้านคุณสิคะ นั่นไง..มีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เป็นฝีมือคุณ คุณเองก็มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำอะไรหลาย ๆ อย่างในชีวิต แม้เพียงแค่คุณคิดที่จะหยิบหนังสือเล่มนั้นขึ้นมาอ่าน เพื่อจะหาวิธีเพิ่มพลังความคิดสร้างสรรค์ให้ลูกสุดที่รักของคุณ นี่ก็เรียกว่า คุณมีความคิดที่สร้างสรรค์แล้วนะคะ

ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่อะไรที่ไกลตัว หรืออะไรที่เกินไปกว่าความสามารถที่คุณจะมีได้

ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดที่คุณจะสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้น พัฒนาขึ้น เป็นความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

เช่น เมื่อเย็นวันนี้ เจ้าตัวน้อยไม่ยอมกิน “ข้าวไข่สองพันปี” ที่คุณทำ (อาจจะซ้ำเป็นสัปดาห์) แทนที่คุณจะบังคับลูกให้กินด้วยน้ำเสียงอันดุดันกับสายตานางพญาพิฆาต ให้หมดเปลืองพลังงานดีๆ ในตัวคุณ คุณก็ลองคิดสร้างสรรค์เมนูใหม่ ๆ เป็น “ข้าวไข่แฟนตาซี” สีสดสวยด้วยผักหลากชนิดดูสิคะ ทั้งคุณและลูกก็ได้อร่อยและมีความสุขกับเมนูใหม่ในมื้อเย็นวันนั้น

ยิ่งไปกว่านั้น ความคิดสร้างสรรค์ ยังซ่อนตัวอยู่ใน “ทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน” เช่น การเป็นคนช่างสังเกต การมองโลกในแง่ดี การมีจินตนาการ การกล้าคิด กล้าทำ

กล้าตัดสินใจ ความฉลาดในการแก้ปัญหา และการมีสติปัญญาในการยอมรับความเป็นจริงเป็นต้น

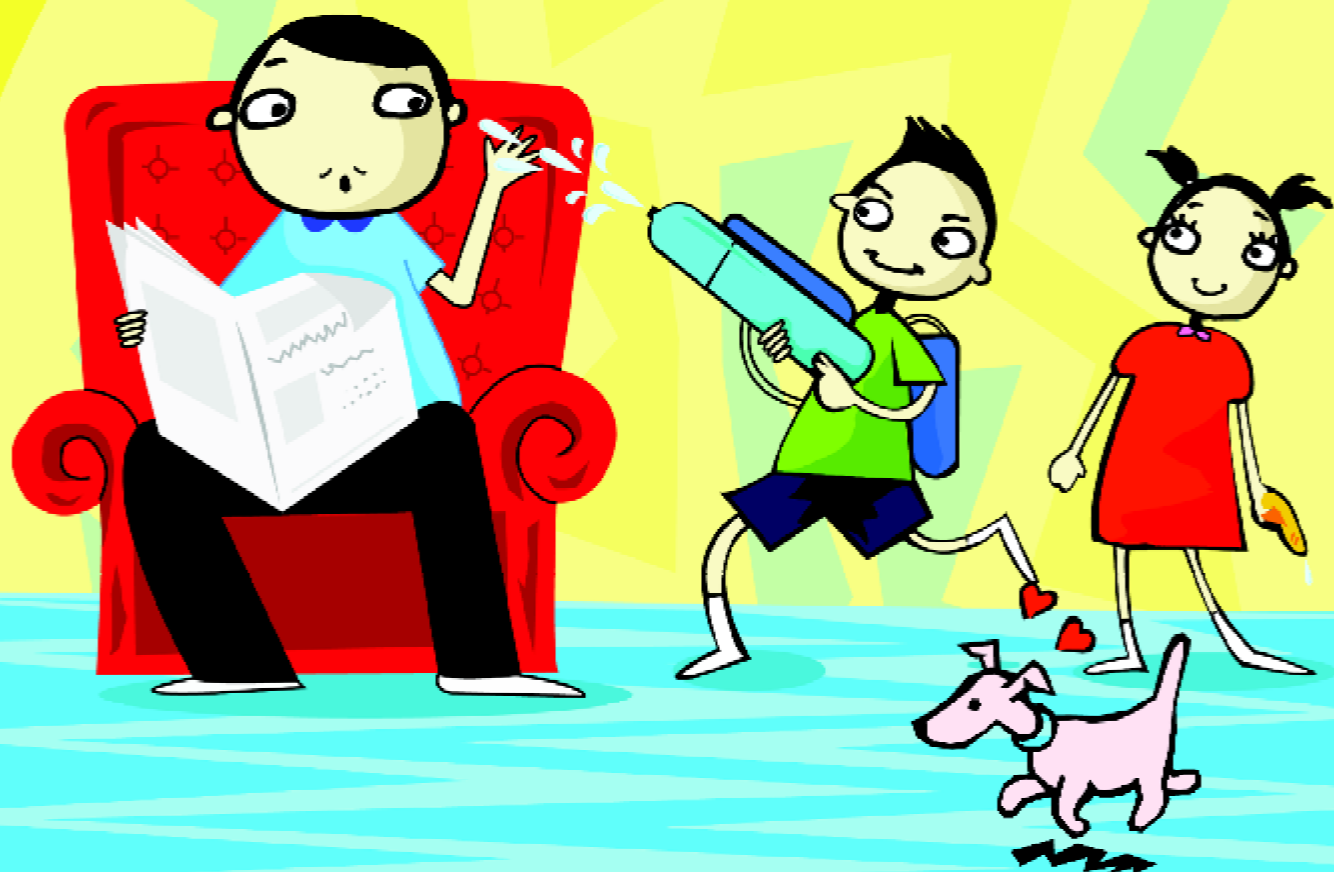
การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นการวางรากฐานชีวิตของลูกน้อยให้เป็นคนเก่งดี และใช้ชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและมีความสุข

ความคิดสร้างสรรค์ จะเติบโตขึ้นอย่างงดงามได้หากได้รับ”ปุ๋ยชั้นดี”จากการหล่อเลี้ยงอย่างถูกวิธี

มาเป็นพ่อแม่ผู้สร้างสรรค์ ด้วยการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความคิดให้งอกงามขึ้นกลางใจลูกกันเถอะค่ะ พวกเขาจะได้เป็นเด็กที่เติบโตขึ้นอย่างแข็งแรง ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และ สติปัญญา

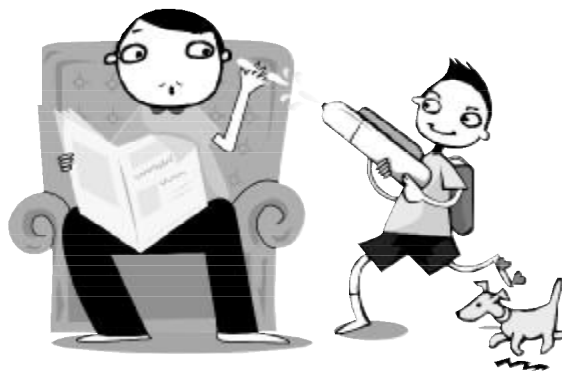
ในบทต่อไป คุณจะพบกับความมหัศจรรย์ของความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งวิธีการแสนง่าย ที่จะช่วยเพิ่มพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์ และสามารถรักษาลิ่งสำคัญเหล่านี้ไว้ให้ลูกคุณได้จนตลอดชีวิต

(2) แบบนี้...

“ความคิดสร้างสรรค์”

เมื่อคุณนึกถึงภาพพฤติกรรมการเล่นของเด็กๆ หรือ ลูกของเรา ภาพวีรกรรมต่างๆ ของพ่อขุนหัวแม่ขุนหัวก็ผุดขึ้นในความทรงจำ ทั้งชวนปลื้มอกปลื้มใจ หรือชวนปวดเคียรเวียนเกล้า และใจหายใจคว่ำบ้างในบางคราว ตั้งแต่ทารกที่แม่ต้องกกกลมจนเติบโตเดินและวิ่งได้ พ้นจากการประคองของมือแม่มือพ่อ เมื่อนั้นสองขาก็กระหายที่จะก้าวไปเรียนรู้โลกกว้าง สองมือหยิบจับสัมผัสทุกสิ่งด้วยความอยากรู้อยากเห็น ยิ่งอยู่ในวัยที่ส่งภาษาได้ด้วยแล้ว คุณพ่อคุณแม่ก็ต้องพบกับคำถามที่รัวเป็นชุดว่า... “ทำไม?” ยิ่งถึงจนพ่อแม่ตอบแทบไม่ทัน

ทำไมมดเดินเป็นเส้นตรง?... ทำไมล้อรถไฟไม่มียางเหมือนล้อรถยนต์? หรือไม่ก็จนมุมอึ้งไม่รู้จะตอบเจ้าตัวเล็กยังไงเมื่อถูกถามว่า ทำไมหนูมีजूแล้วน้องมีจิม ?” บาง “ทำไม?” ก็ชวนขำกลิ้ง “ทำไมพ่อถึงมีตาตุ่มที่คอล่ะ?” ฮากันยกใหญ่ก่อนจะเฉลยให้ลูกรู้ว่านี่เขาเรียกว่า “ลูกกระเดือกครับลูก!”

หมดเรื่องถามก็เข้าสู่เรื่องเล่น บางวันเล่นเป็นคุณหมอ ก็คว้าเอาหูฟังชาวเดอะเบเกอรี่ เล่นตรวจโรคไปทั่วบ้าน คุณเองก็ไม่พ้นเป็นคนไข้ของลูก หมาแมวในบ้านไม่เว้นโดนจับตรวจโรคและจ่ายยาให้กินทุกตัว ! อีก 2 - 3 วันเปลี่ยนบทบาทใหม่เป็นเจ้าหน้าที่ดับเพลิง เอากะละมังใบเล็กมาสวมหัวเป็นหมวกนิรภัย ปีนฉีดย้ำพลาสติกขนาดใหญ่ถูกสมมติเป็นหัวฉีดน้ำดับเพลิง “พ้อออกมาเร็ว ไฟกำลังไหม้จะถึงตัวอยู่แล้ว” เจ้าตัวเล็กตะโกนพร้อมฉีดย้ำไปรอบๆ ตัวคุณ เพื่อป้องกันไฟ จัดแจงลากคุณออกมา และเข้าไปจัดการกับกองไฟที่กำลังไหม้บ้านในสมมติของเขาย่างห้าวหาญ! บางวันเขาวัยดัดดึงไปในทะเลแล้วว่ายขึ้นมาเหนือน้ำพร้อมทั้งพ่นละอองขึ้นไปในอากาศ...ใช่ วันนี้เขาเป็นปลาวาฬ !

คุณเคยแอบรำคาญใจกับคำถามของ “เจ้าหนูจ๋าไม” บ้างไหม หรือเคยแอบกังวลใจว่าลูกเราเพื่อฝันเพื่อเจอเกินขนาด ขึ้นเปลื่อยให้เล่นต่อไปจะ “ได้ความ” ไหมนี้ หรือจะเสียเวลาไร้สาระไปเปล่าๆ ปลื้ๆ

ใจเย็นๆ ค่ะ ลองมาตรวจสอบความรู้สึกลึกซึ้งของคุณที่มีต่อพฤติกรรมการเล่นของหนูน้อย (วัย 3-5 ขวบ) กันสักหน่อย ด้วยการทำแบบสอบถามข้างล่างนี้ (ตอบตามความคิดจริงๆ นะคะ)

พฤติกรรมการเล่นของหนูน้อยวัย 3-5 ปี

ความคิดของคุณ
สร้างสรรค์ จังเลยลูก J ทำอะไรนะ น่าเป็นห่วงจัง L

1. มะเฟื่องใช้แกนกระดาษทิชชูมาสมมุติเล่นเป็นโทรศัพท์มือถือ และไมโครโฟน
2. น้องเพชรชอบเล่นเกมหาจุดที่ไม่เหมือนกัน หรือหาของที่ซ่อนอยู่
3. น้องดล คลั่งไคล้อุลตราแมน ชอบแปลงร่างเป็นอุลตราแมน ปล่อยแสงต่อสู้กับสัตว์ประหลาด
4. หนูนุ่น เอาหมอน ผ้าห่ม โต๊ะ เก้าอี้ มาต่อเป็นห้องทำงานของตัวเอง
5. น้องดล เอาไม้กวาดมาขี้นเป็นม้านิลมังกร
6. มะเฟื่อง ชอบเล่นพูดภาษามนุษย์ต่างดาวด้วยโทรศัพท์ที่ทำจากแกนกระดาษทิชชู
7. หนูนุ่นชอบทำท่าเคลื่อนไหวเป็นแมงกะพรุนไฟไปไล่ซื้อตเพื่อน ๆ
8. น้องดล เล่นทรายได้นานๆ เขาชอบสร้างบ้าน สร้างถ้ำ ทำเขื่อน
9. น้องเพชร แต่งนิทานเรื่อง เต่าวิเศษกับหมู 3 ปาก

เป็นอย่างไรบ้างคะ ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กๆ ครบทั้ง 9 ข้อหรือเปล่า...

ถ้าคุณพ่อคุณแม่คิดว่าพฤติกรรมการเล่นของเด็กๆ ทั้ง 4 คน เป็นเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ แล้วล่ะก็... เตรียมปรบมือต้อนรับอัจฉริยะตัวน้อยในอนาคตได้เลยค่ะ

หากคุณพ่อคุณแม่ยังรู้สึกเป็นห่วงกับการเล่นบางอย่างตามแบบทดสอบเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเพ้อเจ้อ ไม่มีความหมายอะไร แต่คุณกลับรู้สึกสบายใจมากกว่าหากเห็นลูกนั่งอ่านหนังสือหรือเล่นอื่นๆ ไม่วิ่งไปไหน นั่นแปลว่า คุณพ่อคุณแม่กำลังเข้าใจอะไรบางอย่างผิดไป

เพราะความจริงแล้ว สิ่งที่เด็กทั้ง 4 คนกำลังเล่นและสนุกกับการแสดงออกตามประสาเด็กอยู่ทั้งหมดนั้น ถือเป็น “วิธีการวางรากฐานความคิดสร้างสรรค์” ที่สำคัญของวัยเด็กเสียวนะคะ

บ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ผ่านจินตนาการและโลกสมมติ

วัยเด็ก คือ วัยที่ธรรมชาติสร้าง “จินตนาการ” ให้เติบโตขึ้นมาพร้อมกับพวกเขา เด็กๆ จึงมักสนุกกับโลกแห่งจินตนาการ ผ่านการแปลงร่างเป็นนั่นเป็นนี่ใน “การเล่นบทบาทสมมติ”

การเล่นบทบาทสมมติ ตามจินตนาการของเด็ก “มีความหมาย”

เพราะเด็กสามารถเป็นอะไรก็ได้ที่อยากจะเป็น ความอิสระในการแสดงออกเช่นนี้ นอกจากจะทำให้เด็กรู้สึกพึงพอใจและรู้สึกว่าตนเองอยู่ในตำแหน่งของผู้ควบคุมแล้ว เด็กยังได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่จากสิ่งที่ตนสมมติอีกด้วย

ตัวอย่างเช่น น้องต้อมแปลงร่างเป็นพ่อครัว น้องต้อมจะต้อง “คิด” แล้วว่า...บทบาทและหน้าที่ของพ่อครัวคืออะไร เขาจะดึงเอาประสบการณ์จากการเห็นพ่อแม่ทำกับข้าว และคิดต่อว่า..มือนี้นู่นจะทำเมนูอะไรดีนี่...แล้วต้องเตรียมอุปกรณ์ทำครัวอะไรบ้าง....จะใส่ส่วนผสมอะไรถึงจะทำให้อาหารอร่อย... ที่ขาดไม่ได้ เมื่อนั้นก็มักจะมีส่วนผสมของ “จินตนาการ” เป็น

เครื่องปรุงรสให้อาหารจานเด็ดออกแนวแฟนตาซีมีสีสันสดใสเสมอ ปรากฏว่าเมนูเด็ดของน้อง
ต้อม คือ “ขนมเค้กดาวลูกไก่” (น้องต้อมบอกว่าเป็นดาวที่เดินทางมาจากทางช้างเผือกเลย
ด้วยสิ...)

**ยิ่งเด็กได้ปลดปล่อยจินตนาการผ่านการเล่นบทบาทสมมติอย่างอิสระ มีรายละเอียด
และความซับซ้อนของการเล่นทางจินตนาการมากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้ต่อมความคิดสร้างสรรค์
ของเด็กได้พัฒนามากขึ้นเท่านั้น** เด็กจะได้ฝึกกระบวนการคิด ฝึกการสังเกต ฝึกทำความเข้าใจ
เข้าใจในวิถีชีวิตจริง ได้เชื่อมโยงตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อม ความคิดอิสระในการจะเป็นนั้น
เป็นนี้...ทำให้ช่องทางของคำตอบมีมากมาย การเล่นบทบาทสมมติจึงเปรียบเสมือนคำถาม
ปลายเปิด ไม่มีคำตอบตายตัว ไม่มีถูกไม่มีผิด เด็กแต่ละคนจึงสามารถออกแบบวิธีการเล่น
ที่พลิกแพลงแตกต่างกัน ยิ่งได้มีโอกาสเล่นกับเพื่อน เด็กๆก็จะได้เรียนรู้ความคิดที่ต่างจาก
ตนเอง เรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย การแปลงร่างของเด็ก ๆ จึงถือเป็น
กระบวนการเพื่อการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ไม่ว่าจะจินตนาการให้เกินกระดาดหิซชูเป็นโทรศัพท์มือถือ กล้อง หรือไมโครโฟน
แล้วสร้างเรื่องราวตัวเองกำลังคุยกับมนุษย์ต่างดาวของมะเฟือง การแปลงกายเป็นอุลตร้าแมน
ต่อสู้กับสัตว์ประหลาดของน้องดล และการสมมติตนเองเป็นแมงกระพุนไฟของหนูหนูนะ ฯลฯ
จินตนาการในการเล่นเหล่านี้จะค่อยๆเสื่อมมนตร์ไปเองเมื่อเด็กโตขึ้น พ่อแม่ไม่ต้องกังวลใจ
แต่อย่างใดนะคะ แต่ควรทำตัวเป็นผู้สนับสนุนอย่างเป็นทางการให้เด็กได้อยู่ในช่วงเวลาแห่ง
ความเพ้อฝันนี้ให้เต็มอิ่ม แล้วความไร้เดียงสา(ตามมุมมองของผู้ใหญ่)นี้ ก็จะพิกตัวไปสู่ความ
คิดสร้างสรรค์อันอุดมสมบูรณ์ในที่สุด

จินตนาการกับการพัฒนาทางสติปัญญา อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์

มีผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กหลายท่านได้ทำการศึกษาพบว่า การที่เด็กมีทักษะการคิดเชิงจินตนาการที่ดีจะส่งผลให้...

- เด็กสามารถแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้นและรับมือกับความยุ่งยากทางอารมณ์และความเครียดได้ดี

จากการวิจัยพบว่าเด็กชั้นประถม 1-2 ที่มีทักษะทางจินตนาการสูง จะมีผลการเรียนที่ดี และสามารถเผชิญเหตุการณ์ความเครียดได้ หรือสามารถใช้จินตนาการในการเยียวยาภาวะอารมณ์ที่ถึงโถมได้ เช่น ก๊วยลั้วผีมาก ก๊วยอาจจะสร้างเรื่องในจินตนาการว่าเขามีอิทธิฤทธิ์ในการปราบผี แสดงว่า ก๊วยค้นพบการเปลี่ยนผ่านความกลัวเข้าสู่บทบาทของการเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์

- เด็กมีผลการเรียนที่ดีและมีความสุขในชีวิต
- เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และมีความฉลาดเมื่อเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน
- เด็กที่มีเพื่อนในการเล่นบทบาทสมมติด้วยกัน มีแนวโน้มที่จะมีความคิดสร้างสรรค์ และฉลาดกว่าเพื่อนในระดับเดียวกัน

การเล่นในเชิงจินตนาการ แฟนตาซี หรือบทบาทสมมติมีอิทธิพลอย่างมากสำหรับเด็กในช่วง 0 - 6 ปี อาจถือได้ว่าเป็นช่วงที่จินตนาการครอบครอง สำหรับหนูน้อยวัย 2 ขวบ การเล่นของเด็กจะเป็นไปเพื่อการเรียนรู้สิ่งของรอบตัว มีความสนใจและอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่างๆ ตลอดเวลา เด็กจะร้องคั่นและอาจหยิบสิ่งของมาชิม ในขณะที่หนูๆ วัย 3 - 5 ขวบ มีความสามารถในการใช้จินตนาการผ่านการเล่น “บทบาทสมมติ” ตัวอย่างเช่น ถ้าเราปล่อยให้เด็ก 2 ขวบเล่นดิน เด็กจะใช้มือสัมผัส หรือเอาดินเข้าปาก ซึ่งเป็นวิธีการสำรวจและเรียนรู้โลกของเขา ในขณะที่เด็ก 3 -4 ขวบจะนำดินมาปั้นแล้วสมมติว่าตนเองเป็นแม่ค้าขายขนม เป็นต้น

การ์ตูน...อาหารสมองของหนูวัยเด็ก

คุณพ่อคุณแม่คงเคยกังวลใจกับอาการ “ติดการ์ตูน” ของลูกน้อย แต่ทราบไหมคะว่า การ์ตูนที่ดี ก็มีมีส่วนช่วยพัฒนาสมองของลูกสุดรักได้เหมือนกันนะคะ

คุณหมอประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ จิตแพทย์เด็กชื่อดังได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า..

“คุณสมบัติของการ์ตูน คือเรื่องลายเส้น ลายเส้นแต่ละเส้นนั้นมีความหมาย ลายเส้นจึงช่วยกระตุ้นสมองของเด็ก” และเหตุผลสำคัญที่การ์ตูนครองใจเด็ก ๆ ได้เพราะ **การ์ตูนเป็นเรื่องราวที่ตอบสนอง “วิธีคิดของเด็ก”**

แล้วเด็กๆ เค้าคิดกันอย่างไร ทราบไหมคะ

คุณหมอบอกว่า..เด็ก ๆ จะมีธรรมชาติของความคิด 4 แบบที่เป็นรากฐานสำคัญ อันจะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต รากฐานความคิดแบบเด็กๆ ที่ว่านั้นก็คือ..

วิธีคิดแบบที่ ๑ เด็กจะคิดว่า... อะไรที่สามารถเคลื่อนไหวได้ล้วนมีชีวิต (Animism)

หมายความว่า เด็กๆมักจะใส่ความมีชีวิตลงไปกับวัตถุสิ่งของที่ไม่มีชีวิตให้มีชีวิตเคลื่อนไหวได้ เช่น หยิบไม้กวาดมาควบซึ่งเป็นมันิลมังกร เป็นต้น การ์ตูนสร้างความพิเศษนี้เสมอ อย่างการ์ตูนวอลต์ดิสนีย์ก็เนรมิตสิ่งที่ไม่มีชีวิตทุกชนิดมาทำให้มีชีวิต เช่น รถไฟยิ้มได้ หนังสือเต็นระบำ ในหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะเป็นช่องๆ ก็สร้างความรู้สึกให้เคลื่อนไหวได้ ด้วยลายเส้นที่แสดงความลั่นสะเทือน เส้นแสดงควันทิ้งลอย ไฟที่ลุก เป็นต้น

เพราะฉะนั้นการอ่านการ์ตูนดูการ์ตูนจึงเป็นการกระตุ้นสมอง ฝึกวิธีคิดแบบ *animism* ที่จะเป็นพื้นฐานการคิดสร้างสรรค์ในอนาคต

วิธีคิดแบบที่ ๒ คิดเชิงเวทมนตร์ (Magical thinking)

เช่น เมื่อขี่ไม้กวาดมันิลมังกร เด็กจะรู้สึกของตัวเองเหาะได้ เป็นเรื่องถนัดนักสำหรับเจ้าตัวน้อยกับความคิดจินตนาการแนวแฟนตาซีเหนือจริงแบบนี้ การ์ตูนส่วนใหญ่เป็นแนว

แฟนตาซี มันไม่มีอะไรจริงสักอย่าง ซึ่งทำให้ถูกกล่าวหาว่าไร้สาระ แต่แนวคิดแฟนตาซีเหล่านี้กลับกลายเป็นรากฐานของเรื่องมีสาระในยามที่เด็กเติบโตขึ้น ดังนั้น ความคิดเชิงเวทมนตร์ไม่ใช่เรื่องเหลวไหล มันจำเป็นต้องมีในเด็กทุกคน คุณพ่อคุณแม่จึงควรปล่อยให้ลูกสร้างโลกจินตนาการได้อย่างสบายใจ

วิธีคิดแบบที่ ๓ เหตุการณ์ ๒ อย่างที่เกิดขึ้นพร้อมกัน มักเกี่ยวข้องเป็นเหตุเป็นผลกัน (Phenomenalistic causality)

ยกตัวอย่างเช่น ตอนเช้าหนูเป็นหวัด พอตอนเย็นพ่อแม่ทะเลาะกัน เด็กจะคิดว่าเพราะหนูป่วยพ่อแม่จึงทะเลาะกัน เป็นการเชื่อมเหตุการณ์ 2 อย่างเข้าด้วยกันตามตรรกะความคิดของเด็ก การเชื่อมก็มีคุณสมบัติเช่นนี้คือ เมื่อเด็กอ่านการ์ตูนช่องซึ่งแต่ละช่องก็มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ช่องที่ 2 ต้องสัมพันธ์กับช่องที่ 1 เสมอ... ช่องที่ 3 ต่อกับช่องที่ 2...

วิธีคิดแบบที่ ๔ เด็กมักจะคิดว่า ตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric)

เด็กพร้อมจะเห็นตนเองเป็นศูนย์กลางของเรื่องต่างๆ อยู่แล้ว สืบเนื่องจากตัวอย่างข้อที่แล้ว พ่อแม่ทะเลาะกันเพราะหนู พ่อแม่หย่าร้างกันก็เพราะหนู เอาตนเองเป็นศูนย์กลางตลอดเวลาอ่านการ์ตูนก็เช่นกัน เด็กๆ จะอินกับพระเอกนางเอกในการ์ตูนได้ง่าย นางเอกคนนี้นี่แหละฉัน มันก็จะถูกโลกต่อวิธีคิดในสมองของเด็ก

ความคิดแบบเด็ก ๆ ทั้ง ๔ แบบรวมไปถึงพฤติกรรมการเล่นแนวแฟนตาซีของเด็ก ๆ ทั้ง ๔ คน ไม่ได้ไร้สาระอย่างที่พ่อแม่เป็นห่วงเลยนะค่ะ หากแต่เป็น **วิธีการสะสมขุมพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์ที่จะเติบโตขึ้นในสมองของเด็กๆ ต่อไปค่ะ**

เป็นอย่างไรบ้างคะ พ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลาย ได้รับข้อมูลแบบนี้แล้ว พอจะทำให้รู้สึกโล่งอกกับพฤติกรรมการเล่นแบบพิสดารและอาการคลั่งไคล้การ์ตูนของเจ้าตัวเล็กบ้างหรือเปล่าคะ เอ...หรือคุณพ่อคุณแม่คงนึกอยากแปลงร่างเป็นยอดมนุษย์ร่วมสนุกกับเจ้าผู้กำกับตัวน้อยบ้างแล้วสิ

2.2 เชิงวาทะชีวิต ฉลาดคิดสร้างสรรค์ คู่มือสำหรับพ่อแม่

พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัย 3-5 ปี และ 6-11 ปี

พฤติกรรมการแสดงออกของ เจ้าตัวเล็กวัย 3-5 ปี

1. มะเฟื่อง ชอบเล่นพูดภาษาผสมมนุษย์ต่างดาวด้วยโทรศัพท์ที่ทำจากแกนกระดาษทิชชู
2. กล้า คลั่งไคล้ลูกลูตราแมนและชอบแปลงร่างปล่อยแสงต่อสู้กับสัตว์ประหลาด
3. ไมค์ ชอบเล่นเกมหาจุดที่ไม่เหมือนกันหรือหาของที่ซ่อนอยู่
4. นุ่น เอาหมอน ผ้าห่ม โต๊ะ เก้าอี้ มาต่อเป็นห้องทำงานของตัวเอง
5. โท เอาไม้กวาดมาใช้เป็นม้านิลมังกร

พฤติกรรมการแสดงออกของ เจ้าจอมชน วัย 6-11 ปี

1. มะไฟ ถามว่า..สัตว์ตัวแรกในโลกเกิดมาได้อย่างไร
2. เก่ง ต่อเลโก้เป็นหุ่นยนต์ตัวใหญ่
3. แม็ค หาไขควงมาไขน็อตไม่ได้ จึงใช้มีดปลายแหลมแทน
4. แนน คิดทำบัลเล่ต์ขึ้นใหม่ให้แตกต่างจากครู
5. เอก เอาซีอิ๊ว ซอสหอยนางรม ซอสมะเขือเทศ ซอสพริก พริกไทย น้ำปลา กาแฟ ใส่ลงในไข่ตีให้เข้ากันแล้วทอดเป็นไข่เจียวสูตรของตัวเอง

พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัย 0-6 ปี

- อายุ 0-2 ปี มีพัฒนาด้านจินตนาการ พร้อมสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว
- อายุ 2-4 ปี ใช้จินตนาการในการเล่นบทบาทสมมุติ เป็นตัวของตัวเอง แต่มีความสนใจสั้น
- อายุ 4-6 ปี สนุกกับการวางแผน การเล่น ชอบเล่นบทบาทสมมุติต่างๆ โดยใช้จินตนาการ มีความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ แม้จะเข้าใจเหตุและผลไม่ดีนัก

พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในช่วงวัยนี้จะเน้นด้านจินตนาการโดยเฉพาะการเล่นบทบาทสมมุติ การตั้งคำถามที่ไม่หยุดหย่อน ความช่างสังเกต ความสงสัย การคิดเชื่อมโยง เด็กจะสงสัยหรือสังเกตความแตกต่างในสิ่งที่เป็นรูปธรรม ขนาด รูปทรง เช่น หมาตัวใหญ่กว่าแมว ทำไมพระอาทิตย์มาตอนเช้า พระจันทร์มาตอนกลางคืน เป็นต้น

ส่วนความต้องการและความสุขของหนูน้อยวัย 3-5 ปี จะเป็นเรื่องของการฟังดนตรี และการทำงานศิลปะ การได้ปั้น ได้ฟัง ได้ร้องเพลง การได้เล่น การได้ฟังนิทาน ได้ตั้งคำถาม ทั้งหมดนี้จะถูกสะสม บ่มเพาะ และแตกหน่อเป็นความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นกับการได้ลงมือปฏิบัติ ฉะนั้น เด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมตามพัฒนาการในด้านต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมา จะมีความฉลาดและมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าเด็กที่ถูกป้อนแต่ด้านการเรียน เน้นแต่ด้านวิชาการ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดของพ่อแม่บางท่านที่อยากให้ลูกอ่านออกเขียนได้ตั้งแต่ลูกรยังเล็ก อยากให้มีความคิดโตไวๆ ให้เด็กคิดได้เหมือนผู้ใหญ่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตทางสติปัญญาตามธรรมชาติของเด็กอย่างไม่ตั้งใจของผู้เป็นพ่อแม่

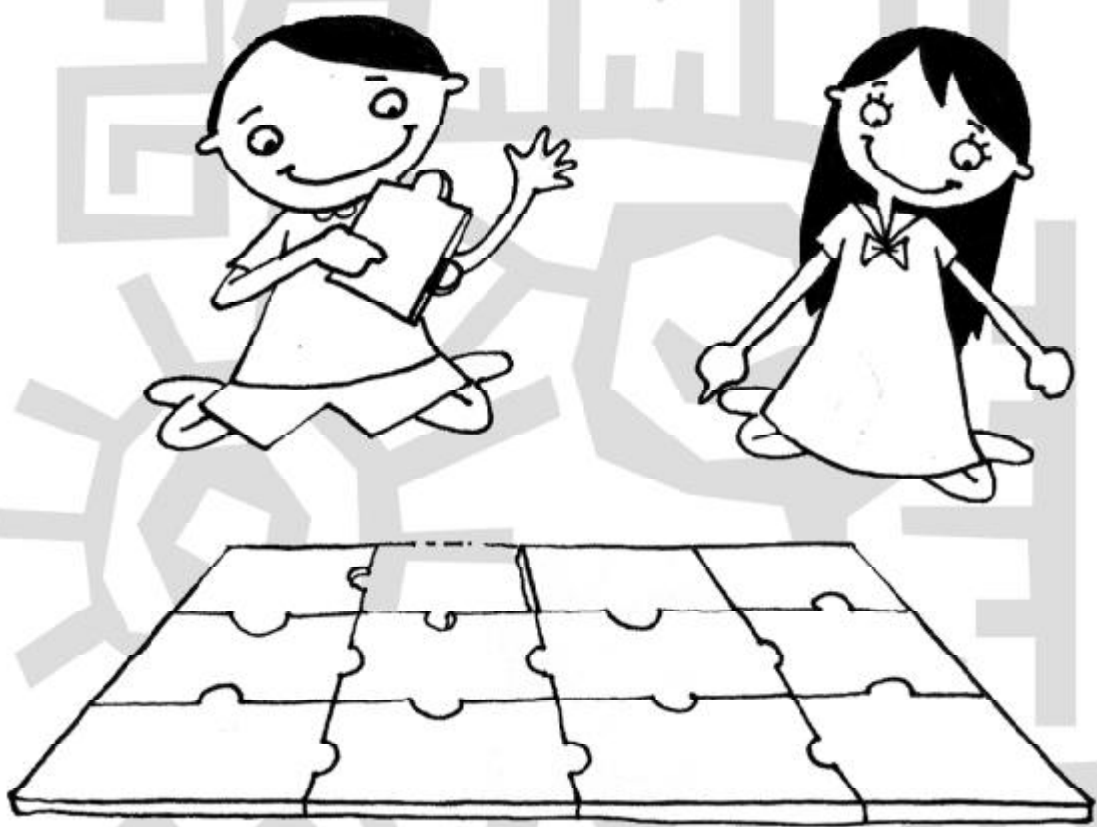
พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัย 6 - 11 ปี

- อายุ 6-8 ปี จินตนาการสร้างสรรค์เปลี่ยนไปสู่ความเป็นจริงมากขึ้น ชอบถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นคำพูด รักการเรียนรู้ และต้องการประสบการณ์ที่ทำหาย สนุกสนาน
- อายุ 8-10 ปี สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว มีความสามารถในการเรียบเรียงคำถาม ความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มพูนมากขึ้น และพร้อมจะเลียนแบบคนที่ตนรู้สึกชื่นชอบ และน่ายกย่อง
- อายุ 10-12 ปี ชอบสำรวจค้นคว้า ชอบการทดลอง มีสมาธิหรือช่วงความสนใจนานขึ้น เด็กผู้หญิงชอบเรียนรู้จากหนังสือและการเล่นสมมติ ส่วนเด็กผู้ชายชอบเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรี จุดอ่อนคือเป็นช่วงวัยที่ขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ลดลงบางช่วงเพราะเป็นช่วงปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน เลียนแบบเพื่อน ลดความคิดอิสระและความเป็นตัวของตัวเองเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง และเพื่อไม่ให้ดูแปลกแยกแตกต่างจากกลุ่ม

คุณพ่อคุณแม่จะเห็นว่าทั้งการตั้งคำถามและพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กในวัย 6-11 ปีนั้น เริ่มปรับความคิดเชิงจินตนาการไปสู่ความเป็นจริงมากขึ้น ในด้านการตั้งคำถามก็จะเน้นคำถามเพื่อการค้นคว้าและทดลอง ในส่วนของการเล่นบทบาทสมมติในวัยนี้มักลอกเลียนแบบจากประสบการณ์ชีวิตจริง เด็กจึงต้องการอุปกรณ์ประกอบการเล่นที่สัมพันธ์กับสถานที่แต่ละแห่ง ชอบคิดเรื่องเล่นกันสุดๆ หาเสื้อผ้ามาแต่งตัวตามบท อยากลงมือทำอะไร

เป็นเรื่องเป็นราว เช่น การทำอาหาร เย็บปักถักร้อย ทำกิจกรรมซ้ำเดิมที่เคยทำแต่ทำให้ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำงานได้ละเอียดขึ้น ในด้านการเล่นที่ตอบสนองต่อความต้องการและความรู้สึกของน้องๆ วัยนี้ คือ การเล่นร่วมกับเพื่อนๆ รวมถึงการเล่นของเล่นต่างๆ ที่ต้องใช้ความคิด เช่น เกมสล็อตเลข เกมต่อจิ๊กซอว์ ปริศนาอักษรไขว้ พ่อแม่ควรส่งเสริมให้เด็กได้เล่นของเล่นปลายเปิด ซึ่งหมายถึงของเล่นที่สามารถให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการได้เต็มที่ไม่มีขีดจำกัด เช่น การต่อตัวเลโก้ เป็นต้น ซึ่งการเล่น และ ของเล่นปลายเปิดเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ดี

ถึงบรรทัดนี้แล้ว คุณพ่อคุณแม่คงมีความเข้าใจถึงลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ที่เปลี่ยนแปลงออกมาเป็นพฤติกรรมการเล่น ความสนใจและการแสดงออกของเด็ก ๆ ในรูปแบบต่างๆ แล้วนะคะ (ลองย้อนกลับไปทำแบบทดสอบข้างต้นดูอีกครั้งก็ได้ค่ะ เพื่อดูว่าความคิดเปลี่ยนไปมากน้อยแค่ไหน) **หน้าที่ต่อไปสำหรับคุณผู้ใหญ่ในการหล่อเลี้ยงต้นคิดสร้างสรรค์ให้เติบโตในตัวของลูกน้อย คือ การจัดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และเลือกใส่ปุ๋ยที่เหมาะสมกับธรรมชาติความต้องการและความสนใจใฝ่รู้ของเด็กๆ**

(3)

4 ปฏิบัติการ

กระตุ้นต่อมคิดสร้างสรรค์

ปล่อยให้ลูกเปล่งพลังความคิดสร้างสรรค์กันตามประมาณานพอสมควรแล้ว นะคะ ถึงเวลาที่คุณพ่อคุณแม่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดึงพรอันวิเศษเหล่านั้นจากตัวลูก ให้ออกมาเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตของลูกแล้วละค่ะ

ในบทนี้เรามีกิจกรรมการเรียนรู้สนุก ๆ ให้คุณพ่อคุณแม่เลือกใช้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับลูกถึง 4 แบบด้วยกัน นั่นคือ **การเล่น ศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว และภาษา** ซึ่งอาวุธทั้ง 4 ชนิดนี้ ได้ถูกเลือกมาเพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติ และความสนใจของเด็กๆ รวมถึงกลไกการทำงานของสมอง แต่ละชนิดก็มีพลังพิเศษที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กได้แตกต่างกัน คุณพ่อคุณแม่จึงควรจัดบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อให้เด็กๆ ได้มีโอกาสพัฒนาสมองอย่างรอบด้าน ด้วยช่องทางอันสร้างสรรค์ทั้ง 4 แบบนี้นะคะ

ในรายละเอียดกิจกรรม เรายังแบ่งช่วงพัฒนาการของเด็กออกเป็น 2 ช่วงอายุ ได้แก่ เด็กวัย 3-5 ขวบ และ เด็กวัย 6-11 ขวบ เพื่อให้คุณพ่อคุณแม่ได้เห็นถึงความแตกต่างของเด็ก 2 วัย และสามารถจัดเตรียมอาหารสมองให้ลูกได้อย่างเหมาะสม

แต่ก่อนที่เราจะเข้าสู่ความหรรษาของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสมองของลูก ๆ เราทำความรู้จักกับสมองก่อนกลมๆบนศีรษะกันหน่อยดีไหมคะว่า สมองมีกลไกพิเศษอย่างไรถึงจะทำให้เจ้าตัวน้อยของเราได้กลายเป็นอัจฉริยะบุคคลอย่าง อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ได้

ถอดรหัสสมองอัจฉริยะ “สมอง”

ได้มีการศึกษาสมองของยอดอัจฉริยะไอน์สไตน์ เพื่อค้นหาคำตอบว่าสมองของไอน์สไตน์เป็นอย่างไรถึงได้เก่งก้องโลกปานฉะนี้ ก็พบว่า สมองส่วนที่ทำหน้าที่คำนวณมีเส้นใยประสาทเชื่อมโยงระหว่างเซลล์สมองมากกว่าใครเพื่อน ในขณะที่จำนวนของเซลล์สมองก็ไม่ต่างจากคนทั่วไปเท่าไรนัก

จุดเชื่อมต่อของเซลล์ประสาท หรือ ที่เรียกกันว่า “ซินแนป” (synapse) นี้เอง คือ ตัวแปรสำคัญที่ทำให้สมองเกิดการจดจำและเรียนรู้ได้มากมายมหาศาล ซึ่งนั่นก็หมายถึง ความฉลาดของลูกน้อย เพราะเมื่อสมองมีการเชื่อมโยงกันมากเท่าไรแล้ว ก็ยิ่งทำให้สารเคมีในสมองเกิดการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเท่านั้น เปรียบได้กับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ถ้ามีการจับมือประสานใจกันแล้ว ก็จะทำให้เกิดการสื่อสารอันสร้างสรรค์ขึ้นมา แต่กว่าที่คนเราจะหันหน้าเข้าหากันได้ ก็ต้องสร้างบรรยากาศให้เป็นใจกันเสียก่อน ไม่ต่างจากการทำงานของสมองค่ะ การที่เซลล์ประสาทจะทำงานเชื่อมประสานกันได้นั้น ก็ต้องอาศัยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อกระตุ้นให้สมองทำงานได้ดีเช่นเดียวกัน

30 **เชิงเวชปฏิบัติ นวัตกรรมสร้างเสริม คุณภาพรับพ่อแม่**

ที่สำคัญ เซลล์ประสาทจะเจริญเติบโตได้ดี เรียนรู้ได้ไวและเชื่อมต่อกันในอัตราสูงกว่าวัยอื่นๆ ในช่วงแรกเกิดจนถึง 11 ขวบ จึงถือเป็นโอกาสทองของชีวิตนะคะ ที่คุณพ่อคุณแม่จะอยู่ดูแลสมองของลูกให้พัฒนาเต็มศักยภาพได้ ดังนั้น จึงควรจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ให้มากที่สุด

นอกจากเจ้าซินแนป หรือ จุดเชื่อมต่อเซลล์ประสาท ที่เป็นพระเอกให้กับสมองของเราแล้ว ยังมีตัวเอกที่เล่นบทบาทสำคัญไม่แพ้กันอีกตัวหนึ่ง นั่นก็คือ เส้นใยประสาทที่เรียกว่า “คอร์ปัส คัลโลซัม” (Corpus Callosum) ซึ่งทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมประสาทให้สมองสองซีก ทั้งซ้ายและขวาทำงานร่วมกันได้อย่างสมัครสมานสามัคคี ไม่ทำให้เจ้านักวิชาการในสมองซีกซ้าย โดดเด่นไปกว่า เจ้าศิลปินในสมองซีกขวา แต่จะทำให้ความเป็นนักวิชาการมีเหตุมีผล และ ความเป็นศิลปินช่างคิดจินตนาการ ได้นายแวออกมาทั้งคู่ หากท้าวใจอย่าง “คอร์ปัส คัลโลซัม” ได้รับอาหารคือกิจกรรมฝึกสมองเพื่อกระตุ้นให้สมองสองซีกได้ทำงานไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุล (โปรดดูรายละเอียดวิธีบริหารสมองสองซีกในบทถัดไป)

และด้วยกลไกพิเศษของเจ้าสมองมหัศจรรย์เหล่านี้เอง จึงทำให้มีการคิดค้นวิธีการพัฒนาสมองของลูกน้อยด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นสมองผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างรอบด้าน เพื่อพัฒนาเจ้าซินแนป และ กระตุ้นให้ท้าวใจอย่าง “คอร์ปัส คัลโลซัม” ได้ทำงานได้ดีเพื่อให้สมองสองซีกได้พัฒนาไปพร้อมๆ กันค่ะ

นำเรื่องสนุกของสมองมาเล่าให้คุณพ่อคุณแม่ฟัง ก็เพื่อจะบอกว่าสมองของเราไม่ได้พัฒนาได้ด้วยวิธีการนั่งเรียนเขียนอ่านในห้องเรียน ให้สมองโตข้างเดียวเท่านั้นนะคะ แต่สมองของเรายังต้องการอาหารหลายชนิดในรูปของ การเล่น การทำกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว ฯลฯ เพื่อตอบสนองสมองส่วนต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพค่ะ

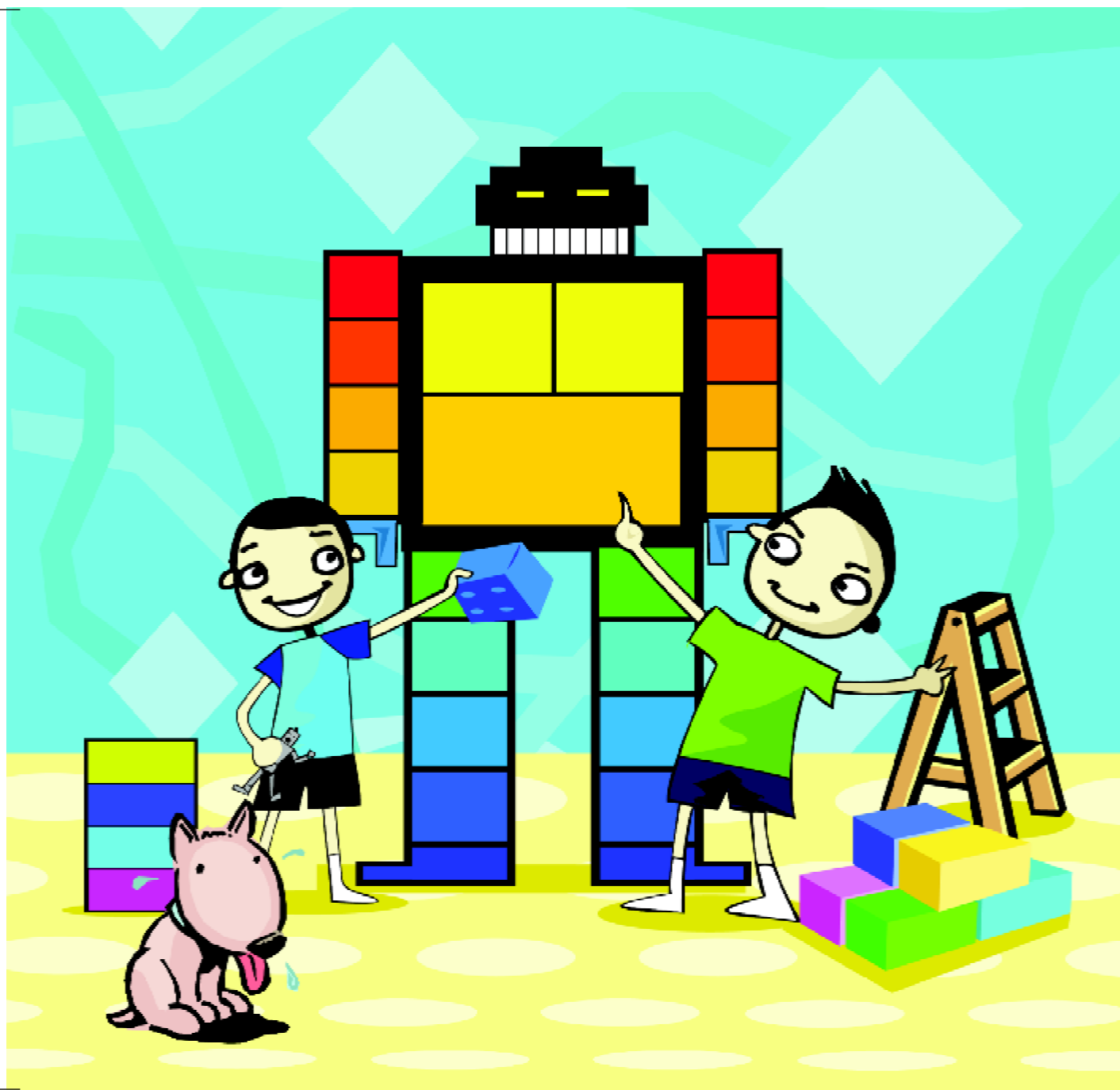
วัย 0-6 ปีเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการพัฒนาสติปัญญา
พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ และด้านอื่นๆ

Glenn Doman ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อศักยภาพของมนุษย์ (The Institutes for Achievement of Human Potential) บอกว่า แรกเกิด สมองของเด็กจะกระหาย
การเรียนรู้ในอัตราเร่งพุ่งแรงที่สุด มีความสามารถในการเรียนรู้สูงและจะสามารถ
จดจำความรู้นั้นได้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่อยู่คู่กับสติปัญญาที่เติบโต
ไปพร้อมกับเซลล์สมอง ความสามารถในการเรียนรู้จะเริ่มลดลงเมื่ออายุ 6 ปี

Howard Gardner นักการศึกษาสมัยใหม่ที่สนใจเรื่องการทำงานของสมอง ได้นำเสนอ
แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ว่า พ่อแม่และครูควรให้ความสนใจอย่างจริง
จังในการพัฒนาคุณสมบัติ 8 ด้าน ดังนี้

ภาษาศาสตร์	ความสามารถในการใช้คำ ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน
ตรรกะ / คณิตศาสตร์	ความสามารถในการใช้ตัวเลขและการใช้เหตุผล
ระยะ / มิติ	ความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะ ขนาด ตำแหน่ง และการมองเห็น
การเคลื่อนไหวของร่างกาย	ความสามารถในการควบคุมและการแสดงออกผ่านอวัยวะ เช่น มือ เท้า

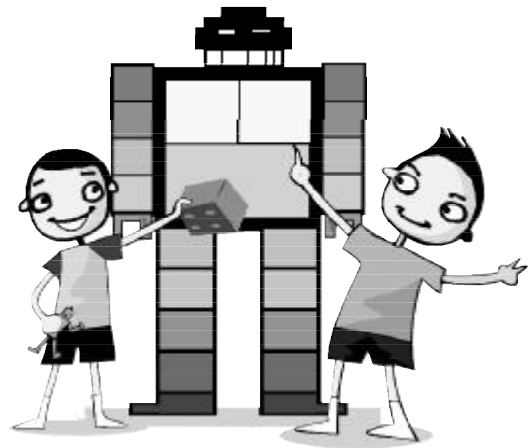
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	ความสามารถในการเข้าใจ รับรู้ แยกแยะความแตกต่าง ในอารมณ์ สมาธิ แรงกระตุ้น แรงจูงใจ และความรู้สึกของ ผู้อื่น
ดนตรี	ความสามารถที่จะซึมซับและเข้าถึงสุนทรียะทางดนตรี แยกแยะ และแสดงออก
ศักยภาพในตัวตน	ความสามารถในการเข้าใจศักยภาพของตนเอง และ ความสามารถในการปรับตัวบนฐานแห่งความเข้าใจนั้น
การเข้าถึงคุณลักษณะ ที่ดีต่างๆ	ความสามารถในการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับ ธรรมชาติ
เข้าใจธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	นอกจากมนุษย์ด้วยกันแล้ว เด็กควรได้รับการฝึกฝน ที่ จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเอื้ออาทร

(3.1)

พลังแห่งการเล่น

จึงเล่น - จึงสร้างสรรค์

ทัศนคติเก่าๆ ต่การเล่น

เชื่อหรือไม่หากในวัยเด็ก คุณไม่มีโอกาส “เล่น” ให้สมวัยเล่น ทั้งตั้งแต่ ซี่ม้าส่งเมือง เล่นว่าว เล่นตุ๊กตา เล่นขายของ เล่นโปลิสจับขโมย เล่นดินเล่นทราย หรือสารพัดการเล่นในวัยเด็กที่คุณชื่นชอบ สมองของคุณอาจจะมีขนาดเล็กกว่าเพื่อนๆ ในรุ่นราวคราวเดียวกันถึง 20% นั่นแปลว่า ความคิดของคุณจะเฉื่อยชาและเรียนรู้ช้ากว่าเพื่อนๆ และหากคุณถูกปิดกั้นจากการเล่นอย่างสิ้นเชิงจนกลายเป็น “โรคต่อมการเล่นบกพร่อง” จิตใจของคุณก็จะหดหู่ ซึมเศร้าและขาดความสุขในชีวิต

พ่อแม่หลายคนมีความเชื่อว่า ถ้าอยากให้ลูกเก่ง ฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ทันคน **ต้องให้ลูกเรียน** พ่อแม่ส่วนใหญ่จึงชวนขวยทุกวิถีทางในการเอาตัว “ความรู้” ใส่เข้าไปในหัวสมองน้อยๆ ของลูก ลองมองดูเด็กๆ รอบตัวเราวันนี้ ไหนจะต้องเรียนอย่างหนักในห้องเรียนแล้ว หน่าซ้ายังต้องเหน็ดเหนื่อยกับการเรียนกวดวิชาทั้งเสาร์อาทิตย์ ถ้าไม่ทำ

เช่นนั้นลูกก็จะแข่งสู้เขาไม่ได้ สุดท้ายก็พลาดโอกาสในการเข้าเรียนต่อโรงเรียนดีๆ รวมถึงความคิดที่ว่าการเล่นเป็นการ“สิ้นเปลืองเวลา”หรือ “ไร้สาระ” เอาเวลาไปเรียนหนังสือหนึ่งชั่วโมงดีกว่า ยังเป็นทัศนคติของพ่อแม่ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งยังหลงเหลืออยู่มากในสังคมบ้านเรา

วิธีการและความเชื่อเก่าๆ เหล่านี้ นอกจากจะทำให้ลูกเครียดและเบื่อกับการเรียนแล้ว ยังเป็นการบั่นทอนพรทิมมาจากสวรรค์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่ติดตัวลูกมาตั้งแต่กำเนิด ไม่สามารถพัฒนาให้เติบโตเป็นต้นไม้อใหญ่ที่ยืนต้นแข็งแรง เป็นร่มเงาและเอื้อประโยชน์แก่ผู้อื่นได้

ลองให้ลูกได้เล่นอย่างเพียงพอ ได้เล่นกับเพื่อนๆ หรือหากคุณมีเวลาเล่นกับลูกโดยเฉพาะเด็กวัยเล็กมากขึ้นแล้ว คุณก็จะประจักษ์ด้วยตัวเองถึง “สาระ” ที่ลูกได้จากการเล่นอย่างคาดไม่ถึง

การเล่นมีความสำคัญถึงเพียงนี้เชียวหรือ ?

“ครั้งหนึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาเคยบอกผมว่า คนฉลาดจะค้นพบว่าไม่มีข้อแตกต่างระหว่าง “การเล่น” กับ “การทำงาน” ซึ่งผมเห็นด้วยอย่างมาก”

เจมส์ แม็คเลกกิน วิศวกรผู้ออกแบบและคิดค้นหุ่นยนต์มดชาวอเมริกัน

คุณเจมส์เป็นวิศวกรผู้คิดค้นและออกแบบหุ่นยนต์มดที่ใช้ในการเคลียร์กับระเบิด หุ่นยนต์ขนาดจิ๋วของเขาแต่ละตัวกว้าง 1 นิ้ว แต่ละตัวจะทำหน้าที่ในการสืบค้นกับระเบิด กลไกการทำงานของหุ่นยนต์ใช้การเลียนแบบพฤติกรรมของมด ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการผสมผสานทฤษฎีทางวิศวกรรมศาสตร์กับนิเวศวิทยา โดยถอดรหัสความรู้จากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างหุ่นยนต์

เมื่อถามนักประดิษฐ์คิดค้นส่วนใหญ่ถึงสิ่งที่เขาสร้างสรรค์ขึ้นมาเขามีแรงบันดาลใจจากอะไร พวกเขา มักจะเล่าถึงการเล่นในวัยเด็กที่พวกเขาชื่นชอบและประทับใจ สำหรับ “เจมส์” ในช่วงวัยเด็กนั้นเขาเล่นสนุกกับของเล่นหลายประเภท เขาร่วมกับการต่อบล็อก การต่อตัวต่อหรือเลโก้ซึ่งพ่อแม่ซื้อให้ เขาขี่จักรยานข้ามเนินที่เขาทำขึ้นเอง และสร้างหุ่นยนต์ตัวแรกจากรถบังคับเด็กเล่น

“ตอนเด็กผมไม่ได้สนใจว่าผมจะเป็นนักประดิษฐ์อะไรหรอกครับ เพราะตอนนั้นผมกำลังยุ่งมากกับการคิดค้นการเล่นของผม”

www.inventionatplay.org เป็นเว็บของ Lemelson Center for the Study of Invention and Innovation ให้ความรู้เกี่ยวกับการเล่นว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะของเด็กในด้านต่างๆได้อย่างไร พร้อมทั้งผลงานและเรื่องราวน่าสนใจของนักประดิษฐ์คิดค้นทั้งหลายกับแรงบันดาลใจที่เกิดจากการเล่นในวัยเด็ก

การเล่นคือ “งาน” ของเด็ก

เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการเล่น และเป็นความสามารถอย่างเปี่ยมประสิทธิภาพเสียด้วย การเล่นของเด็กจึงไม่ใช่เป็นการเล่นอย่างไร้ความหมาย แต่เป็นการเล่นเพื่อต่อเติมความหมายแก่ชีวิตของเด็กอย่างยิ่ง เด็กทุกคนใช้การเล่นเป็น “วิธีการ” ในการสร้างสรรค์ความฉลาดให้กับตนเอง เมื่อเด็กคนหนึ่งเล่น ไม่ว่าจะเล่นคนเดียว หรือเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อนๆ เด็กจะทุ่มเทใจและดูจริงจังมากในการเล่นของเขา เพราะการเล่นคือการทำงานของเด็ก เด็กจะคิดและพลิกแพลงการเล่นของตนอยู่ตลอดเวลา ยิ่งเล่นมากความชำนาญอันเกิดจากการค้นหา เปลี่ยน ปรับ แก้ปัญหา สร้างสรรค์สิ่งใหม่ จนหาข้อสรุปจากการเล่นและถูกเก็บสะสมเป็นประสบการณ์ เป็นความรู้ความเข้าใจที่เด็กคนหนึ่งได้ลงมือทำด้วยตนเอง

มีการวิจัยในต่างประเทศเห็นพ้องต้องกันว่ายิ่งเด็กมีโอกาเล่นมากเท่าไร เด็กก็จะยิ่งได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะในวัย 0-6 ปี หมายความว่าทุกครั้งที่เด็กเล่นไม่ว่าจะเป็น วิ่ง กระโดด คีบคลาน เล่นดิน เล่นทราย หยิบจับสิ่งของ เล่นของเล่น เล่นตุ๊กตา เล่นตั้งเต กระโดดหนึ่งยาง เล่นบลิ๊อค เล่นตัวต่อ ฯลฯ เซลล์สมองหนึ่งแสนล้านเซลล์จะเกิดการเชื่อมโยงต่อกันเป็นร่างแห และหากเด็กมีโอกาเล่นที่หลากหลายมากขึ้นเท่าไร การเชื่อมโยงของเซลล์สมองก็จะมากขึ้น แข็งแรงขึ้น ทำให้เด็กมีความสามารถในการคิด เกิดการเรียนรู้ที่ดี และการเล่นที่เด็กมีโอกาใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะทำให้การเชื่อมโยงนี้เพิ่มขึ้นถึง 20-25 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เด็กเขื่องซึมเหงาหงอยเพราะขาดการเล่น สมองของเด็กจะมีขนาดเล็กลง การเล่นของเด็กไม่เพียงช่วยส่งเสริมความฉลาดด้านสติปัญญาของเด็กเท่านั้น ยังหลอมรวมเอาความฉลาดทางร่างกาย และความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสังคมของเด็กให้เติบโตพัฒนาไปพร้อมๆ กันอีกด้วย

แนะนำหนังสือ : *การพัฒนาสมองของลูก* คู่มือพ่อแม่สำหรับดูแลลูกแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ปี สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

การส่งเสริมการเล่นสำหรับเด็กวัย 3-5 ปี

การเล่นคือการเรียนรู้สำหรับเด็กในวัยนี้ และ“จินตนาการ” ก็เป็นฐานความคิดของเด็กวัยนี้เช่นกัน ความสามารถในการ “จินตนาการ” มีในเด็กทุกคน เหมือนที่เด็กหัดคลาน ตั้งไข่ ซึ่งเป็นกระบวนการตามธรรมชาติ คุณไม่สามารถสอนให้เด็กจินตนาการได้ แต่คุณสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเล่นในเชิงจินตนาการได้ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีความสุข ตอบสนองต่อความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก

38 **เชิงเวชปฏิบัติ นวัตกรรมสร้างสรรค์ คู่มือสำหรับพ่อแม่**

**การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
ผ่านการเล่น**

สิ่งที่เด็กจะได้รับ

1. จัดมุมเล่นบทบาทสมมติในบ้านหรือห้องเรียน พร้อมอุปกรณ์ เช่น ชุดเสื้อผ้าที่เราไม่ใช้ เครื่องประดับ หมวก ยิ่งหลากหลาย เด็กก็จะสร้างสรรค์การเล่นได้มากเท่าที่จินตนาการจะพาไป

การสวมบทบาทเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งนี้ เป็นคนนั้น คนนี้ จะช่วยพัฒนาความคิดและตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็ก เด็กต้องใช้ประสบการณ์ต่างๆที่สะสมมาเช่น การเลียนแบบผู้ใหญ่ ความช่างสังเกต การคิดเชื่อมโยง การใช้จินตนาการ

2. จัดมุมศิลปะ พร้อมอุปกรณ์ ทั้งสีไม้ สีเทียน สีชอล์ค กาว กรรไกร เป็นต้น

ศิลปะเป็นการเล่นที่สร้างสรรค์ เพราะเด็กได้แสดงออกถึงความคิดของตนด้วยการวาดรูป ระบายสี ปั้นแป้ง

3. เล่นกับลูกเมื่อลูกชวนเล่นตามเรื่องที่เขาสั่งขึ้นในโลกสมมติ ปล่อยให้ลูกนำการเล่น

การปล่อยให้ลูกนำการเล่น จะทำให้เด็กได้ใช้ความคิดและจินตนาการได้อย่างเป็นอิสระ หากพ่อแม่เป็นผู้นำการเล่น ก็มักจะใส่ความคิดแบบผู้ใหญ่ซึ่งเป็นเรื่องของเหตุผล - ข้อเท็จจริงเข้าไปจัดการหรือตัดสิน ทำให้จินตนาการของเด็กสะดุดลง

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเล่น	สิ่งที่เด็กจะได้รับ
4. จัดเตรียมผ้าห่ม หรือผ้าสีต่างๆ เพื่อให้ เด็กเล่นสร้างบ้าน	เด็กๆ ชอบเล่นสร้างบ้าน สร้างพื้นที่ที่เขา รู้สึกปลอดภัยและผ่อนคลาย เพราะโลก ของผู้ใหญ่นั้นกว้างใหญ่เกินไปสำหรับเด็ก เด็กจะได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้าง สรรค์ในการสร้างบ้านแบบต่างๆ ที่ตนฝัน อยากจะมี
5. ส่งเสริมให้ลูกเล่นของเล่นปลายเปิด เช่น บล็อก ตัวต่อเลโก้ หรือการเล่นทราย	ของเล่นปลายเปิดจะช่วยให้เด็กได้ใช้ความ คิดสร้างสรรค์และจินตนาการอย่างไม่มีขีด จำกัด
6. เล่นเล่าเรื่องคนละประโยค หรือเล่นต่อ เพลง	เด็กจะได้รับการกระตุ้นให้คิด
7. พาเด็กสัมผัสธรรมชาติมากเท่าที่จะทำได้ เช่น พาไปเที่ยวสวนสาธารณะ สวนสัตว์ ทะเล น้ำตก ป่า เป็นต้น	ธรรมชาติเป็นครูทางจินตนาการสำหรับเด็ก เพราะธรรมชาติมีความหลากหลาย ทั้งพืช สัตว์ แมลง และเป็นการฝึกการสังเกตด้วย ของเล่นจากธรรมชาติ เป็นของเล่นปลาย เปิด คือเป็นของเล่นที่เอื้อต่อการคิด

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเล่น

สิ่งที่เด็กจะได้รับ

8. ให้มีวัสดุหลากหลายในมุมของเล่น โดยเฉพาะวัสดุจากธรรมชาติ เช่น เปลือกหอย ก้อนหิน แ่งไม้ ลูกสน เชือก เป็นของเล่นปลายเปิด ที่ไม่มีรูปทรงแน่นอนเพื่อให้เด็กได้ใช้จินตนาการ

เพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์อย่างไม่จำกัด ก้อนหินแต่ละก้อน แ่งไม้แต่ละอัน ย่อมมีขนาด สี และรูปทรงที่ไม่เหมือนกัน และต่างกันในจินตนาการของเด็กแต่ละคน

9. ถ้าเด็กกำลังมีความสุขกับ “ฝันกลางวัน” ด้วยการแปลงร่างเป็นสิ่งต่างๆ หรือการเล่นิทานที่ไม่มีอยู่จริงในโลก ...โปรดอย่ารบกวน

การฝันเป็นโน้่นเป็นนี่จะช่วยให้เด็กได้ปลดปล่อยจินตนาการในเรื่องเหนือจริง ทำให้จินตนาการของเด็กกว้างไกล เด็กได้ฝึกหัดการเชื่อมโยงความคิดในเรื่องต่างๆ เป็นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก การต่อว่าเด็กว่าไร้สาระ ไม่ได้เรื่อง คุณกำลังทำลายความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็ก

10. การเล่นตั้งคำถามปลายเปิด เช่น ทำไมดาวอยู่บนฟ้า ปลาอยู่ในน้ำ เป็นต้น

คำถามปลายเปิดจะช่วยให้เด็กสนุกในการคิดหาคำตอบ และค้นพบว่าคำตอบมีมากมาย เป็นการฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาสำหรับเด็ก

การส่งเสริมการเล่นสำหรับเด็กวัย 6 -11 ปี

ในช่วง 6-8 ปี เด็กจะขาดความมั่นใจในตนเอง เพราะต้องพบกับสภาพแวดล้อมใหม่หลายอย่าง เด็กในวัยนี้มักมีแนวโน้มในการทำอะไรให้สมบูรณ์แบบ จะทำแล้วทำอีกจนกว่าจะพอใจ ชอบแข่งขัน เพื่อนมีอิทธิพลต่อความคิดและความต้องการของเขามาก ชอบเล่นเกมที่ได้เคลื่อนไหว ชอบเล่นบทบาทสมมุติกับเพื่อน และช่างจินตนาการ เด็กมักจะชอบคิดคำนวณ คำนวณ ทดลอง วางแผน และถือเรื่องชัยชนะเป็นสิ่งสำคัญ

ช่วง 9 -11 ปี เป็นช่วงต้นของวัยรุ่น เพื่อนมีความสำคัญมากกว่าที่เคยเป็น อ่อนไหวและใส่ใจเพื่อนมากๆ เด็กผู้หญิงจะแสดงความคิดเห็นได้ดีกว่าเด็กผู้ชาย แต่เด็กผู้ชายจะเก่งด้านวิทยาศาสตร์และเรียนรู้เทคนิคและงานช่างได้เร็ว

ในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผ่านการเล่นสำหรับเด็กวัยนี้ต้องมีความสมดุลระหว่างความสุข สติปัญญา สุขภาพ และสังคม

ความสุข ศิลปะและดนตรี งานศิลปะไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องของการวาดรูปเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเรื่องของดนตรี ละคร งานปั้น การทำงานไม้ งานหัตถกรรมเย็บปักถักร้อย ทำเปเปอร์มาเช่ ฯลฯ เมื่อเด็กได้ค้นพบความสุขที่ได้จากการสร้างสรรค์สิ่งพิเศษด้วยฝีมือตนเอง เขาจะเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำต่อไปเรื่อยๆ การส่งเสริมให้ลูกทำงานศิลปะหลายด้าน เป็นการกระตุ้นการรับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างหลากหลายซึ่งเป็นผลดีต่อสมอง ช่วยพัฒนาความเข้าใจเรื่องสี รูปทรง และแบบแผน ศิลปะนอกจากให้ความคิดแล้ว ยังช่วยกลมเกลียวจิตใจ และปลูกฝังเรื่องสุนทรีย์ยะ คือ ความงดงามของงานศิลปะอันจะทำให้ความรู้สึกของผู้สร้างและเสพงานศิลปะมีความละเอียดอ่อน

ความคิดสร้างสรรค์ เลโก้ บล็อก ตุ๊กตา เกมทางความคิด เช่น เกมทางตัวเลข ปริศนาอักษรไขว้ เกมเหล่านี้จะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็ก คุณค่าของเกมเหล่านี้จะช่วยสอนให้เด็ก

คิดค้นกลยุทธ์ การใช้เหตุผล การคำนวณ การอ่าน การคิดล่วงหน้า การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกับคนอื่น การแข่งขัน การรู้แพ้รู้ชนะ คุณสมบัติของเกมต้องมีความท้าทาย สามารถให้เด็กได้คิดวางแผนได้ ไม่ทำให้เด็กรู้สึกท้อง่ายเกินไป แต่ต้องไม่ยากเกินไป เพราะหากเด็กต้องเล่นเกมที่เขาไม่มีทางชนะ จะทำให้เด็กรู้สึกท้อแท้ ความยากง่ายควรมีระดับพอเหมาะและให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกว่าเขาทำได้

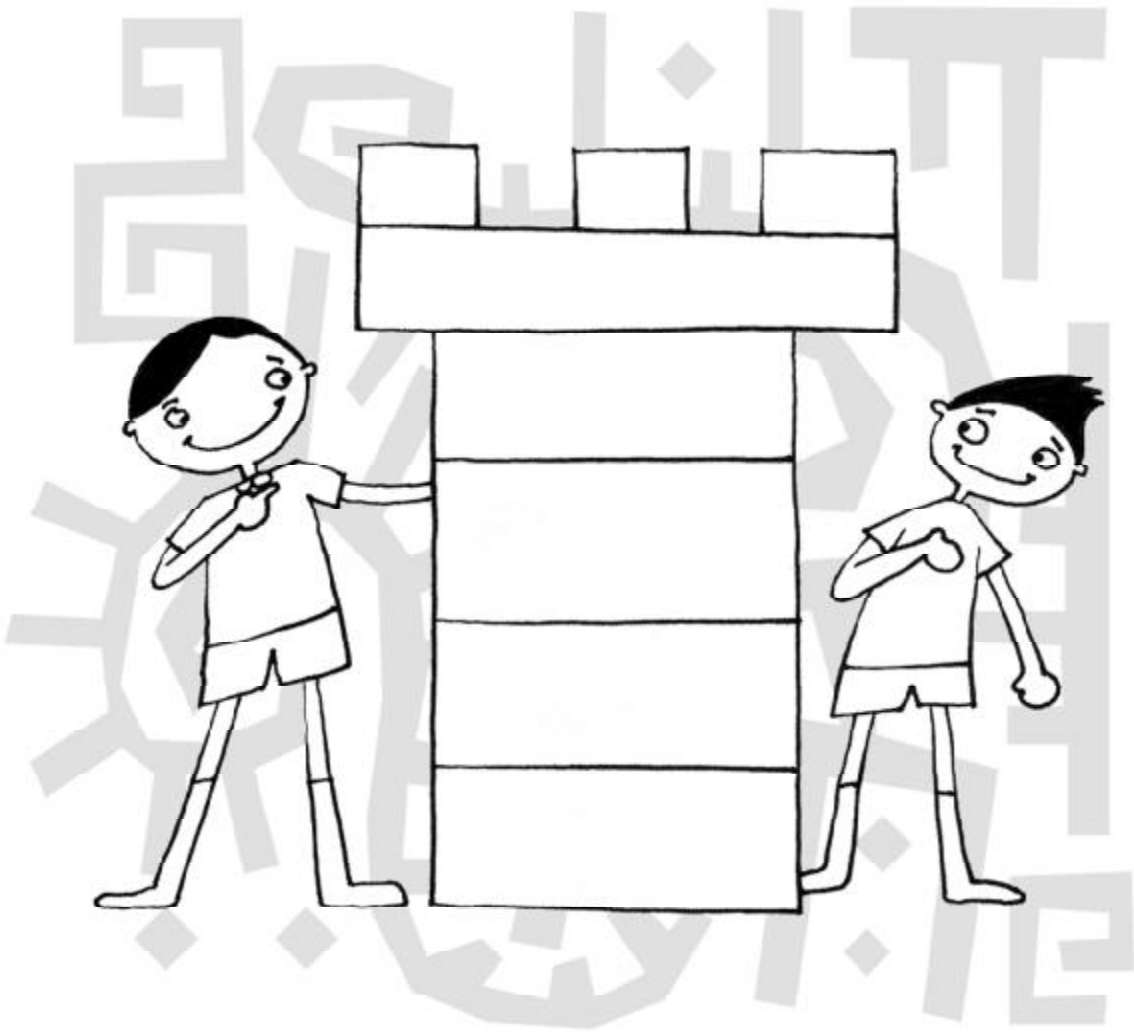
สุขภาพ เพื่อนมีอิทธิพลค่อนข้างมากสำหรับเด็กในวัยนี้ โดยเฉพาะในช่วงก่อนวัยรุ่น กีฬาที่เล่นเป็นทีมจะช่วยให้เด็กรู้จักการทำงานเป็นทีม ได้คิดวางแผน และหัดแก้ไขปัญหาจากเกมกีฬาที่ตนเองเล่น จักรยานก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เด็กๆ ชอบ นอกจากได้เรียนรู้เรื่องการทรงตัว พัฒนากล้ามเนื้อแล้ว ยังทำให้เด็กเกิดความมั่นใจ สามารถขี่ไปเที่ยวไปทำธุระได้ และรู้สึกได้เข้าร่วมกับจักรยานกับเพื่อน

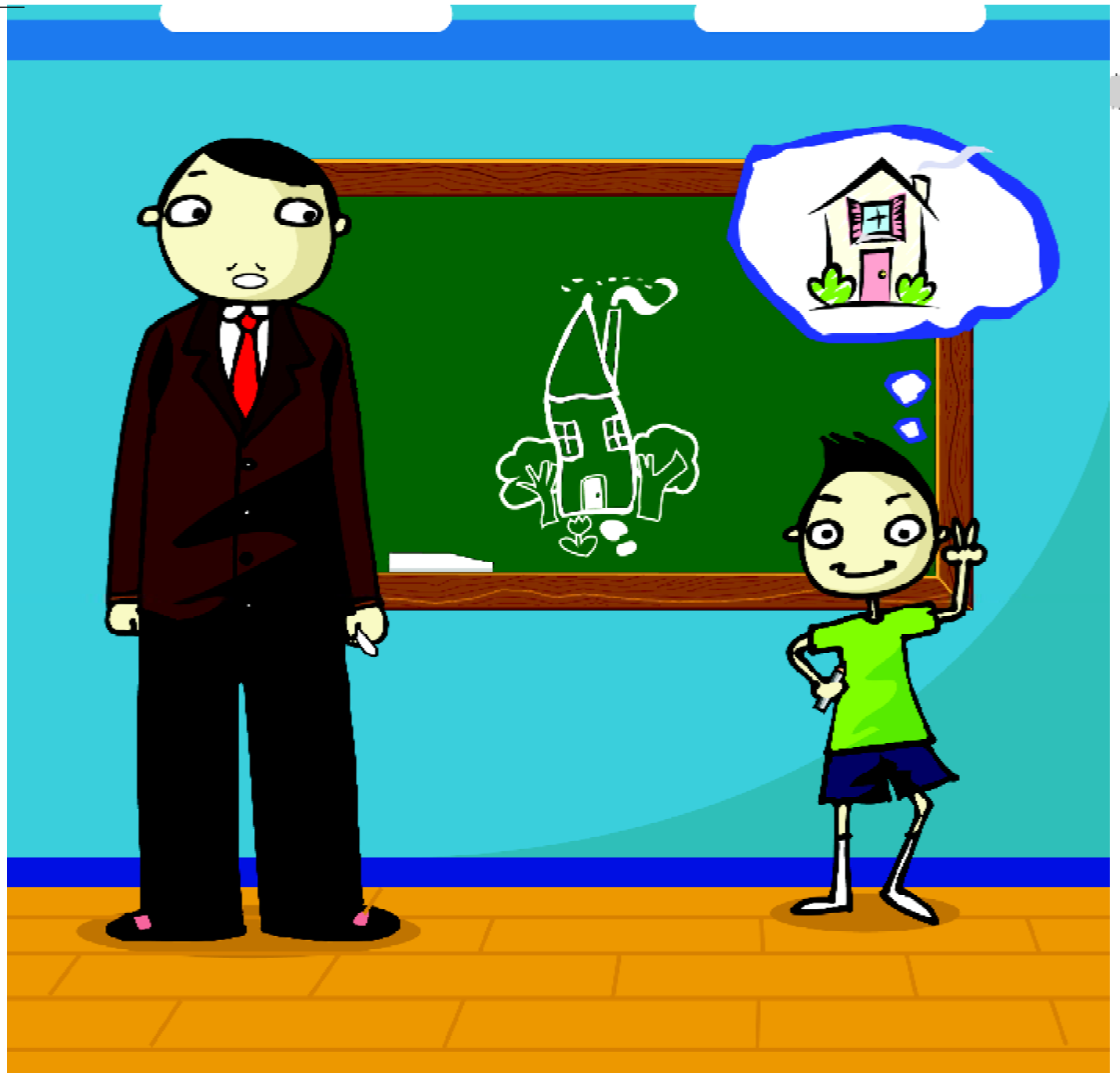
บล็อก (Block)

จัดเป็น “ของเล่นปลายเปิด” (open - end) คือ ของเล่นทางปัญญาที่ฝึกให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการอย่างไม่มีจำกัด เด็กสามารถต่อหรือสร้างอะไรก็ได้ตามจินตนาการของเขาอย่างไม่มีถูกไม่มีผิด พวกเขาจึงเพลินมากกับการใช้ความคิดในบรรยากาศการเล่นที่อิสระ ผ่อนคลาย นอกจากความสนุกในการเล่นแล้ว เด็กยังเรียนรู้มากมายและได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านจากการเล่นบล็อก

- o **พัฒนาทักษะทางร่างกาย** ขณะที่เด็กเล่นต่อบล็อก เขาต้องควบคุมนิ้วมือในการเรียงบล็อกตามขนาดและรูปร่างต่างๆ ให้เป็นไปตามจินตนาการ กล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็กรวมถึงการทำงานที่ประสานกันของมือและตาจะพัฒนาดีขึ้น ส่งผลให้สามารถเขียนหนังสือได้เร็วขึ้นและทำให้เด็กช่วยเหลือตัวเองในการใช้ชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

- **พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ไขปัญหา** เด็กจะต้องใช้ความคิดใหม่ๆ ว่า..จะต่อบล็อกเป็นรูปอะไร หอคอย เรือดำน้ำ จรวด หรือมังกร ได้ลองผิดลองถูกในสิ่งที่คิด ทำให้มีประสบการณ์ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ และมีวิธีการมากมายในการแก้ไขปัญหา
- **พัฒนาทักษะทางอารมณ์** ความสำเร็จในการต่อบล็อกเป็นผลงาน “ขนาดใหญ่” ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกดีต่อตนเอง การต้องสร้างชิ้นใหม่จากสิ่งที่พังเสียหายให้กลับมาสมบูรณ์ จะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก เด็กจะเกิดความอดทน มีความพยายามและเชื่อมั่นในตนเอง
- **พัฒนาทักษะทางสังคม** การเล่นต่อบล็อกกับเพื่อนๆ อาจจะมีบ้างที่ทะเลาะกันในเรื่อง การแบ่งของหรือคิดต่างกัน แต่นี่คือโอกาสในการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กที่จะยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนที่ต่างจากตนเอง รู้จักแบ่งปัน และอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ
- **พัฒนาทักษะด้านคณิตศาสตร์** เด็กๆ จะได้เรียนรู้เรื่องรูปทรงต่างๆ และการเปรียบเทียบขนาด การนับ การจับคู่ การจัดหมวดหมู่ การเพิ่มและลดจำนวน
- **พัฒนาทักษะด้านวิทยาศาสตร์** ในเรื่องแรงโน้มถ่วงของโลกและความสมดุลในการจัดวางขณะที่เล่นต่อบล็อก
- **พัฒนาทักษะด้านการอ่านและการเขียน** ขณะที่เด็กเล่นต่อบล็อก อาจต้องการวาดความคิดลงในกระดาษ วาดภาพหรือเขียนเล่าเรื่องราวจากผลงานที่เขาสร้างขึ้น กระบวนการเหล่านี้ทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องการผสมคำ การใช้ภาษา และเรียนรู้เรื่องความสำคัญของการอ่านการเขียนจากการวาดและเล่าเรื่องจากภาพ พ่อแม่จึงควรกระตุ้นให้เด็กได้ทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ประกอบด้วย รวมถึงจัดเตรียมปากกาเมจิก ดินสอ กระดาษ ยางลบไว้ให้พร้อม

(3.2) ศิลปะกับความคิด

และชีวิตเด็กๆ

“ลูกวาดฝาบ้านจนสกปรกเลอะเทอะไปหมดเลยล่ะ ตามเช็ดไม่ไหวแล้ว จะทำยังไงดีคะถึงจะให้แกเลิกนิสัยนี้ได้”

คุณแม่คนหนึ่งบ่น ซึ่งอาจจะคล้ายๆ กับคุณแม่หรือผู้ใหญ่คนอื่นๆ คนที่เคยบ่นเคยดู เคยตีมือเด็กๆ และอาจจะเคยคิดว่า แบบนี้อย่าให้วาดเล่นเสียเลยดีกว่า เก็บดินสอสีเสียให้หมด อย่าให้เห็นอีกเชียวนะ ถ้าเห็นอีกเห็นจะต้องตีสั่งสอนกันเสียบ้างละ เด็กอะไรซนอย่างนี้... ฯลฯ

อ๊ะ อ๊ะ อย่าเพิ่งทำอย่างนั้น ถ้าอ่านบทนี้ไปเรื่อยๆ คุณอาจจะต้องปรับเปลี่ยนคำพูดใหม่ว่า

“ลูกจ๋า อยากวาดอะไร วาดไปเลยลูก เอ้า.. แม่เตรียมกระดาษแผ่นโตๆ ไว้ให้แล้ว มีสีเทียนเยอะแยะเลยด้วย ลูกจะได้ไม่ต้องวาดบนผนังบ้าน เสียดยารูปสวยๆ เอามาไว้บนกระดาษดีกว่า จะได้เก็บไว้ดูนานๆ ไงล่ะจ๊ะ”

ทำไมถึงไม่ควรห้ามลูกวาดเล่น แถมยังจะชักชวนให้คุณพ่อคุณแม่ทำตัวเป็น
ผู้สนับสนุนอย่างเป็นทางการเสียอีกอย่างนี้
เรื่องนี้มีเหตุผลสำคัญอย่างยิ่ง

เพราะการวาดเล่น เป็นการแสดงออกทางศิลปะ และศิลปะ ก็เป็นขั้นตอนของ
พัฒนาการที่เด็กๆ “ทุกคน” ต้องผ่าน เพื่อการเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิด
สร้างสรรค์ เชื่อมั่นในตนเอง และใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

การขีดเขียนคือเรื่องยิ่งใหญ่

ศิลปะ คือ ปฏิกริยาระหว่างตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อม อันเป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้เรารู้ว่า
“การเรียนรู้” ได้เกิดขึ้นแล้ว

ศิลปะ จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างพัฒนาการที่ดีสำหรับเด็ก โดยเฉพาะช่วงแรกเกิด
ถึง 3 ขวบ ซึ่งพัฒนาการทุกด้านในช่วงวัยนี้ ถือเป็น “หัวใจแห่งพัฒนาการ” เลยทีเดียว

ศิลปะเกิดขึ้นเมื่อไร

ปกติเรามักคิดว่า เมื่อเด็กๆ เริ่มจับแท่งดินสอขีดเขียนรูบอะโรบางอย่าง (ซึ่งเราดู
ไม่ออก) ลงบนกระดาษหรือฝาผนัง นั่นเป็นการเริ่มต้นของงานศิลปะ

“แหม...เก่งจังลูกเรา เริ่มเห็นแนวศิลปินตั้งแต่สองขวบเชียวหรือนี่!”

แต่ความจริง ศิลปะเริ่มต้นมาก่อนหน้านี้นี้ คือ เริ่มตั้งแต่ได้รับรู้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม
และมีปฏิริยาโต้ตอบกับประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น การมองเห็น การได้ยินเสียง การได้กลิ่น
 ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เริ่มตั้งแต่เกิดเลยก็ได้ และกระบวนการโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ก็เป็น
พื้นฐานที่ทำให้เด็กได้สัมผัสประสบการณ์และสามารถถ่ายทอดออกมาด้วยการขีดเขียนงาน
ศิลปะ

(แม้กระทั่งโตะจนเป็นผู้ใหญ่ กระทั่งเป็นศิลปินระดับมืออาชีพ ก็ล้วนแต่ใช้กระบวนการได้ตอบกับสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานในการสร้างผลงานศิลปะด้วยหลักการเดียวกัน เช่น การถ่ายทอดความคิดที่มีต่อธรรมชาติ ความรัก ความทุกข์ สังคม การเมือง ฯลฯ ออกมาเป็นภาพวาด งานปั้น บทกวีหรือเพลง เป็นต้น)

พูดอีกอย่างหนึ่งคือ การขีดเขียน ขีดเขียน หรือวาดภาพ เป็นการแสดงพัฒนาการอย่างหนึ่งที่บอกให้รู้ว่า ลูกของเราเป็นเด็กที่เติบโตดีตามพัฒนาการ เพราะเป็นการทำงานประสานกันระหว่างมือ สายตา และความคิดจินตนาการอิสระ ทั้งยังเป็นการแสดงความคิด การระบายอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว

นักจิตวิทยาศิลปศึกษา ได้พบว่า การขีดเขียนจะเริ่มด้วยความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเมื่อเด็กอายุราวๆ 18 เดือน (บางคนก็มากกว่านั้น) การขีดเขียนครั้งแรก ถือเป็นบันไดขั้นแรกที่สำคัญมากสำหรับพัฒนาการของเด็ก เพราะไม่เพียงแต่จะพัฒนาไปสู่การวาดรูป ระบายสี เท่านั้น แต่ยังหมายถึงพัฒนาการการเขียนหนังสือ รวมทั้งการใช้มือและนิ้วมือในการหยิบจับสิ่งต่างๆ และที่สำคัญยิ่งขึ้นไปอีก คือ เป็นบันไดขั้นแรกๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ขีดเขียนตามพัฒนาการ

มีการจัดลำดับพัฒนาการการขีดเขียนของเด็กเล็กไว้อย่างน่าสนใจ รวมทั้งข้อเสนอแนะในหนังสือ “พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ” และ “กิจกรรมศิลปะเด็กอนุบาล” เขียนโดย ผศ.ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาดูกันว่าเราจะนำข้อมูลต่อไปนี้ไปใช้ประโยชน์ในการเสริมความมั่นคงให้กับพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ ได้อย่างไรบ้าง

การขีดเขียนมักเกิดในช่วงอายุ 18 เดือน ถึง 4 ปี แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การขีดเขียนแบบไม่เป็นระเบียบ

ชั้นที่ 2 การขีดเขียนที่ควบคุมได้

ชั้นที่ 3 สามารถให้ความหมายรูปที่ขีดเขียนได้

ชั้นที่ 1 การขีดเขียนแบบไม่เป็นระเบียบ

พูดง่ายๆ ว่าเป็นการขีดเขียนไปเรื่อย สะเปะสะปะ ไม่มีความหมาย เพราะเด็กก็อาจจะยังไม่รู้ว่าตัวเองกำลังทำอะไร เพียงแค่ดูว่าเกิดอะไรขึ้นเมื่อใช้มือจับแท่งสีหรือดินสอลากไปๆ มาๆ บนกระดาษหรือพื้นผิวต่างๆ เด็กวัยนี้ยังควบคุมกล้ามเนื้อและทิศทางของแขนและมือไม่ดีนัก ทำได้แค่เหวี่ยงแขนขีดเขียนไปมา คุณพ่อคุณแม่อาจสังเกตเห็นว่า บางทีเวลาขีดเขียน ลูกก็ไม่ได้มองสิ่งที่เขียนเท่าไร ตาอาจจะสนใจมองอย่างอื่นด้วยซ้ำ ทั้งๆ ที่มือก็ยังลากไปมาไม่หยุด

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ใหญ่

๑. จัดหาอุปกรณ์ขนาดใหญ่ให้ลูกขีดเขียนอย่างเป็นอิสระ

ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ถือว่า “เริ่มต้นดี มีชัยไปกว่าครึ่ง” อาจารย์ชัยณรงค์ จึงแนะนำว่าถ้าสังเกตเห็นลูกเริ่มต้นสนใจการขีดเขียน ให้คุณพ่อคุณแม่หาวัสดุเขียนที่มีขนาดใหญ่ให้ลูก เพราะเด็กวัยนี้ (ประมาณขวบครึ่งถึง 2 ขวบครึ่ง) ยังควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็ก (มือและสายตา) ไม่ค่อยได้ ถ้าได้สีเขียนหรือสีชอล์กแท่งใหญ่ๆ จะช่วยให้เขากำแท่งสีได้ถนัด แล้วเวลาขีดเขียนออกมาก็มักจะปรากฏเส้นใหญ่เห็นชัดเจน ทำให้รู้สึกประสบความสำเร็จและสนุกที่จะทดลองขีดเขียนต่อไป

๒. เน้นขีดเขียน แต่ไม่เน้นผลงาน

เด็กวัยนี้เขาเพิ่งเริ่มสนุกกับการรู้จักขีดเขียน ความสำคัญจึงอยู่ที่โอกาสในการ "ฝึกขีดเขียน" ไม่ใช่อยู่ที่ผลงาน เด็กมีความกระหายที่จะได้ฝึกฝนตนเองอย่างมาก จะเห็นได้ว่า ขอให้พื้นที่เรียบๆ เกะะ ตรงไหนก็ได้ ฝาผนังบ้าน บนกระดาน โซฟา ฝาตู้เย็น แม้แต่พื้นดินพื้นทราย หรือบนกระดาษของพ่อที่เต็มไปด้วยฝุ่น เด็กเป็นต้องใช้วัสดุ หรือนิ้วมือขีดเขียน บางคนเอาลิปสติกของคุณแม่มาขีดเล่นบนพื้นบ้านให้มโหฬารไปก็มี

เรื่องนี้ถ้ามองในแง่ลบ(แบบที่ผู้ใหญ่บางคนชอบมอง) ก็ถือเป็นการทำลายข้าวของ แต่ถ้ามองในแง่บวก ก็คือการสร้างประสบการณ์ให้ลูก ทางแก้ไขง่ายนิดเดียว คือ จัดหาอุปกรณ์หรือเตรียมพื้นที่ที่เขาจะขีดเขียนได้อย่างอิสระ เพียงเท่านั้น คุณพ่อคุณแม่ก็ไม่ต้องเสียทั้งโอกาสทองในการพัฒนาลูก ข้าวของเครื่องใช้ รวมไปถึงอารมณ์ผู้ใหญ่อีกด้วย

๓. อย่าเร่งให้ลูกเก่งวาด

อีกเรื่องหนึ่งที่ผู้ใหญ่อาจทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือการส่งเสริมลูกเกินความจำเป็น เช่น เริ่มเห็น "แวว" ว่าลูกชอบวาดเล่น คิดอยากเสริมให้เก่งขึ้นเร็วๆ จัดแจงไปหาแบบมาให้ลูกวาดตาม เด็กแค่ 2 ขวบ แคลอกรูปวงกลมให้เหมือนแบบก็ทำไม่ได้แล้ว (อาจมีเด็กที่ทำได้ แต่น้อยมาก) ไม่ว่าเด็กเชื้อชาติไหนๆ ก็มีพัฒนาการขีดเขียนเหมือนกัน ไม่มีประโยชน์อะไรนักที่จะต้องเร่งความสามารถให้เร็วกว่าเวลาธรรมชาติ เพราะถ้าเด็กพบว่าตัวเองทำไม่ได้ (เพราะงานยากเกินวัย) จะยิ่งรู้สึกแย่ไปเปล่าๆ

ขั้นที่ 2 การขีดเขียนที่ควบคุมได้

เมื่อเริ่มต้นขีดเขียนครั้งแรก และมีโอกาสทำบ่อยๆ โดยที่ไม่ถูกดุถูกห้ามเสียก่อน เด็กจะค่อยๆ ค้นพบด้วยตัวเองว่า อ้อ..มีความสัมพันธ์กันระหว่างการขยับของแขนและมือที่ขีดเขียน กับสิ่งที่ปรากฏขึ้นบนกระดาษนะ นั่นแปลว่า.. เด็กเริ่มรู้แล้วว่าการใช้มือของตัวเองทำให้เกิดรูปร่างบางอย่าง อ๊ะ ..ถ้าลากมือตรงๆ ก็จะได้เส้นตรงๆ ...ถ้าทำมืออีกอย่างก็จะเกิดเป็นเส้นโค้งๆ ตรงจุดนี้สำคัญมาก เพราะเป็นการ “ค้นพบ” และเห็นได้ด้วยตาตัวเองว่า ...เราเองก็สามารถ “ควบคุม” การขีดเขียนได้เหมือนกัน..

เด็กจะสนุกและเริ่มควบคุมกล้ามเนื้อตัวเองให้ลากเส้นต่างๆ ทั้งแนวตั้ง แนวอน วงกลม หรือเส้นขยุกขยิก เป็นการค้นพบอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ สลับกับการทดลองทำ เพราะฉะนั้น อย่าได้ไปถามลูก 2 ขวบเขี้ยวว่า “กำลังวาดรูปร่างอะไรเนี่ย ดูไม่เห็นรู้เรื่องเลย” เพราะเขายังไม่มีความตั้งใจจะสร้างภาพที่มีความหมายหรือรู้เรื่องอะไร

ประมาณ 3 ขวบ เด็กจะเริ่มตั้งใจมากขึ้น มือเขียน ตามองตาม จนบางคนจมูกเกือบขีดกระดาษ ตอนนั้นเขารู้แล้วว่าควบคุมการขีดเขียนได้อย่างไร เขาจะเริ่มใช้ดินสอในแนวต่างๆ มากขึ้น เริ่มพยายามลอกเลียนแบบเส้นต่างๆ โดยเฉพาะวงกลมๆ

เป็นธรรมดาที่คนเราทำอะไรได้สำเร็จจะเกิดความภูมิใจ โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ จะตื่นเต้นและมีความสุขมากในความสามารถใหม่ๆ ของตน และถือผลงานมาอวดด้วยความกระตือรือร้น ถึงตอนนี้ คุณพ่อคุณแม่ก็ควรจะร่วมยินดีกับประสบการณ์ใหม่ของลูกด้วย

ขั้นที่ 3 สามารถให้ความหมายรูปที่ขีดเขียนได้

ขั้นตอนนี้อยู่ในวัย 3 ขวบครึ่ง ถึง 4 ขวบ เป็นอีกขั้นหนึ่งที่สำคัญ (จริงๆ แล้ว สำหรับเด็ก ทุกขั้นตอนความเปลี่ยนแปลง ล้วนสำคัญทั้งสิ้น) เด็กจะสามารถตั้งชื่อภาพขีดเขียนของ

ตัวเองได้ หรือบอกความหมายได้ว่าเป็นภาพอะไร เช่น เห็นเป็นภาพกลมๆ มีเส้นๆ ที่เราดูแทบ
ตายก็ดูไม่ออก แต่ลูกจะบอกได้ว่าภาพนี้.. “คุณพ่อกำลังล้างรถ” หรือ “คุณแม่ไปตลาด”

ผู้ใหญ่อาจจะฟังสลับกับมองภาพ พลังคิดว่า ตรงไหนเนี่ยที่ดูเหมือนคน (เอาแค่
เหมือนคนก็พอ ไม่ต้องเหมือนคุณพ่อหรือคุณแม่ก็ได้ แต่ก็ยังไม่เหมือนอยู่ดี) แต่ก็อย่าเพิ่ง
พลั้งปากออกไปว่า “อ้อ นี่หรือจะรูปคุณแม่ไม่เห็นเหมือนเลย” เพราะความสำคัญไม่ได้อยู่ที่
ความเหมือน แต่อยู่ที่การให้ความหมายหรือชื่อของภาพต่างหาก

การที่เด็กรู้จักตั้งชื่อให้ภาพ หรือตอบได้ว่าหนูกำลังวาดภาพอะไร แสดงว่าความคิด
ของเด็กเปลี่ยนไป เพราะไม่กี่เดือนมานี้ เด็กเพิ่งจะค้นพบว่าตัวเองมีความสามารถควบคุมมือ
ของตัวเองได้ แต่วันนี้ เขาสามารถเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของเขากับเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบๆ
ตัวได้แล้ว ไซโย!

แต่สิ่งสำคัญ (อีกแล้ว) คือ อย่ามัวแต่หลงใหลได้ปลื้มกับความเปลี่ยนแปลงของลูก
จนลืมนะมันดะวัง เพราะในขั้นตอนนี้มีมุมที่น่ากลัวซ่อนอยู่ กล่าวคือ ในขณะที่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่
กำลังตื่นเต้นกับการค้นพบครั้งใหม่ หลายครั้งเราพบว่า ผู้ใหญ่หลายคนอดไม่ได้ที่จะเสนอแนะ
ความคิดของตน (ทั้งด้วยความเผื่อใจและความตั้งใจ) ไม่ว่าจะเป็นการชี้แนะเรื่องความหมาย
ของภาพ บางคนถึงกับช่วยตั้งชื่อภาพให้ใหม่ (เพราะรู้สึกว่าชื่อภาพที่เด็กตัวเองฟังดู “ไม่ค่อย
เข้าท่า”) ดังนั้น ภาพขีดเขียนที่เด็กอุตส่าห์ตั้งชื่อว่า “เด็กกับไปตลาด แล้วก็แม่” ก็อาจกลายเป็น
ภาพ “หนูไปตลาดกับแม่อย่างมีความสุข” ฟังดูดี มีความหมาย(ในความคิดของผู้ใหญ่) แต่
เป็นอันตรายต่อเด็กมาก เพราะเท่ากับเราไม่ยอมรับความคิดและการแสดงออกของเขา

ต้องเน้นกันเลยว่า ผู้ใหญ่ทั้งหลาย ต้องพยายามข่มใจ ข่มความหวังดีบางอย่าง
เอาไว้ ปล่อยให้เด็กๆ เขาแสดงความคิดของตัวเองอย่างเต็มที่ แรงสนับสนุนที่ถูกทางนี้จะ
ส่งผลให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการคิดสร้างสรรค์ผลงานครั้งใหม่ต่อไป

“การขีดเขียน ไม่ว่าจะบนกระดาษ บนผนังบ้าน บนเฟอร์นิเจอร์ หรือบนร่างกาย
ของเด็กเอง ถือเป็นพัฒนาการขั้นหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ผู้ใหญ่มักมองรอยขีดเขียนเป็นร่อง
รอยไร้สาระ สกปรก เลอะเทอะ เป็นพฤติกรรมที่ไม่อยากให้เกิดในชีวิตลูก แต่ก็มีพ่อ
แม่จำนวนไม่น้อยที่เห็นความสำคัญของร่องรอยขีดเขียนเหล่านี้ ซึ่งถือเป็นโชคดีของเด็ก
มาก...แน่นอน...เราคงไม่สามารถค้นหาความหมายของรอยขีดเขียนว่าเป็นภาพอะไร...แต่
เราสามารถขุดคุ้ยหาความมุ่งหมาย ว่าลูกของเรามีพัฒนาการในการขีดเขียนได้ตามลำดับ
หรือไม่ อันจะส่งผลให้เห็นพัฒนาการชีวิตด้านอื่นๆ อีกด้วย”

ผศ.ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล

นอกจากขีดเขียนในระยะเริ่มต้นแล้ว ศิลปะของเด็กยังมีอีกหลายรูปแบบ เช่น วาด
ภาพ ระบายสี ปั้นดิน ประติมากรรม ฯลฯ รูปวาดของเด็กในแต่ละช่วงวัยทำให้เรารู้ว่า แก่ใช้มือได้
คล่องแคล่วมากขึ้นขนาดไหน และลูกเข้าใจเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ได้อย่างไร ยิ่งถ้าเราได้พูดคุย
ให้ลูกเล่าให้ฟัง ยิ่งเข้าใจได้ว่า ลูกคิดอะไร รูปวงกลมเบี้ยวๆ ที่ลูกวาด อาจจะเป็นรูปของ “ลูก
แม่วัวหนึ่งกำลังเดินไปหาแม่” เส้นยาวๆ ที่ทับกันไปมาจนเต็มหน้ากระดาษ อาจจะเป็นรูป
“รถกำลังวิ่งแข่งกันอยู่บนถนน” รูปเหลี่ยมๆ และเส้นที่พุ่งจากล่างขึ้นบนอาจเป็นรูป “ยานอวกาศ
ไปดาวอังคาร”

เริ่มเห็นความสำคัญของการขีดเขียนกันแล้วใช่ไหม ต่อไปนี้ต้องเริ่มสังเกตลูกเสียแล้วสิ
ไม่แน่ว่า ผลงานการขีดเขียน “ครั้งแรก” บนผนังบ้าน อาจกลายเป็นหลักฐานสำคัญ หรือเป็นผลงาน
ระดับ **Master piece** ของศิลปินระดับชาติหรือนักวิทยาศาสตร์ระดับโลกในอนาคตก็เป็นได้

ศิลปะ: ประจักษ์สู่ความคิดสร้างสรรค์

ศิลปะ เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์ให้แข็งแรง และเติบโต

มาดูกันว่า ศิลปะสำคัญอย่างไรกับการเติบโตของเด็ก

ศิลปะตอบสนองการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างอิสระ และเป็นธรรมชาติตามระดับพัฒนาการของเด็ก คือ อยากจะขีด จะเขียน จะลากเส้นแบบไหน ยาวแค่ไหน ช้ำยหรือขวาก็ทำไปตามกำลังมือกำลังแขน ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาของกล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบจนบรรลุเป้าหมาย

ศิลปะไม่ใช่แค่การระบายสีลงบนกระดาษ หลายๆ สถาบันในต่างประเทศถือว่า ศิลปะช่วยยกระดับและทำให้นักเรียนดีขึ้นอย่างมาก เพราะช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดและทำอย่างสร้างสรรค์ ปลูกฝังความรู้สึกและสัมผัสจินตนาการด้วยการมองและการเห็น

ศิลปะไม่ใช่แค่เรื่องของการวาดรูป แต่ศิลปะมีมากมายหลายแขนง เช่น การวาดลายเส้น การระบายสี การทำภาพพิมพ์ การถ่ายภาพ การทำภาพตัดปะ ฟันผิว การออกแบบ ประติมากรรม งานประดิษฐ์ สถาปัตยกรรม การสร้างรูปจำลอง และการก่อโครงสร้างรวมไปถึงบทกวี ดนตรี คอมพิวเตอร์

ศิลปะมีองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) ศิลปะช่วยให้เกิดความคิดแปลกใหม่ เกิดการนำความรู้ความคิดมาดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่
2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ศิลปะช่วยคลายความคิดซ้ำซากในเรื่องเดิม ไม่หมกมุ่น คิดวกวน สามารถคิดได้รวดเร็ว นำมาซึ่งการพูดที่คล่องแคล่ว และการกระทำที่รวดเร็ว
3. ความคิดยืดหยุ่น(Flexibility) ศิลปะช่วยให้คิดได้หลากหลายมุมมอง ไม่ยึดติดรูปแบบเดิม แต่สามารถเห็นประโยชน์ของสิ่งต่างๆ และหยิบข้อดีในสิ่งนั้นๆ มาใช้งานได้
4. ความคิดละเอียดลออ(Elaboration) ศิลปะช่วยให้เกิดความพิถีพิถันในการตกแต่ง เกิดการสังเกต สามารถให้รายละเอียดในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นหรือมองข้าม

ศิลปะพัฒนาชีวิต บำรุงความคิดสร้างสรรค์

ศิลปะเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เด็กมีการแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ และมีบุคลิกภาพที่ดี ผลงานศิลปะของเด็กๆ จึงสามารถบอกให้เราได้ว่า เขากำลังเติบโตและมีพัฒนาการอย่างไร สอดคล้องกับวัยหรือไม่

และในเมื่อศิลปะคือการแสดงความคิดสร้างสรรค์ เราจึงสามารถดูระดับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้จากผลงานศิลปะของพวกเขา

มาดูว่า..ขั้นตอนการเติบโตทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ เป็นอย่างไร

1. ขั้นลองผิดลองถูก

วัย 2-5 ปี กำลังหัดควบคุมตัวเอง บังคับให้มือและสายตาทำงานประสานกัน พยายามถือช้อนตักข้าวใส่ปาก ชอบถือแท่งสีเทียนขีดเขียน แต่ยังไม่ดี จึงออกมาอย่างที่เราเรียกว่า ขีดเขียน ที่ผู้ใหญ่ดูไม่ออก (แต่หนูรู้ว่าหนูจะวาดอะไร) หรือการปั้นดิน เด็กจะเพลินกับการบีบ ขยำ ปั้นเป็นก้อนๆ แบบที่ผู้ใหญ่ดูไม่ออก(อีกแล้ว) ว่าเป็นรูปอะไรแน่ ดูไร้สาระ แต่ความจริงมีสาระที่สุดในการเริ่มต้นชีวิตของเด็ก เพราะเขากำลังทดลองและเรียนรู้ กำลังจับโน่นผสมนี่ เพื่อที่จะค้นพบว่า “อ้อ มันเป็นอย่างนี้นี่เอง”

2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์

วัย 5-7 ปี ยังหมกมุ่นอยู่กับการควบคุมการใช้มือและสายตา เพื่อที่จะควบคุมการใช้วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ อาจจะยังไม่คล่องแคล่ว แต่ดูดีขึ้นเรื่อยๆ วัยนี้จะพัฒนาจากขีดเขียน เป็น “ขีดเขียน” แล้ว คือสามารถเขียนออกมาเป็นรูปร่างที่ค่อนข้างตรงใจคิด (แต่บางที่ผู้ใหญ่ก็ยังไม่ออกอยู่ดี) เช่น อยากวาดรูปคน ก็อาจจะวาดรูปวงกลมๆ แทนศีรษะ วาดเส้นขีดตรงๆ เป็นแขน และลากเส้นตรงๆ ลงมาในแนวตั้งเป็นขา การแสดงออกทางศิลปะของเด็กวัยนี้แต่ละคนจะดูใกล้เคียงหรือคล้ายๆ กัน เพราะเขายังไม่สามารถค้นหาวิธีการหรือแบบอย่างเฉพาะตัวได้ เรียกว่า “ยังไม่มีลายมือของตัวเอง” เหมือนผู้ใหญ่

ความสำเร็จในขั้นนี้สำคัญมาก ต้องย้ำว่า สำคัญมาก เพราะแสดงถึงความเชื่อมั่นในตัวเองของเด็ก เมื่อเชื่อมั่นแล้ว เขาจะตั้งใจแสวงหาและพยายามเพื่อแสดงความรู้และความรู้สึก ตลอดจนแบบอย่างเฉพาะตัวของเขาต่อไปได้

3. ขั้นสัญลักษณ์

วัย 7-9 ปี เริ่มแสดงความคิดออกมาเป็นสัญลักษณ์ได้ เพื่อใช้ทดแทนอะไรบางอย่างที่เขาอยากจะทำออกมา อาจจะเป็นความคิด ผู้คน บ้าน ต้นไม้ หรือสัตว์เลื้อย ฯลฯ

ถึงแม้จะยังมีส่วนคล้ายๆ กับเด็กอื่นๆ ในวัยเดียวกัน แต่จะเริ่มมีรายละเอียดเฉพาะจุดที่เขาอยากถ่ายทอดออกมา เช่น อาจจะเป็นรูปคนเหมือนกัน แต่ของหนูจะมีเส้นๆ บนวงกลม (ที่แทนรูปศีรษะ) กับมีเลื้อยยาวๆ เพื่อบอกให้รู้ว่า นี่รูปคุณแม่ของหนูนะ (เพราะคุณแม่ของหนูจริงๆ ทำผมชี้ๆ และสวมกระโปรง) อาจจะทำดิสก์เหลี่ยมใหญ่ๆ กับมีช่องต่างๆ แทนบ้าน แล้ววาดสี่เหลี่ยมที่เล็กกว่าและมีล้อกลมๆ วางอยู่บนเส้นชี้ๆ แทนรถบนถนน เป็นต้น

4. ขั้นเริ่มต้นเหมือนจริง

วัย 9-11 ปี เริ่มสังเกตสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น รับรู้ลักษณะความเป็นธรรมชาติจริงๆ ได้มากขึ้น สัญลักษณ์ที่เป็นแค่สี่เหลี่ยมหรือกลมๆ เฉยๆ ชักจะถ่ายทอดความคิดไม่พอเหมือนเมื่อก่อนแล้ว จะเริ่มพยายามถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ตามที่ตาเห็น มีรายละเอียดมากขึ้น ในรูปวาด รู้จักระยะใกล้-ไกล หรือความกว้าง-แคบมากขึ้น ถ้าจะวาดภาพทิวทัศน์ เช่น มีทะเล ภูเขา ท้องฟ้า พื้นดิน เป็นต้น คุณพ่อคุณแม่จะสังเกตได้ว่า ลูกเริ่มที่จะไม่ใช่เส้นขีดเดียวเพื่อแบ่งระหว่างพื้นดินกับท้องฟ้าแบบเมื่อก่อนแล้ว แต่จะเริ่มมีหลายเส้นทับซ้อน หรือบังกัน เป็นภูเขาหรือเนินที่มีระยะห่างแตกต่างกัน เมื่อก่อนอาจใช้สีตามอารมณ์ แต่ตอนนี้จะเริ่มสังเกตสี ลวดลาย ขนาด และรูปร่างลักษณะจริงๆ ในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

5. ขั้นเหมือนจริงเชิงวิเคราะห์

วัย 11-13 ปี มีผลการมองเห็นและสังเกตเพิ่มขึ้น ทำให้แยกแยะลักษณะของสิ่งของและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ ผลงานที่ออกมาจึงพิถีพิถันมากขึ้นและมีความเหมือนจริงมากขึ้นจนเห็นได้ชัด เช่น มีบรรยากาศของตอนเช้าหรือตอนกลางคืน มีอริยาบทของสิ่งมีชีวิตในภาพมากขึ้น ถ้าเป็นภาพคนก็ไม่ใช่แค่วาดให้ยืนหันหน้าตรงๆ แบบเมื่อก่อน แต่จะมีการนั่ง วิ่ง กระโดด อ่านหนังสือ หรือกระทำการกิจกรรมต่างๆ เหมือนจริง พัฒนาการขั้นนี้สำคัญมาก

6. ชั้นเหมือนจริง

วัย 13-15 ปี ถือเป็นชั้นวิกฤติของพัฒนาการ เพราะกำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ จากเด็กสู่วัยรุ่น มีความปรวนแปรทางร่างกายและอารมณ์ ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ถูกระงับไปด้วย ช่วงนี้คำแนะนำหรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ใหญ่ต่อผลงานศิลปะมีผลต่อการสร้างหรือทำลายความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก วัยนี้เริ่มรู้จักวิเคราะห์ตัวเอง แสดงออกและถ่ายทอดได้ตามความต้องการมากขึ้น ขณะเดียวกันก็สามารถดูผลงานของศิลปินอื่นๆ ได้อย่างเข้าใจธรรมชาติของภาพนั้นๆ ได้มากขึ้น วัยนี้ต้องการกำลังใจและคำแนะนำทั้งจากคุณพ่อคุณแม่และครู เพื่อให้มีความคิดที่ถูกต้อง มีความเข้มแข็งและเป็นตัวของตัวเอง

7. ชั้นค้นพบตัวเอง

วัย 15 ปีขึ้นไป จะเริ่มรู้จักรวบรวมปัญหาอุปสรรคและประสบการณ์ที่พบในช่วงที่ผ่านมา เป็นฐานนำไปสู่การค้นพบตัวเองว่าชอบอะไร อยากทำอะไร ถ้าดูที่ภาพวาดหรืองานศิลปะ จะพบว่ามีความหมายมากขึ้น เช่น วาดภาพที่แสดงถึง “ปัญหาเสียดสี” หรือภาพที่แสดงความคิดที่มีต่อโลกและสังคมได้กว้างขวางและชัดเจน ถ้าได้รับคำแนะนำที่ดีมาตั้งแต่ต้น วัยนี้จะแสดงพลังให้เห็นเด่นชัด ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์เริ่มสมบูรณ์พร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่

นักการศึกษาศิลปศึกษาสรุปไว้ว่า “**เมื่อมีแรงจูงใจและมีวัสดุพร้อม เด็กจะ
สร้างสรรค์งานของเขาเอง**”

วัยอนุบาลเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์สูงสุด เด็กวัยนี้มีธรรมชาติ
พิเศษคือ “ชอบสำรวจ-อยากรู้อยากเห็น” และชอบ “ทดลอง”

ศิลปะช่วยให้เด็กได้ทดลอง ไม่ว่าจะวาดภาพ ชีดเขียน ปั้น ไม่จำเป็นต้องจำใจ
จำใจหรือนั่งคอยบอกให้ชี้ให้วาด เพราะเด็กจะวาดเมื่ออยากวาด บ้านไหนไม่เตรียม
อุปกรณ์ที่เหมาะสมไว้ จะเห็นว่ามียอยขีดเขียน หรือขีดเขียนฝีมือจิตรกรน้อยเต็มผนัง
บ้าน

วัยอนุบาล จึงเป็นช่วงเวลาที่น่าจะเปิดช่องทางศิลปะให้เด็กได้ดีที่สุด

ศิลปะเด็กในสายตาผู้ใหญ่

ศิลปะศึกษาเป็นศาสตร์ที่มุ่งเป้าหมายไปที่กระบวนการเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
พ่อแม่มักจะดูผลงานของลูก มากกว่าที่จะมองดูที่ตัวลูกว่าลูกมีความสุขในการทำงาน
เพียงไร

เวลาที่เด็กๆ ทำงานศิลปะ สิ่งที่เกิดบ่อยคือ เมื่อเด็กนำมาให้ผู้ใหญ่ดู (หรือผู้ใหญ่
ชะโงกหน้าไปดูเอง) เรามักจะไม่ค่อยเข้าใจ และชอบใช้ประสบการณ์ส่วนตัวเดาเอาเองว่า
“อ้อ หมูตัวนี้น่ารักดีนะ” แล้วก็มักจะเจอว่า “ไม่ใช่เนาะครับ ตัวนี้หมาต่างหาก”

คำถามที่ดีและปลอดภัยคือ คำถามปลายเปิด เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พูด
ถึงงานของเขาอย่างอิสระ เช่น “อธิบายให้ฟังได้ไหมจ๊ะ” ด้วยท่าทีสนใจนอกสนใจ แล้วเด็กเขาก็จะ
อธิบายภาพหรือความหมายภาพที่ถูกต้องให้เราตัวเอง หรือถ้าเด็กพูดไม่เก่ง ก็เปลี่ยนคำถามใหม่

ว่า “นี่ภาพอะไรเอ่ย” “หมาครับ” “แล้วหมามันกำลังทำอะไรอยู่จ๊ะ” “กำลังเดิน” “เอ มันกำลังจะเดินไปไหนนะ” ฯลฯ

เด็กมีความสุขกับ “วิธีการทำงาน” มากกว่า “ผลงาน” พ่อแม่จำนวนมากติดนิสัยรักสะอาด เมื่อเห็นว่าลูกกำลังวาดอย่างสวยงามหรือเมื่อใกล้จะเลอะเทอะ ก็จะรีบบอกทันที “พอแล้วๆ สวยแล้ว” ทั้งๆ ที่เด็กเขากำลังมีความสุขกับการเขียน

สิ่งแรกที่ต้องทำคือ ยอมรับผลงานศิลปะที่ลูกทำให้ได้ก่อน และช่วยวิจารณ์ในแง่บวก เช่น “บ้านหลังนี้น่าอยู่จังเลย มีสวนดอกไม้ด้วย” หรือ “แม่ชอบสีฟ้าที่ลูกระบายดอกไม้จังเลยจ๊ะ” ไม่จำเป็นต้องชมเชยจนเกินจริง เช่น “โอโฮ สวยเหลือเกิน ลูกวาดเก่งที่สุดเลย” หรือ “ภาพสวยอย่างนี้ครูต้องให้คะแนนเต็มแน่” หรือ “ประกวดชนะแน่เลย” เพราะถ้าเกิดไม่ได้เป็นไปตามนั้น นอกจากลูกจะผิดหวังเสียใจแล้ว อาจจะขาดความมั่นใจในตัวเองได้

ถ้าดูไม่ออกจริงๆ ก็ดูแล้วยิ้มให้ลูกก็พอ ไม่ต้องพูดตามใจคิดว่า “ภาพอะไรนี่ ดูไม่รู้เรื่องเลย” หรือ “ว้า...ระบายสีเลอะเทอะจังลูก” ยิ่งพ่อแม่บางคน หวังดีต่อลูกมาก อยากให้ผลงานออกมาสมบูรณ์แบบ ไม่มีที่ติ ก็เลยช่วยต่อเติมให้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการทำผิดอย่างรุนแรง เพราะเป็นการขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอย่างมาก นอกจากจะทำให้เด็กสับสนขาดความมั่นใจแล้ว ยังเป็นการบั่นทอนกำลังใจอย่างมากด้วย

ระวัง..ถ้อยคำทำลายความคิดสร้างสรรค์

“ใครสั่งใครสอนให้วาดรูปแบบนี้!”

“เนอะ..วาดผิดแล้วละ กระต่ายจริงๆ ต้องหุยาบ ไม่สั้นจู้แบบนี้สักหน่อย แล้วกระต่ายสีม่วงก็ไม่มีด้วย”

“บอกให้ระบายสีอยู่ในกรอบ..เดี๋ยวเถอะ”

“ลบออกเดี๋ยวนี้ละ”

“นี่เหวอรูปเครื่องบินของเธอ เหมือนถังขยะมากกว่านะ”

ฯลฯ

คำพูดต่างๆ เหล่านี้มีอำนาจเกินกว่าพ่อแม่และครูจะคาดคิด มันจะขัดขวางและลบล้างความเชื่อมั่น และความกล้าหาญในการแสดงออก เมื่อเด็กๆ สูญเสียองค์ประกอบสำคัญไป “พลัง” ความคิดสร้างสรรค์ก็จะค่อยๆ อ่อนแอลงเรื่อยๆ

เรื่องเล่าจากครูศิลปะ:

“ในงานศิลปะ อย่าคิดแทนเด็ก ถ้าคิดแทนเด็ก เราจะไม่รู้เลยว่าเด็กคิดอะไรอยู่ในฐานะครู แค่ให้คำแนะนำก็พอ แต่อย่าไปบงการให้เด็กต้องวาดรูปอย่างนั้นอย่างนี้”

ครูแหลม แห่งโรงเรียนศิลปะแหลมคม

ครูแหลมเล่าถึงน้องเอก ลูกศิษย์ตัวน้อยๆ หนึ่งในหลายๆ คนที่มีความคิดเป็นของตัวเอง

วันหนึ่งน้องเอกมากระซิบถามครูว่า

“คุณครูแหลมครับ ถ้าน้องเอกจะวาดรูปน้องเอกมีปีกเหิน จะผิดไหมครับ”

ครูแหลมรีบบอกว่า “ไม่ผิดหรอกครับ ศิลปะไม่มีถูก ไม่มีผิดหรอกครับ อิมม์ ว่าแต่ทำไมน้องเอกถึงอยากมีปีกล่ะครับ”

“ผมอยากไปเที่ยว ถ้าเรามีปีก เราก็สามารถบินไปเที่ยวที่โน่นที่นี่ได้สบาย..”

ครูแหลมเล่าว่า เมื่อน้องเอกอยากมีปีก หากผู้ใหญ่ไม่รับฟัง “ความคิด” ครั้งนี้ของเขา เขาก็จะถูกปิดกั้นด้วยคำว่า “ผิด” หรือ “ไม่ได้” คำเดียว ผู้ใหญ่ตัวเล็กๆ ก็จะกลับเข้าไปอยู่ในโลกจินตนาการส่วนตัวของเขา โดยไม่เผยตัวตนออกมาให้เราได้รู้จักอีกเลย

ครูแหลมมีความคิดว่า ศิลปะมุ่งเน้นให้เกิดพัฒนาการของเด็ก 3 ประการด้วยกัน คือ

กระตุ้นสมองซีกขวา (ในส่วน ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ความรู้สึก) ให้ทำงานสอดคล้องกับสมองซีกซ้าย (ในส่วนความคิดวิเคราะห์ การจดจำ)

สร้างสมาธิ ที่เกิดจากการทำงานศิลปะอย่างมีความสุข

ลำดับความคิด โดยผ่านกระบวนการวางแผนของสมองที่ได้บูรณาการแล้ว

การทำงานต้นฉบับไม่ใช่การลอกเลียนแบบ หรือการทำให้เหมือนต้นฉบับ เด็กรักความสามารถเท่ากัน แต่มีความถนัด หรือจัดเจนต่างกัน ความเข้าใจในศิลปะของผู้ปกครองแต่ละท่านต่างกัน ฉะนั้น ห้ามพูดคำว่า “ไม่สวยเลยลูก”.... “ไม่เห็นจะได้เรื่องได้ราวเลย” ให้พูดคำว่า “สวยจังเลยลูก...ไหนลองเล่าให้คุณพ่อคุณแม่ฟังหน่อยสิจ๊ะ” ท่านผู้ปกครองจะได้ทราบว่า เด็กๆ คิดอะไรอยู่

อาจารย์สังคม ทองมี อาจารย์ศิลปะที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่งได้แนะนำการส่งเสริมศิลปะในเด็กว่า

“ขั้นแรกควรส่งเสริมตั้งแต่เข้าวัยเรียน หรือก่อนวัยเรียน ธรรมชาติของเด็ก รักในการคิด การประดิษฐ์ และจินตนาการ การขีดๆ วาดๆ ก็เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

ผลิตเพลิน และมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมก็เป็นสิ่งสำคัญมาก เช่น การแสดงผลงานของเด็ก นิทรรศการศิลปะต่างๆ ที่น่าสนใจ ก็พาเขาไปดูไปชมงานนั้นๆ อันเป็นการปลูกฝัง บ่มเพาะจิตใจให้ชื่นชมในศิลปะ

พ่อแม่หลายท่านมักใส่ใจแต่การพัฒนาด้านความฉลาด (IQ : Intelligent Quotient) มักสนับสนุนให้เด็กๆ เก่งทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว เป็นความเข้าใจที่ผิดมาก เนื่องจากวิชาที่หนักๆ เช่น คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี เป็นการพัฒนามองซีกซ้ายเพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กมีความเครียดมากเกินไป ไม่ได้ผ่อนคลาย การมองวิชาวาดเขียนเป็นยาขม ผลก็คือความคิด จินตนาการหรือพลังแห่งการสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ๆ ไม่เกิดขึ้น

หากเด็กๆ ได้ฝึกวาดเขียน ฝึกงานศิลปะตั้งแต่เด็กๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นอาหารเสริมจินตนาการให้แก่เด็ก ช่วยทำให้เด็กเกิดจินตนาการหรือไอเดียใหม่ๆ

เด็กที่ชอบงานศิลปะ ทุกครั้งที่เขาจับดินสอหรือพู่กัน เขียนลงบนกระดาษ เด็กจะได้รับความเพลิดเพลิน เป็นการพัฒนาทางอารมณ์ (EQ : Emotional Quotient) และที่สำคัญคือการพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ (CQ : Creative Quotient) ด้วย”

อาจารย์นนทวรรณ จันทะผะลิน นายกสมาคมประติมากรไทย กล่าวว่า

“งานศิลปะ ช่วยพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ได้ดีและรวดเร็วมากขึ้น เมื่อมีการสร้างสรรค์ผลงาน จะทำให้ความคิดความฝันที่ล่องลอยอยู่ในอากาศ ถูกกำหนดลงบนกระดาษตามแนวคิดหรือจินตนาการนั้น ช่วยให้จินตนาการนั้นเป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจนขึ้น ถ้าฝึกฝนบ่อย ๆ ความคิดหรือจินตนาการ ก็จะไม่เป็นเพียงความฝันเพียงอย่างเดียว สิ่งใหม่ๆ หรือความคิดที่สร้างสรรค์ก็จะเกิดขึ้นในสังคม การสอนศิลปะเด็ก ต้องเข้าใจว่าไม่ได้ฝึกให้ทุกคนเป็นนักวาดรูป แต่ให้ใช้การวาดรูปเป็นเครื่องมือพัฒนาตนเอง ทำให้ศักยภาพในตัวเองสมบูรณ์ขึ้น”

ครูวิรัตน์ คุ่มคำ อดีตครูสอนศิลปะดีเด่น กล่าวถึงเทคนิคการสอนศิลปะว่า

“การสอนศิลปะให้ดีนั้นต้องสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อเด็กมีความมั่นใจ ศักยภาพในตัวเขาก็จะถูกถ่ายทอดออกมา ทั้งนี้การสอนศิลปะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และต้องไม่จำกัดความคิดและจินตนาการของเด็กเพียงให้เขาวาดเพื่อให้เหมือนจริงอย่างเดียว การที่เด็กได้หัดเขียนอะไรก็ได้ตามจินตนาการของเขา จะช่วยพัฒนาความคิดและจินตนาการสู่แนวคิดที่หลากหลายให้เกิดขึ้น”

อาจารย์ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล ผู้เขียนหนังสือ “พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ” ได้พูดถึงแรงจูงใจเด็กเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ว่า..ต้องพิจารณาตามวัยด้วย เด็กระดับอนุบาลอาจชอบวาดที่ละเอียด เช่น หมา ไก่ หมู ช้าง ตำรวจ รถ ฯลฯ เป็นเรื่องเดียวโดดๆ แต่เมื่อเข้าสู่วัยประถมศึกษาที่มีการพัฒนาที่ซับซ้อนขึ้น สามารถแสดงความคิดและจินตนาการได้กว้างขวางมากขึ้น วัยนี้ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้หลายๆ สิ่งในเวลาเดียวกัน และพยายามทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ

หัวข้อที่จะจูงใจให้แสดงความรู้สึกผ่านทางภาพวาด ก็ต้องซับซ้อนขึ้นด้วย ต่อไปนี้คือหัวข้อที่น่าสนใจ

ฉันกำลังหิว

ฉันกำลังแปรงฟัน

เมื่อเราไปดูสถานที่ดับเพลิง

แข่งจักรยาน

แข่งมอเตอร์ไซด์

สระว่ายน้ำวันเสาร์อาทิตย์

ข้ามทางด่วนหน้ารถติด

ไปเที่ยวสวนสัตว์
เล่นกระโดดเชือกกับเพื่อนๆ
วันเด็กที่ผ่านมา
ไปตลาดกับคุณแม่
โลกล้านปี
ฯลฯ

คุณพ่อคุณแม่หรือคุณครูอาจจะลองใช้หัวข้อเหล่านี้ให้เด็กๆ เลือกแสดงผลงานออกมา ป่วยให้เขาได้คิด ได้ออกแบบ ได้ตั้งชื่อหรือให้ความหมายของภาพด้วยตัวเอง นอกจากเด็กๆ จะภาคภูมิใจ และรู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่แล้ว ผู้ใหญ่เองยังได้เห็นความคิดและมุมมองของเด็กๆ ที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ ด้วย

เตรียมโอกาสให้ลูกสร้างงานศิลปะ

เมื่อพ้นวัยเด็กเล็กที่ขีดเขียนกลายมาเป็นการวาดภาพอย่างมีความหมาย การทำงานศิลปะที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กได้มีหนทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่กว้างขวางขึ้น
ถ้าคุณกำลังคิดหากิจกรรมเหมาะๆ ให้ลูก ลองดูกิจกรรมเหล่านี้สิคะ..

กิจกรรม	อุปกรณ์	สิ่งดีๆ ที่ลูกจะได้รับ
I วาดเส้น วาดเส้น คือการ ขีดเขียนลายเส้น บนกระดาษ	อุปกรณ์ที่ใช้วาดเส้น มีหลายอย่าง ได้แก่ ดินสอดำ ดินสอสี สีเทียน สีชอล์ค ชอล์ค กระดานดำ ถ่านทราย ถ่านชาร์โคล ปากกา ลูกกลิ้ง ปากกาหมึกซึม สีเมจิก พู่กัน เป็นต้น	เด็กเล็กจะชอบแสดงความคิด อารมณ์ ความมั่นใจ ออกมากับการขีดเขียนลายเส้น ถ้าเลือกวัสดุที่ขีดเขียนได้ง่าย ขีดปั๊บ เห็นปั๊บ เช่น สีเมจิกหัวโตๆ ก็จะทำให้สนุกสนาน และ เชื่อมั่นที่จะขีดเขียนออกมาเรื่อยๆ ยิ่งขีดเขียนมากเท่าไร เด็กก็จะเข้าใจวิธีการ ควบคุมเส้นมากขึ้น เมื่อควบคุมได้ เขาจะรู้สึก ภูมิใจ มั่นใจในตัวเอง สิ่งสำคัญผู้ใหญ่เราจะดูงานวาดเส้นของเด็ก ไม่ใช่ดูว่าเป็นรูปอะไร แต่ควรดูความสัมพันธ์ ระหว่างมือกับสายตาและความสามารถในการ ควบคุมเส้นมากกว่า ลูกวัยประถมควรได้วาดภาพจากของจริงที่ แวดล้อมรอบตัวอยู่มากกว่าภาพในความ ทรงจำ เพราะจะช่วยพัฒนาความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสิ่งของต่างๆ และถ่ายทอดออกมาเป็น รูปภาพได้

กิจกรรม	อุปกรณ์	สิ่งดีๆ ที่ลูกจะได้รับ
1. ระบายสี การใช้สีต่างๆ ระบายบนแผ่นกระดาษ แผ่นผ้า	สีชนิดต่างๆ เช่น สีเทียน สีน้ำ สีเมจิก สีโปสเตอร์ พู่กัน จานสี แก้วน้ำ กระดาษฟรุ๊ม ซึ่งด้วยผ้าใบ ขาหยั่ง เขียนรูป เป็นต้น	เด็กๆ จะได้ฝึกการสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ สีต่างๆ ในธรรมชาติ ใช้สีเพื่อระบายความรู้สึกและตอบสนองต่อความคิดในจินตนาการของเขา กิจกรรมหนึ่งที่เด็กชอบมากคือ เขียนภาพด้วยนิ้วมือ ทำง่ายๆ แค່แบ่งเป็ยกเลวๆ ละเลงบนแผ่นกระดาษ แล้วแต้มสีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ลงไปตามต้องการ ใช้นิ้วมือเขียนเป็นรูป เด็กจะสนุกมาก เล่นอย่างไม่ว่างเลย (ถ้าคุณแม่วกัให้ใส่ผ้ากันเปื้อนหรือเสื้อเก่าๆ แต่อย่าไปคิดว่า..ทำเลอะทำเปื้อน เพราะมันต้องเปื้อนอยู่แล้ว) เป็นกิจกรรมที่ดีมากในการเสริมพัฒนาการทางกล้ามเนื้อกับสายตา

กิจกรรม	อุปกรณ์	สิ่งดีๆ ที่ลูกจะได้รับ
1. ภาพพิมพ์ เป็นการทำสีลงบนวัสดุที่เป็นแบบพิมพ์ แล้วกดวัสดุลงบนกระดาษเพื่อให้เกิดภาพหรือลวดลายของวัสดุนั้นๆ	- เศษวัสดุต่างๆ เช่น ใบไม้ ขนนก ลูกโป่ง กุญแจ ก้านไม้ขีด ฟองน้ำ หรือผักผลไม้ต่างๆ ที่เนื้อแข็ง สามารถแกะเป็นรูปร่างหรือลวดลายได้ เช่น หัวมันฝรั่ง มันแกว พักทอง - สีต่างๆ เช่น สีโปสเตอร์	เด็กได้ฝึกบังคับข้อมือ รู้จักใช้เครื่องมือ (เช่น ในการแกะหรือตัดผักผลไม้ให้เป็นแบบพิมพ์ที่ต้องการ) สนุกกับการทำสีบนแบบพิมพ์ เพื่อไปกดบนกระดาษ เป็นกระบวนการที่มีหลายขั้นตอนให้เด็กๆ ได้เรียนรู้
1. ประติมากรรม งานปั้นวัสดุต่างๆ ให้เป็นรูปร่างที่มีความหมาย	ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งปั้น(แป้งสาลีนวดผสมกับน้ำและเกลือจนเนื้อเนียนนุ่มก็ได้) สามารถใส่สีผสมอาหารเพื่อความสวยงามและปลอดภัย เด็กเล็กๆ จะชอบมาก)	มีคนกล่าวว่า งานปั้นคืองานศิลปะที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเล็ก เพราะมีแค่มือกับดินก็สามารถทำให้เกิดรูปร่างที่ต้องการได้ตามใจชอบทันที ทั้งเด็กยังมีประสบการณ์ในการใช้กล้ามเนื้อ มาก เช่น หุบ ตี นวด คลึง ขยำ ฯลฯ ช่วยให้กล้ามเนื้อแข็งแรง กิจกรรมเกี่ยวกับการปั้นมีมากมาย เช่น การปั้นดิน(ปั้นกลมๆ ปั้นยาวๆ เหมือนงู หรือ

กิจกรรม	อุปกรณ์	สิ่งดี ๆ ที่ลูกจะได้รับ
		ปั้นอะไรก็ได้ตามใจชอบ) การกดวัสดุต่างๆ บนดินหรือแป้นปั้นให้เป็นรูป (กดใบไม้ กดเหรียญบาท) การแผ่ดินออกเป็นแผ่นแล้ว ชีดเขียนบนดินให้เป็นรูปต่างๆ
1. ประดิษฐ์ตกแต่ง เศษกระดาษ ใบไม้ คือการใช้วัสดุ กิ่งไม้ เมล็ดพืช เชือก ต่างๆ มาประกอบ เศษผ้า กระดุม กล้อง กันเป็น สิ่ง ของ สบู่ กล้องยาสีฟัน แกน ตามต้องการ หลอดด้าย กล้องฟิล์ม ขวดน้ำ และสิ่งของ เหลือใช้อื่นๆ แล้วแต่ จะหาได้ รวมทั้งสี กาว กรรไกร ไม้บรรทัด หรือวัสดุอื่นๆ เพื่อ การตกแต่ง		เป็นงานศิลปะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ ความคิดสร้างสรรค์อย่างมากอีกงานหนึ่ง รวมทั้งการรู้จักหัดใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น ไม้บรรทัด กรรไกร มีด เพื่อการตัด ฉีก ปะ รีด ฯลฯ การประดิษฐ์ กระตุ้นให้เด็กสังเกต สิ่งของรอบตัวและคิดเชื่อมโยงกับประโยชน์ การใช้และกลไกต่างๆ ก่อนที่จะประดิษฐ์ ชิ้นงานออกมา

เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยสำหรับครูศิลปะมือสมัครเล่น

เด็กๆ มีความชอบและสนใจแตกต่างกัน จัดเตรียมกิจกรรมศิลปะอย่างน้อยวันละ 3 ชนิด ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไม่ซ้ำกัน ให้เด็กเลือกทำตามใจชอบ เช่น การวาด การระบาย การพิมพ์ การพับ การติด การปะ การปั้น การร้อย หรือการประดิษฐ์เพื่อเสริมในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ พัฒนาสติปัญญา อารมณ์-จิตใจ ผ่อนคลายความเครียด รู้จักการทำงานกลุ่ม และเพิ่มกำลังใจ ความภาคภูมิใจในตนเองให้กับนักเรียน

เมื่อรู้แล้วว่า เด็กๆ ใช้ศิลปะเป็นช่องทางแสดงความคิดสร้างสรรค์ และความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถพัฒนาได้ด้วยศิลปะ คุณพ่อคุณแม่ ผู้ปกครอง หรือครู ที่เป็นมือใหม่ทางศิลปะ ก็อาจจะกำลังสงสัยว่า กิจกรรมทางศิลปะมีมากมายเหลือเกิน แล้วกิจกรรมแบบไหนล่ะ ที่จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กๆ ได้ และควรจะต้องยากง่ายขนาดไหน ถึงจะทำให้เด็กแต่ละวัยสามารถสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม ถ้าจะให้เตรียมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะทุกแขนงไว้ให้ลูก ก็เห็นที่จะมากเกินไป แค่ดูตารางข้างต้นก็ออกจะตาลายเสียแล้ว

ก่อนอื่นต้องสังเกตความสนใจของลูกว่าชอบอะไร เช่น ชอบวาดรูประบายสี หรือชอบปั้นดิน หรือชอบการประดิษฐ์สิ่งของ ฯลฯ เมื่อเลือกกิจกรรมได้แล้วก็ต้องตอบคำถาม 5 ข้อต่อไปนี้ก่อนว่า

กิจกรรมศิลปะที่ให้คุณทำนั้น...

1. มีโครงสร้างบังคับตายตัวหรือไม่
2. ช่วยพัฒนาความคิด เสริมสร้างจินตนาการหรือไม่

3. เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการค้นคว้า ทดสอบ ทดลองหรือไม่

4. ให้ประสบการณ์ทางการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสหรือไม่

5. ทำให้เด็กรู้ลึกประสบการณ์สำเร็จในการทำหรือไม่

เมื่อได้คำตอบครบ 5 ข้อแล้ว ก็เริ่มต้นบำรุงความคิดสร้างสรรค์ของลูกด้วยศิลปะ
ที่แสนสนุกสนานได้เลยค่ะ

(3.3) คิดได้ คิดดี...

ดวงดนตรีและการเคลื่อนไหว

“...ผมเอาแครอทมาฝาก อยากให้เธอได้กิน
ผักมีวิตามิน ไม่ต้องกินของแพง
ผมเอาแครอทมาฝาก อยากให้เธอแข็งแรง
แก้มของเธอจะแดง แดงเหมือนสีแครอท
ลา ลัล ลัล ลัล ลา... ฯลฯ..

เจ้าตัวน้อยของคุณๆ ได้ยินเพลงนี้ที่ไร เป็นได้สนุกคึกคักยกย้ายสายเอวร้องรำ
ทำเพลงกันยกใหญ่เลยใช่ไหมล่ะคะ ปฏิริยาน่ารักเหล่านี้ของเด็ก ๆ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล
ของเสียงดนตรีที่มีต่ออารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมองโดยตรง
ค่ะ

เสียงดนตรี ปูพื้นฐานดีของสมองลูกน้อย

เสียงทำปฏิกิริยากับสมอง ผ่านประสาทสัมผัสทางหูแล้วส่งสัญญาณไปสู่สมองส่วนที่ทำหน้าที่ได้ยินเสียง มีรายงานการวิจัยนะคะว่า เสียงมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึก จิตใจ และสติปัญญาของมนุษย์ โดยเฉพาะเจ้ามนุษย์ตัวน้อย ระดับคลื่นความสูง-ต่ำของเสียงเอง ก็ย่อมส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของเจ้าหนูน้อยได้แตกต่างกันไป เช่น

เสียงสูง ให้ความรู้สึกที่ดีต่ออารมณ์ โดยเฉพาะทารกชอบเสียงสูงมากกว่าเสียงต่ำ ดังนั้น ทารกจึงตอบสนองเสียงแม่มากกว่าเสียงพ่อ

เสียงต่ำและช้า ส่งผลให้สมองตื่นตัวมากขึ้น

เสียงเร็ว สร้างให้เกิดความสนุกสนาน และอารมณ์ดีขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น เสียงดนตรีที่ดี ซึ่งก็คือคลื่นเสียงที่มีการจัดระเบียบแล้วย่อมเหมาะกับการนำมาใช้พัฒนาสมองของลูกน้อยได้ดีด้วย

งานวิจัยทางสมองระบุว่า ดนตรีที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ คือ ดนตรีที่มีท่วงทำนองเคาะหนึ่งจังหวะต่อหนึ่งวินาทีอย่างสม่ำเสมอ เพราะสามารถลดความเครียดและผลิตสารที่ช่วยให้ส่วนผสมของสารเคมีในสมองดีขึ้น จังหวะดนตรีที่สม่ำเสมอจะสอดคล้องกับจังหวะการเต้นของหัวใจในขณะที่ผ่อนคลาย (60 ครั้งในหนึ่งนาที) ซึ่งท่วงทำนองของดนตรีจะช่วยกระตุ้นการทำงานของสมอง แต่ถ้าหากเด็กต้องทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวและใช้พลัง ก็ควรเลือกดนตรีที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว และเลือกใช้ดนตรีให้มีความหลากหลาย

5 วิธีปลูกฝังให้ลูกรักดนตรี

1. เลือกฟังเพลงที่หลากหลาย
2. ฟังเพลงที่ซับซ้อน (เช่น มีเครื่องดนตรีหลายชิ้น)
3. ใช้ดนตรีช่วยพัฒนาความจำเด็ก
4. ให้ลูกมีโอกาสเล่นดนตรี
5. ให้ลูกมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรี

การฟังดนตรี สามารถช่วยสร้างจินตนาการและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่าง
ไร้ขอบเขต

นอกจากนั้น การใช้ดนตรีที่ดีจะช่วยให้เด็กมีการใช้สมองทั้งสองด้านประสานกันมากขึ้น และยังช่วยปรับคลื่นสมองให้กว้างขึ้น ส่งผลให้เด็กสงบและมีสมาธิดีขึ้น ดนตรีมีอิทธิพลต่อการรับรู้ทางสมอง ดนตรีเบาๆ สบายๆ ทำให้การรับรู้สิ่งต่างๆ ง่ายขึ้น การสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้ดีในสภาพเช่นนี้

ขั้บกาจ *Exercise* สมอง

สถาบันวิทยาการการเรียนรู้ (สวร.) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองมนุษย์ ได้แนะวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุดไว้ข้อหนึ่งซึ่งกล่าวถึงการเคลื่อนไหวว่า การเคลื่อนไหวช่วยทำให้สิ่งที่เรานามธรรมกลายเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ การส่งเสริมให้เด็กเคลื่อนไหว เช่น เดิน ร้องเพลง เต้นรำ ใช้นิ้วสัมผัส เล่นละคร เป็นต้น จะเป็นการช่วยให้เด็กสร้างหนทางที่หลากหลายไปสู่การเชื่อมโยงความหมายข้อมูล เพื่อเก็บความรู้ไว้ในความทรงจำของเขาได้มากกว่าการนั่งฟังคำบรรยายแบบเงียบๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวและใช้ดนตรีประกอบ จะช่วยให้เด็กง่ายขึ้น เพราะคนเรามักจำเรื่องราวที่ดูมีสีสันมากกว่าเรื่องเรียบๆ

การเคลื่อนไหวร่างกายยังช่วยพัฒนาสมองทั้งสองซีกให้สัมพันธ์กันอีกด้วยนะค่ะ เพราะสมองส่วนที่ควบคุมการเคลื่อนไหวนั้นอยู่ส่วนบนของสมองทั้งสองซีก ดังนั้น การเคลื่อนไหวร่างกายที่ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจน ลดความตึงเครียด และสร้างเสริมการทำงาน

ของร่างกายและสมองทั้งสองซีกให้ทำงานสัมพันธ์กัน จึงเป็นประโยชน์ต่อลูกน้อย เช่น การเต้นรำ การทำกิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นในสนาม และในปัจจุบันได้มีการคิดค้นการออกกำลังกายและการเคลื่อนไหวเพื่อการบริหารสมองที่เรียกกันว่า การบริหารสมองแบบเบรณยิม (Brain Gym) ขึ้นมาเพื่อให้เด็กๆ ของเราได้พัฒนาสมองทั้งสองซีกไปพร้อมกัน ด้วยการฝึกการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับสมองของเราโดยเฉพาะ

การเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาสมอง เน้นให้มีการเคลื่อนไหวผ่านแนวกึ่งกลางลำตัวที่สามารถปลดปล่อยความเครียด สร้างความผ่อนคลาย เด็กจึงควรเคลื่อนไหวสลับข้างเพื่อฝึกสมองและมือให้ทำงานอย่างสัมพันธ์กัน นอกจากนั้นการเคลื่อนไหวไปพร้อมกับเพลงช้าๆ เพื่อให้ร่างกายอยู่ในภาวะที่สงบ แต่สมองยังคงตื่นตัว การฝึกความเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

เห็นไหมคะว่า กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวเป็นตัวช่วยพัฒนาสมองของลูกน้อยได้อย่างดีทีเดียว

ดนตรีและการเคลื่อนไหวตามพัฒนาการ

1. ดนตรีกับหนูน้อยวัย 3 - 5 ขวบ

เสียงดนตรีช่วยให้เด็กๆ ได้แสดงออก กระโดดโลดเต้น ตบมือ โยกย้ายสายสะเอวมันส์ไปกับจังหวะเสียงดนตรี (แต่ฟังเพลงไม่รู้เรื่องหรอกนะคะ) แว่ตาจะเปล่งประกายความสุข ป้าง... ป้าง....ป้าง ยิ่งได้ฟังเพลงหลายแนว ทั้งเพลงป๊อป เพลงเร๊ฟ ฮิปฮอป ลูกทุ่ง หมอลำ หรือกระทั่งเพลงไทยเดิม เพลงสากล แคได้ยืนทำนองกับจังหวะ เด็กๆ ก็สนุกได้แล้วล่ะค่ะ

เสียงดนตรียังมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะอย่างรอบด้านของเด็กๆวัยนี้ได้ดีทีเดียวค่ะ

1. ร่างกาย ดนตรีช่วยกระตุ้นให้เด็กได้ใช้ร่างกายหลาย ๆ ส่วน เช่น แขน ขา มือ นิ้วมือ นิ้วเท้า ในการขยับกายวาดลวดลายตามจินตนาการของพวกเขาให้เข้ากับเสียงเพลง

2. อารมณ์และสังคม ดนตรีช่วยให้เด็กอารมณ์ดี แถมยังมีสมาธิมากขึ้นด้วย เวลาพ่อแม่ไปทำงานปล่อยให้อยู่กับพี่เลี้ยง เสียงดนตรียังเป็นเพื่อนที่แสนดี ยิ่งตอนได้ร้องเพลงกับสมาชิกในครอบครัวด้วยแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มพูนสารแห่งความสุขให้กับเจ้าตัวเล็กได้อีกมากมาย คุณพ่อคุณแม่และคุณลูกก็จะได้มีเวลาแห่งความสุขและความอบอุ่นร่วมกัน

แต่เจ้าหนูวัยนี้เป็นวัยเอาแต่ใจตัวเองนะค่ะ อะไรๆ ก็จะเอามาไว้เป็นของตัวเอง และสนใจแต่สิ่งใกล้ ๆ ตัว เช่น พ่อ แม่ ลีลาตัวเอง อวัยวะของตัวเอง ดังนั้น ถ้าคุณพ่อคุณแม่จะหาดนตรีไว้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเจ้าหนูน้อยก็ดีนะคะ

3. บุคลิกภาพ ดนตรีทำให้เด็กต้องแสดงออก จึงเป็นโอกาสที่จะพัฒนาความกล้าแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองด้วยค่ะ

4. สติปัญญา ไม่ใช่แค่เสียงสูง-ต่ำ หรือหนัก-เบาที่เด็กจะได้ยินเท่านั้นนะคะ แต่จังหวะและทำนองที่แฝงอยู่ในนั้นก็ทำให้พวกเขาได้ใช้สมอง สมาธิและความพยายามในการฟังเหมือนกันค่ะ

1. การเคลื่อนไหวกับหนูน้อยวัย 3 -5 ขวบ

การเคลื่อนไหวสำหรับเด็กวัยนี้ ก็คือ การได้ทำความรู้จักกับร่างกายของตัวเองว่ามีการทำงานอย่างไรบ้าง คอหันได้แค่ไหน มือทำอะไรได้อีก อวัยวะส่วนไหนที่โด่ง บิด เอี้ยว งอ ขยับ กาง ทำให้ต่ำ-สูงได้แค่ไหนบ้าง หากคุณพ่อคุณแม่อยากจะทำให้กิจกรรมสำรวจร่างกายของเด็กๆเป็นเรื่องสนุก ก็ลองนำดนตรีหรือเกมสนุก ๆ เข้ามาประกอบ เพียงเท่านี้ก็จะทำให้การเรียนรู้ของพวกเขากลายเป็นเรื่องสนุกแล้วละค่ะ

ถึงแม้ว่าเด็กวัยนี้จะเคลื่อนไหวไปมาได้บ้างแล้ว แต่พวกเขาก็ยังทำอะไรได้ไม่มากนัก เช่นกลัมน้ำมือและต่ายทำงานประสานได้ไม่ดี บางครั้งก็เขียนหนังสือกลับหัว เป็นต้น เราลองมาดูความสามารถในการเคลื่อนไหวของเด็กแต่ละวัยกันดีกว่าค่ะ

หนูวัย 3 ขวบ ยังชอบเล่นคนเดียว ชอบกระโดดโลดเต้น วิ่งเร็วรู้ตัวปรี๊ด เลี้ยว และหยุดได้ทันที ไม่อยู่เฉย ขึ้นลงบันไดได้ ขี่จักรยาน 3 ล้อก็พอไหว และชอบวาดเส้นต่าง ๆ ตามจินตนาการ

หนูวัย 4 ขวบ เดินทรงตัวบนกระดานแผ่นเดียวได้ไม่ค่อยตกแล้ว วิ่งก้าวยาวขึ้น กระโดดลอยตัวสูง ยืนทรงตัวเท้าเดียวได้นาน ถอด-ติดกระดุมเสื้อ ผูกเชือกทรงเท้าง่ายๆ หยิบของชิ้นเล็กๆ เขียนวงกลม และเขียนจากซ้ายไปขวา สายตากับกลัมน้ำมือสนิทกันมากขึ้น เล่นดินเหนียว บั๊นดินน้ำมัน ล้างแก้วน้ำ ล้างมือ แปรงฟันได้ดีขึ้น

หนูวัย 5 ขวบ ทรงตัวได้ดี เดินตามเส้นตรง ชอบกระโดดและปีนที่สูง ชอบช่วยผู้ใหญ่ทำนู่นทำนี่ อยู่หนึ่งได้นานขึ้น แข็งแรง พลังเยอะ ใช้มือกับตาทำงานประสานกันได้ดี เริ่มหัดใช้กรรไกรตัดกระดาษตามรูปได้ บั๊นดินน้ำมัน วาดเขียน-ระบายสี ดูแลตัวเองได้ดีขึ้น อาบน้ำ แปรงฟัน หวีผม แต่งตัว ใส่รองเท้า ผูกเชือกทรงเท้า

๑. ดนตรีและการเคลื่อนไหวกับน้องๆ วัย 6-11 ขวบ

กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวสามารถตอบสนองพัฒนาการทั้งทางร่างกาย และสติปัญญา ของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดีทีเดียวค่ะ ในช่วงวัย 6-8 ขวบ หนูๆ กำลังวังชาน สนใจโลกใหม่ๆ ไม่ค่อยชอบอยู่นิ่ง ๆ และชอบฟังเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน ดังนั้นคุณพ่อคุณแม่จึงควรให้ลูกๆ ได้ปล่อยพลังด้วยการเคลื่อนไหวไปตามจังหวะของดนตรี ก็จะทำให้พวกเขาเข้าใจเรื่องจังหวะและความรู้สึกของเพลงได้เป็นอย่างดี ส่วนคุณหนูวัย 9-11 ขวบ ก็เป็นช่วงที่ร่างกายพัฒนาไปอย่างช้า ๆ กลัมน้ำมือของพวกเราจึงมีความยืดหยุ่น การควบคุมการใช้

กล้ามเนื้อขนาดเล็ก เช่น มือ เท้า และตาจะเป็นไปได้ดี การทำงานร่วมกันของอวัยวะต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพค่ะ จึงสามารถเคลื่อนไหวไปตามจังหวะที่ซับซ้อนได้

ที่สำคัญ ช่วงวัย 6-11 ขวบ พลังสมองของพวกเขากำลังทำงานอย่างขยันขันแข็ง โดยเฉพาะพลังความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการของเด็กๆ จะบรรเจิดสุดก็ตรงที่พวกเขาสามารถคิดจินตนาการด้วยการเชื่อมโยงกับสิ่งที่เขาได้รับได้เป็นอย่างดีเชียวค่ะ ดังนั้น ถ้าคุณพ่อคุณแม่อยากให้ลูกเก่ง ก็ต้องเปิดเพลงและใช้ดนตรีเป็นสื่อสร้างจินตนาการ แล้วให้ลูกได้ปลดปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์ไปกับการเคลื่อนไหวตามจินตนาการจากเสียงเพลงอย่างเป็นอิสระ หากทำได้แบบนี้แล้ว “เจ้าไซเนป” เพื่อนยาก (หรือ กิ่งก้านของเซลล์ประสาททั้งหลายแหล่) ก็คงจับมือเต้นระบำกันเต็มสมองของพวกเราเป็นว่าเล่นเลยเชียวล่ะค่ะ

เทคนิคกระตุ้นสมองด้วยดนตรีและการเคลื่อนไหว

อ่านมาถึงบรรทัดนี้แล้ว คุณผู้ใหญ่ทั้งหลายคงนึกอยากจะหาที่เรียนดนตรีพร้อมกับสอนทักษะการเคลื่อนไหวให้ลูกน้อยกันเต็มทนแล้วสิคะ ช้าก่อนค่ะ..อย่าเพิ่งด่วนตัดสินใจเช่นนั้น เพียงเพราะคิดว่า.. “เหม..ขนาดฉันยังร้องเพลงเพี้ยนขนาดนี้เลย แล้วอย่างนี้จะสอนลูกให้เล่นดนตรีได้ที่ไหนกัน ของอย่างนี้มันต้องมีครู..” อะไรทำนองนี้ เป็นต้น

ลบความรู้สึกเหล่านั้นออกไปจากใจได้เลยนะคะ เพราะคุณเชื่อไหมคะว่า ดนตรีกับการเคลื่อนไหวมันเกิดมาคู่กับธรรมชาติของเด็กๆ อยู่แล้ว พวกเขาเก่งกว่าเราในเรื่องนี้มากเสียอีก ไม่เชื่อลองเปิดเพลงมันส์ๆ ที่เขาถูกใจดูสิคะ เจ้าตัวน้อยจะได้ขยับย้ายวาดลวดลายเคลื่อนไหวไปด้วยใจอิสระ ไม่ต้องเสียเวลามานั่งคิดทำห่วยห่วยหล่อเหมือนผู้ใหญ่หรอกค่ะ

ในเรื่องของการนำดนตรีและการเคลื่อนไหวมาช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางสมอง
ของลูกสุดที่รักนั้น เรามีคำแนะนำเล็กๆ น้อยๆ มานำเสนอค่ะ

1. สร้างบ้านให้เป็นสถานบันเทิง (ทางปัญญา) มาเป็นครอบครัวดนตรีกันดีกว่า

มาช่วยกันสร้างเสียงเพลงและลีลาการเคลื่อนไหวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต
ประจำวันกันนะคะ เพราะนอกจากจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขขึ้นแล้ว ยังสร้าง
บรรยากาศแห่งความสุขและอบอุ่นขึ้นภายในครอบครัวได้อีกด้วย และบรรยากาศเช่นนี้เอง
คือ อาหารหล่อเลี้ยงสมองและหัวใจของลูกๆ ได้อย่างดีเยี่ยมเลย เพราะมนุษย์ถูกดีไซน์ให้เกิด
มาเพื่อการเรียนรู้ด้วยความรัก เมื่อไรที่เกิดความสนุก สุขใจ เด็กก็สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว
และประทับอยู่ในความทรงจำไปอีกนาน

กิจกรรมดนตรีลีลาเกิดขึ้นได้ทุกช่วงจังหวะของชีวิต ไม่ว่าจะช่วงเช้าอันรีบเร่ง
เวลาแห่งความสุขก็เริ่มขึ้นได้ด้วยการเปิดเพลงโปรดและร้องประสานเสียงกันขณะขับรถไปส่ง
ลูก ยามเย็น คุณแม่ฮัมเพลงทำอาหารด้วยความเพลิดเพลินไปกับเสียงกระหะกระหะบตะหลิว
เสียงตักน้ำพริกจิ้งหะหะ ชะ ช่า เสียงสับ ๆ ๆ จังหวะแทงโก้ คุณพ่อร้องเพลงเต้นรำสบาย
อารมณ์แบบส่วนตัวส่วนตัวในห้องน้ำ เปลี่ยนเวลาที่น่าเบื่อสำหรับคุณหนูด้วยการดูบ้านใน
ทำใหม่ๆ กับการเคลื่อนไหวไปพร้อมบทเพลง หรือแม้กระทั่งเวลาอันสงบยามค่ำคืน เสียง
ประสานสวดมนต์ยังนำพาสารแห่งความสุขมาสู่สมองและยกระดับจิตใจลูกน้อยให้สงบเย็น
เป็นต้น

2. แรบบันดอลใจมาจากครอบครัวข้าง

ดร.เบนจามิน บลูม นักการศึกษาระดับโลก ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์
มาอย่างมากมายรวมถึงการเรียนรู้ของอัจฉริยะบุคคล พบว่า สิ่งแวดล้อมและครอบครัวมี
ส่วนสำคัญในการสร้างแรบบันดอลให้อัจฉริยะบุคคลหรือคนดังระดับโลกทั้งหลายลุกขึ้นมาสนใจ

ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นจริงเป็นจัง เช่น โมสาร์ทแม่เป็นครูสอนดนตรี ไทเกอร์ วูดส์มีพ่อตีกอล์ฟ และตัวเองก็จับไม้กอล์ฟมาตั้งแต่วัยกระเตาะ ศรีปราชญ์ของไทยก็มีพ่อที่แต่งโคลงกลอนเก่ง เป็นต้น

“บ้านไหนที่มีดนตรีอยู่ ก็ไม่แนเสมอไปว่าเด็กจะกลายเป็นนักดนตรี แต่หากบ้านไหนไม่มีดนตรีอยู่เลย เด็กก็ไม่มีทางที่จะเป็นนักดนตรีได้”

ดร.เบนจามิน บลูม กล่าว

นั่นก็หมายความว่า หากคุณพ่อคุณแม่เป็นผู้เริ่มต้นรักเสียงดนตรีและสร้างบรรยากาศในครอบครัวให้เป็นบ้านแห่งเสียงเพลงแล้วนั้น ลูกๆก็มีสิทธิ์จะเป็นอัจฉริยะบุคคลทางด้านดนตรีได้เหมือนกันนะค่ะ โดยเฉพาะเด็กวัย 6-11 ขวบ เด็กๆ จะมีความก้าวหน้าทางดนตรีอย่างชัดเจนและเป็นช่วงที่มีพัฒนาการทางดนตรีสูงสุด ส่วนเด็กที่มีความเป็นเลิศทางดนตรีก็จะฉายแววชัดเจนให้เห็นในช่วง 6-10 ขวบมากที่สุดค่ะ

3. สร้างสรรค์ได้ไม่ต้องเสียสตางค์

นอกจากข้อดีของการนำดนตรีเข้าบ้านดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็ยังถือเป็นการสนองนโยบายรัดเข็มขัดประหยัดพลังงานได้อีกทางนะค่ะ เพราะคุณพ่อคุณแม่จะได้ไม่ต้องเสียเวลา และ เสียค่าน้ำมันเดินทางไปส่งลูกเรียนดนตรีถึงที่โรงเรียน ที่สำคัญยังทำให้เด็ก ๆ ได้ปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการประหยัด ซึ่งเป็นพื้นฐานให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการหยิบจับสิ่งรอบตัวมาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์การเรียนรู้อีก

4. พลังแห่งความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นจากการรับรู้ในสิ่งที่สร้างสรรค์

เด็ก ๆ ย่อมมีหัวใจอันบริสุทธิ์ วัยเด็กจึงเป็นวัยที่จะซึมซับรับเอาสิ่งดี ๆ ผ่านสัมผัสการรับรู้ได้ง่าย พ่อแม่จึงมีหน้าที่แสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด ที่เหมาะสมกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของเด็ก ด้วยการให้เขาได้ยินได้ฟังในสิ่งดี ๆ รับรู้สิ่งดี ๆ แล้วสิ่งดี ๆ ก็จะงอกงามขึ้นกลางใจ จิตใจที่งดงามย่อมจะนำพาความคิดและพฤติกรรมไปในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น การคัดสรรเสียงหรือบทเพลงใด ๆ ก็ตาม พ่อแม่เองต้องเป็น “ต.ม.” (ตรวจหมด) ในการสัมผัสคัดกรองผ่านหูเข้าไปรู้ถึงใจก่อนว่า เสียงที่ได้ยินนั้น เหมาะสมกับวัยของลูกน้อยเพียงใด

อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต อาจารย์ยายของเด็กๆ ร.ร.ดนตรีบ้านตรุนบทเพลงและวิทยากรอบรมกระบวนการเรียนรู้ด้านจริยศาสตร์การดนตรี กล่าวว่า คลื่นเสียงที่ดีที่สุด ย่อมเป็นผลผลิตจากความปรารถนาดีที่ส่งตรงมาสู่ใจ เมื่อสดับเสียงนั้นแล้ว ย่อมรู้สึกถึงสิ่งดีงามสงบ เยือกเย็น หรือ เกิดความรู้สึกเบิกบาน เกิดแรงบันดาลใจ เป็นภาวะที่สารแห่งความสุขหลั่งไหลอ้อมอ้อมหัวใจ เสียงเหล่านี้ย่อมเป็นผลดีต่อจิตใจ และย่อมส่งผลไปถึงการทำงานของสมองที่ดีด้วย

การเรียนรู้ดนตรีของเด็ก ควรคำนึงถึงดนตรีที่มีคุณค่าจริง ๆ เท่านั้น สำหรับเด็กแล้วสิ่งที่ดีที่สุดเท่านั้นจึงจะดีพอ

โซลตาน โคดาเย นักประพันธ์เพลงและนักดนตรีศึกษาชาวฮังการี

5. เด็กเรียนรู้ได้ดีผ่านประสบการณ์ตรง

หน้าที่ของคุณผู้ใหญ่ คือ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้โดยให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสอันหลากหลายทั้งตา หู จมูก ลิ้น ร่างกายและจิตใจ เนื่องจากสมองจะพัฒนาได้ดีหาก

ได้รับการกระตุ้นผ่านประสาทสัมผัสหลายช่องทาง และรู้จักกระตุ้นต่อมความคิดด้วยการตั้งคำถาม ไม่ชี้แนะ ไม่บอก ไม่สอน และไม่หยุดแค่คำชม เช่น “ทำท่าสวยจังลูก.. เก่งจังเลย..” แต่ควรถามต่อไปว่า “ไหนทำท่าอะไรได้อีกบ้าง ทำท่าต่อจากนี้ได้ยังไงบ้าง” เป็นต้น เน้นที่การทดลองทำต่อจากการคิดด้วย

6. วิธีแบบไทยๆ เหมาะกับการเรียนรู้สำหรับเด็กไทย

“วิธีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก

เลือกร้อยใบลาน คดข้าวใส่พาน

พานเอาคนข้างหลังไว้ให้ดี..”

บทเพลงและการเคลื่อนไหวที่ซ่อนอยู่ภายใต้การเล่นแบบไทยๆ เช่นนี้ นอกจากจะช่วยให้เด็กแข็งแรง อารมณ์ดี และรู้จักการเข้าสังคมแล้ว ยังทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษาผ่านความงดงามของการใช้ภาษา โดยเฉพาะลักษณะของคำคล้องจอง อีกทั้งยังได้ซึมซับทัศนคติที่ดีจากบทเพลงที่สอดแทรกคุณธรรมเข้าไปด้วย

เพลง “สวัสดี”

เมื่อเจอกัน	เราทักกันสวัสดี	สวัสดีครับ...สวัสดีค่ะ...
เมื่อผิดพลั้ง	ขออภัย ขอโทษที	ขอโทษครับ..ขอโทษค่ะ..
เมื่อใครมี	จิตไม่ตรี ขอขอบคุณ	ขอบคุณครับ..ขอบคุณค่ะ..
เมื่อจากกัน	ยกมือไหว้ สวัสดี	สวัสดีครับ..สวัสดีค่ะ..

คุณพ่อคุณแม่ควรเชื่อมโยงวัฒนธรรมทางด้านดนตรีและการเคลื่อนไหวแบบไทยๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ให้ลูกหลานเราได้ซึมซับรับเอาภูมิปัญญาไทยเข้าไปด้วย

ลองศึกษาภูมิปัญญาของปู่ย่าตายายของเราเกี่ยวกับดนตรีและการฟ้อนรำดู ก็จะพบว่า ล้วนเกิดจากชีวิตความเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชนภายใต้ธรรมชาติ

อันยิ่งใหญ่ บทเพลงและทำร้ายรำอันอ่อนช้อย อ่อนโยน สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายดำรง
อยู่ภายใต้ร่มเงาแห่งศาสนา และแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน ในกระบวนการเรียนรู้ทาง
ดนตรีและการฟ้อนรำของไทยยังแฝงเร้นไปด้วยระบบคุณค่าที่แสดงความเคารพระลึกถึง
ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ผ่านพิธีกรรมไหว้ครู หรือการบูชาครูก่อนการแสดง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น
กระบวนการลดความสำคัญในตัวตน ทำให้เด็กมีสำนึกถึงผู้มีพระคุณ และสามารถเชื่อมโยง
ตนเองสู่สิ่งแวดล้อมทั้งบุคคลและสถานที่ได้ เด็ก ๆ จะไม่เติบโตขึ้นด้วยความรู้สึกว่ามันดี มัน
เก่ง และเห็นแต่ตัวเองเพียงผู้เดียว คุณพ่อคุณแม่เองคงไม่อยากให้ลูกเราเก่งแต่ไม่มีใครคบใช้
ไหมคะ ดังนั้นอย่าลืมนิยามความเป็นไทยด้วยคุณธรรมพื้นฐานของความอ่อนน้อมถ่อมตนลงใน
จิตสำนึกของลูกน้อยผ่านบทเพลงหรือการแสดงออกแบบไทยๆ ด้วยนะคะ

เหล่านี้เป็นเพียงคำแนะนำส่วนหนึ่งสำหรับคุณพ่อคุณแม่ที่เริ่มสนใจนำดนตรีและลีลา
การเคลื่อนไหวมาเป็นตัวช่วยพัฒนาสมองของลูกรักนะคะ อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียง
คำบอกเล่า ไหนเลยจะเท่ากับประสบการณ์ตรงจากคุณพ่อคุณแม่เอง ขอแค่มีศรัทธาและ
เริ่มต้นลงมือปฏิบัติ ความสำเร็จก็อยู่ไม่ไกลแล้วละค่ะ

ทัศนะจากคุณครู : การใช้การเคลื่อนไหวและดนตรีในการพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์

การเรียนรู้ในโรงเรียนแนวใหม่ หลายโรงเรียนที่เน้นให้เด็กได้มีพัฒนาการอย่างรอบ
ด้านมากกว่าหน้าตำราเคร่งครัดกับการอ่านเขียน หรือ แบทวิชาการจนไหล่ลู่ มักมีการนำดนตรี
และการเคลื่อนไหวมาใช้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญโดยเฉพาะในเด็กเล็ก เพราะมีงานวิจัย
เป็นจำนวนมากยืนยันแล้วว่า ดนตรีและการเคลื่อนไหวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนา
เด็ก โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสมองและการคิด

เราลองมาสัมผัสกับมุมมองของคุณครูโรงเรียนแนวธรรมชาติ คุณครูกรองทอง บุญประคอง หรือ คุณครูก้า ของเด็กๆแห่งโรงเรียนจิตตเมษย์ ผู้นำดนตรีและการเคลื่อนไหว มาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ ค่ะ

“ดนตรี ศิลปะ การเขียนอ่าน เป็นช่องทางการสื่อสารของมนุษย์เหมือนกัน เมื่อก่อนเราให้ความสำคัญกับการคัดลายมือ การท่องจำ การทำตามพ่อแม่ เด็กจึงคิดเองไม่เป็น เขียนเองไม่เป็น แต่ทำตามเป็น สังเกตจากการสอนว่ายน้ำ ถ้าเขาารู้สึกว่าไป “เรียน” เขาจะไม่อยากเรียน แต่ถ้าเขาารู้สึกว่าได้ไป “เล่น” เขาจะไม่ยอมขึ้นจากสระ ให้เด็กเป็นนักสร้างสรรค์ ออกแบบการว่ายน้ำ ได้ทดลองการใช้แขนขา สนุกกับการเรียนรู้ด้วยตัวเอง แล้วค่อยเน้นที่การคิดได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องทำตามใคร ไม่มีผิด ไม่มีถูก

เรียนดนตรีก็เช่นเดียวกัน เราต้องการได้นักแต่งเพลง แต่ไม่ใช่หนักอึ้งบีบเพลง สร้างความคิด และความกล้าของเขาเอง ในวัยเด็กเล็ก(3-5 ปี) การเคลื่อนไหวกับดนตรีและภาษา จะไปด้วยกัน สังเกตจากเด็กทารกจะเคลื่อนไหวทันทีที่ได้ยินเสียงเพลง พ่อแม่ต้องหัดสังเกตลีลาการเรียนรู้ และ จริตของเด็กก่อนที่จะให้เขาเรียนรู้ เด็กวัยนี้จะไม่นั่งเฉยๆ เขาจะรู้สึกอึดอัดเพราะธรรมชาติในการเรียนรู้ของเด็กเป็นเช่นนั้น การเคลื่อนไหวและดนตรีจึงสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเขา และเป็นการออกกำลังกาย ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย”

พ่อแม่ควรรู้ไว้ว่า..

1. เด็กทุกคนชอบดนตรีและการเคลื่อนไหว การใช้กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหว ช่วยพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบของเด็ก หากเด็กได้ฝึกฝนบ่อยๆ เด็กจะรู้สึกว่าเครื่องดนตรีไม่ใช่เรื่องยากสำหรับฉัน เราสามารถเล่นได้ด้วยความสนุกสนาน

2. พยายามพูดให้น้อยลง หรือ พูดเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น อย่าลืมคำถามที่ต้องท่องไว้ในใจพ่อแม่ คือ “เราพูดน้อย เด็กคิดเยอะ เราพูดเยอะ เด็กคิดน้อย”
3. พ่อแม่ต้องลงไปหยุดการเล่นของลูก เป็นการกระตุ้น ช่วยแนะนำแนวทาง แต่ไม่บอก ไม่สั่งสอน พ่อแม่ควรช่วยตั้งคำถาม โดยไม่หยุดแค่คำชม เช่น ทำท่าสวยจังลูก เก่งจังลูก แต่ควรถามต่อไปว่า ทำอะไรได้อีก ทำเพิ่มยังงัยได้อีก เน้นที่การทดลองทำต่อจากการคิดด้วย
4. พ่อแม่ต้องใจเย็นและอดทนที่จะรอได้ อย่าตอบคำถามลูกเร็วเกินไป ถ้าเรามีทุกคำตอบเด็กจะคิดว่าเขาไม่สามารถคิดเอง แต่ พ่อแม่คิดได้

คิดด้วยกาย

กิจกรรมขยับกายขยายจินตนาการใน ร.ร.จิตตเมษย์

1. การคิดด้วยกาย เริ่มต้นจากการฟังเพลงแล้วใช้ความคิด ความรู้สึก ให้สมองสั่งการ เกิดการรับรู้ทางหู เกิดความรู้สึก ดีความจากบทเพลง แล้วจึงแปรออกมาเป็นการเคลื่อนไหวทางกาย เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างละเอียดละออ เด็กมักเริ่มร้องเสียงตันอ้อๆ แอ้อๆ ก่อน แล้วเราจึงค่อยๆ เชื่อมต่อไปอย่างไรที่ละนิดทีละน้อย อาจให้เด็กคิดจังหวะประกอบเอง แต่ไม่บอกว่าผิดและต้องร้องเพลงตามที่พ่อแม่ร้องเท่านั้น พ่อแม่ควรร่วมเล่นกับลูก สร้างความปลอดภัยภายในจิตใจให้พวกเขา เป็นการสร้างความสัมพันธ์แนบแน่น มีความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่การออกคำสั่งแบบแนวดิ่ง พยายามสร้างการยอมรับความคิดเด็ก การได้รับคำชมเชย จะยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการคิดของเด็ก

เรื่องเพลง ควรเลือกเพลงที่หลากหลายให้เด็กได้ฟังเพลงหลากหลายประเภท เช่นเพลงไทยเดิม เพลงคลาสสิก เพลงหมอลำ เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมที่ดี เป็นการเปิดกว้างในเรื่องรสนิยม ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น สุดท้ายเด็กจะลุกขึ้นมาเลือกเองว่า วันนี้หนูมีอารมณ์นี้ อยากฟังเพลงประเภทไหน ที่สำคัญอยู่ที่ท่าทีของพ่อแม่ที่มีต่อเพลงนั้นๆ ด้วยว่าเราให้คุณค่ากับเพลงประเภทไหน แต่มีข้อแนะนำว่า ตอนเริ่มต้น อาจเริ่มต้นที่เพลงบรรเลงเครื่องดนตรีน้อยชิ้น จังหวะไม่ซับซ้อน ช้าหรือเร็วจนเกินไป

มุมนัก เพิ่มพลังสมอง

กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวฉบับครอบครัว

หนูๆ วัยอนุบาล (3-5 ขวบ)

1. ร้องเพลงโปรดร่วมกับลูกสม่ำเสมอ
2. อุ้มลูกและเคลื่อนไหวให้เข้ากับจังหวะเสียงดนตรี
3. ฟังเสียงรอบๆ ตัวและเลียนเสียงที่ได้ยิน
4. นำเสียงต่างๆ ที่บันทึกให้ลูกฟังและทายว่าเป็นเสียงอะไร
5. ทำเสียงต่างๆ โดยไม่ให้เด็กเห็น และให้ทายว่า เป็นเสียงอะไร

น้องๆ วัยประถม (6-11 ขวบ)

1. ให้ลูกเคลื่อนไหวตามจังหวะที่กำหนด
2. ให้ลูกทายเสียงดนตรีที่ได้ยินจากเพลง โดยมีรูปเครื่องดนตรีให้ดู
3. ให้ลูกทำเสียงดัง-เบาตามที่ได้ยินจากการเล่นเครื่องดนตรี
4. เปิดเพลงให้ลูกฟัง และให้เคลื่อนไหว แสดงความดัง-เบาของบทเพลง

กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวฉบับครอบครัว

หนูๆ วัยอนุบาล (3-5 ขวบ)

6. อ่านบทอาขยานหรือคำคล้องจองให้ลูกฟัง พยายามให้ลูกลองพูดตามเป็นวรรค ให้ลงจังหวะสัมผัสตามบทกลอน
7. เล่นนิทานเพลงหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับดนตรีที่สนุกสนานให้เด็กฟัง และอาจมีกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ประกอบ เช่น การเคาะจังหวะ การฮัมทำนองเพลง การร้องเพลง ซึ่งมีเนื้อหาสาระสัมพันธ์กับนิทานหรือเรื่องราวนั้นๆ
8. แต่งนิทานสัตว์ต่างๆ และให้หนูทำเสียงร้องและเคลื่อนไหวประกอบเรื่อง
9. ชักจูงให้ลูกลองเลียนแบบท่าทางของสัตว์ สิ่งของ และการเคลื่อนไหวของคน พยายามกระตุ้นให้ลูกทำท่าทางหลายๆ แบบ
10. ตบมือเป็นจังหวะต่างๆ และให้ลูกทำตาม

น้องๆ วัยประถม (6-11 ขวบ)

5. เปิดเพลงให้ลูกฟัง และถามความรู้สึกหรือสิ่งที่ลูกนึกถึง
6. ให้ลูกเคลื่อนไหวตามเพลง และหยุดการเคลื่อนไหว เมื่อเพลงหยุด
7. ให้ลูกแต่งเรื่องจากเพลงที่ฟัง หรือเคลื่อนไหวเป็นเรื่องราว
8. ให้ลูกร้องเพลงที่ชอบ แล้วนำเทปเพลงที่ลูกชอบมาเปิดให้ฟัง พ่อแม่เองก็นำเพลงโปรดมาเปิดแลกเปลี่ยนกับลูกด้วยนะคะ
9. นำเทปการแสดงดนตรี หรือนาฏศิลป์ให้ลูกชมและพูดคุยหรือให้ทำท่าเลียนแบบ
10. ให้ลูกนอนราบกับพื้น หลับตา ฟังเพลงสั้นๆ และให้ทำท่าประกอบเพลงหรือบรรยายเป็นเรื่องราวตามจินตนาการ
11. ให้ลูกทำกิจกรรมทางดนตรีและสังเกตความชอบของเด็ก

กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวฉบับครอบครัว

หนูๆ วัยอนุบาล (3-5 ขวบ)

น้องๆ วัยประถม (6-11 ขวบ)

11. ปล่อยให้ลูกเล่นเครื่องประกอบจังหวะอย่าง
เดี่ยว หรือเล่นคลอไปกับเพลง
(จำไว้ว่า การเคาะจังหวะ เป็นกิจกรรม
ที่น่าสนใจ)
12. ช่วยลูกคิดประดิษฐ์เครื่องประกอบดนตรีง่ายๆ และให้ลูกลองเล่นด้วยตัวเอง
13. บันทึกเสียงหรือถ่ายภาพน่ารักของลูกเวลาทำกิจกรรมดนตรี และเปิดให้ลูกชม
14. เมื่อมีการรวมญาติ ควรมีการจัดกิจกรรมทางดนตรี เช่น การร้องเพลงร่วมกัน หรือการ
เล่นดนตรี โดยให้เด็กมีส่วนร่วมด้วย อย่างน้อยที่สุดก็เป็นผู้ดูหรือเต้นประกอบเพลง
15. พาเด็กไปงานต่างๆ ที่มีดนตรีเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรี และได้ประสบการณ์
ทางดนตรี
16. ถ้ามีรายการดนตรีดีๆ ทางโทรทัศน์ควรเปิดให้เด็กดู และอธิบายถึงลักษณะของดนตรี
ที่ฟัง
17. พ่อแม่อาจเรียนการเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ และฝึกซ้อมเพื่อเล่นให้เด็กดู

เพลงใด เพลงดี..

เพลงดีมีคุณภาพ ต้องมีองค์ประกอบที่ช่วยให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและพึงใจ คือ

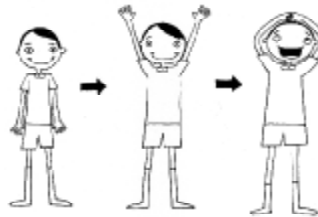
1. ท่วงทำนองไพเราะเสนาะหู แต่งดี มีการบรรเลง การประสานที่ดี จังหวะเนื้อร้องเหมาะสม
2. ความหมายดี จับใจผู้ฟัง
3. นักร้องเสียงดี นักดนตรีฝีมือดี สามารถถ่ายทอดความไพเราะของบทเพลงออกมาสู่โสตประสาทของผู้ฟังได้ดีและอย่างครบครัน
4. การบรรเลงดี มีการฝึกซ้อม ปรับวง ปรับเสียง ใช้ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจในการบรรเลง และเป็นระเบียบเรียบร้อย
5. ให้อารมณ์ และสามารถรับใช้บุคคลหรือสังคมได้ เช่น เพลงปลุกใจ มีพลังทำให้เกิดความศึกัก รักชาติบ้านเมือง หรือเพลงรักที่ให้อารมณ์ละเมียดละไม ฟังแล้วเกิดความคล้อยตามได้

เทคนิคเคลื่อนไหวทางผ่อนคลายสมอง

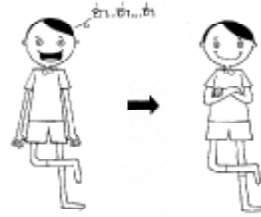
คือ เทคนิคการบริหารร่างกายที่ทำให้สมองสองซีกทำงานถ่ายโยงข้อมูลกันได้อย่างสมดุล ก็เพื่อคุณหนูๆสามารถใช้สมองซีกซ้ายในการคิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลควบคู่ไปกับความคิดสร้างสรรค์บรรเจิดสุดด้วยการใช้สมองซีกขวายังไงล่ะคะ

หลักการง่าย ๆ คือ ให้มีการเคลื่อนไหวโดยผ่าน “แนวกึ่งกลางลำตัว” ตั้งแต่กึ่งกลางแนวสมองลากลงมาระหว่างตาทั้งสองข้างจนถึงจมูกไล่เรื่อยมาจนถึงกระดูกช่วงอกจนถึงสิ้นสุดระหว่างขาทั้งสอง ดังนั้นคุณพ่อคุณแม่ก็ควรชักชวนให้ลูกฝึกเคลื่อนไหวสลับข้าง เพื่อให้ร่างกายทั้งสองข้างได้เชื่อมโยงกัน และในระหว่างการเคลื่อนไหว คุณพ่อคุณแม่ควรหาเพลงบรรเลงซ้าๆ จังหวะใกล้เคียงกับจังหวะการเต้นของหัวใจมาเปิดคลอไปด้วยเพื่อเพิ่มเอนโดฟินในสมอง และให้ลีลาการเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างซ้าๆ นุ่มนวลสอดคล้องสัมพันธ์ไปกับบทเพลงบรรเลง เช่น

๑๒ เชิงขวัญจิ๊ต ฉลาดคิดสร้างสรรค์ คู่มือสำหรับพ่อแม่

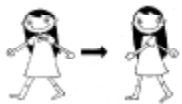

วิธีที่ ๑ ประสานมือสองข้างเบา ๆ และปล่อยแขนตามสบายลงด้านหน้า ยกมือโล่ขึ้นม่ออย่างช้าๆ ตามแนวกิ่งกลางลำตัว มองตามมือจนกระทั่งยกมือขึ้นเหนือศีรษะ ยึดท่าก่ายจึ่งจากเพดานอย่างอารมณ์ดีและหายใจออกเบาๆ ค่อยๆ วางมืออย่างแผ่วเบาพักไว้เหนือศีรษะ ค้างมือไว้และจินตนาการว่าขณะนั้นสมองกับร่างกายทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียว

วิธีที่ ๒ นั่งหรือยืนไขว่ห้างและข้อเท้า ทำตัวตามสบาย ไม่เกร็ง ค่อยๆ ลดแขนทีละข้างไปทีละข้างพร้อมกับผ่อนลมหายใจออกและเปล่งเสียง "ฮา... ฮา... ฮา..." หลาย ๆ ครั้งเป็นจังหวะ จากนั้นดึงมือกลับขึ้นมาไว้ในตำแหน่งเดิมพร้อมกับสูดลมหายใจเข้า

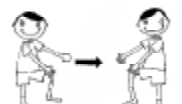
วิธีที่ ๓ เคลื่อนไหวประกอบจังหวะเพลง เริ่มด้วย..

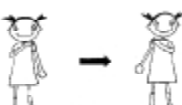
1. แกว่งแขนไปพร้อมกับเดินช้า ๆ ตามจังหวะเพลง

2. จากนั้นแกว่งแขนขาขึ้นสูงพร้อมกับยกเข่าซ้าย ทำสลับข้างไปมา

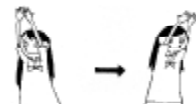
3. ยกเข่าข้างหนึ่งและใช้แขนอีกข้างหนึ่งแตะสลับเข่า และเปลี่ยนข้างทำสลับไปมา

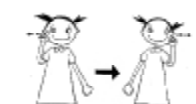
4. ใช้มือข้างหนึ่งจับหัวไหล่ของฝั่งตรงข้ามสลับไปมาที่ละข้างขณะเดินเป็นจังหวะ

5. กำมือขวาแล้วชักขึ้นไปในอากาศทางด้านซ้ายให้เข้ากับจังหวะเพลง จากนั้นสลับข้าง

6. ประนมมือเหนือศีรษะโยกไปด้านซ้ายย้ายมาด้านขวา สลับไปมา

7. ยกนิ้วชี้ขึ้นระดับตา แล้วเลื่อนไปทางซ้ายและขวาพร้อมกับกลอกตาตามโดยไม่เคลื่อนศีรษะ เป็นต้น

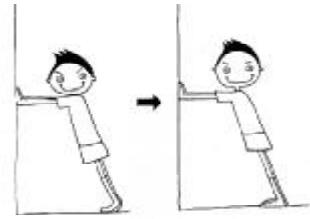
จากนั้น ลองให้คุณลูกสร้างสรรค์ทำตามใจชอบต่อจากท่าทางเหล่านี้เป็นจังหวะสอดคล้องกับเสียงเพลงดูนะคะ ทำไปพร้อมๆ กันสนุกดีค่ะ

การบริหารสมองแบบ Brain Gym ทำง่ายๆ ได้ 4 ท่า

1. การเคลื่อนไหวสลับข้าง (Cross-Over Movement)

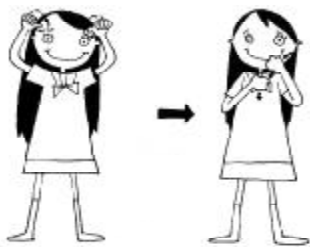
ทำให้การทำงานของสมองสองซีกถ่ายโยงข้อมูลกันได้ เช่น การวิ่งเหยาะๆ อยู่กับที่ช้าๆ กำมือซ้าย-ขวา แล้วหมุนแขนเป็นวงกลมไขว้กันเป็นวงกว้าง

2. การยืดส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Lengthening Movement)

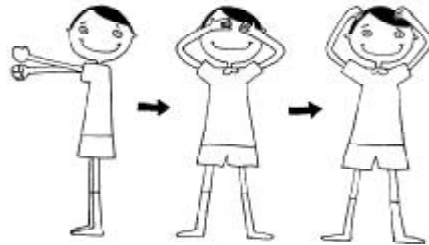
ทำให้ผ่อนคลายความตึงเครียดของสมองส่วนหน้าและส่วนหลัง มีสมาธิในการเรียนรู้และทำงาน เช่น การยกมือสองข้างขึ้น ฝ่าหนึ่งองขาขวาซ้ายยืดตรงยกเส้นเท้าซ้าย เอนตัวไปข้างหน้าเล็กน้อยพร้อมหายใจเข้าช้าๆ ลึกๆ แล้ววางเส้นเท้าลงตัวตรง หายใจออกช้าๆ งอ

ขาซ้าย ทำเหมือนขาขวา ใช้มือทั้งสองข้างทำท่ารัดขยับขึ้น หายใจเข้าช้าๆ ทำท่ารัดขยับลง หายใจออกช้าๆ

3. การเคลื่อนไหวเพื่อกระตุ้น (Energising Movement)

ทำให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึทางอารมณ์เกิดแรงจูงใจ เพื่อช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น เช่น การใช้นิ้วชี้นิ้วดัมเบเบลๆ ทั้งสองข้างวนเป็นวงกลมใช้มือทั้งสองเกาะที่ตำแหน่งกระดูกหน้าอกโดยสลับมือกันเกาะเบาๆ

4. ท่าบริหารร่างกายง่ายๆ (Useful Exercises)

เช่น การกำมือสองข้าง ยกขึ้นไขว้กับระดับตา ตามองมือที่อยู่ด้านนอก เปลี่ยนมือทำเช่นกัน, ใช้มือทั้งสองปิดตาที่ลืมอยู่เบาๆ ให้สนิทจนมองเป็นสีดำสนิทหลับแล้วค่อยๆ เอามือออก แล้วเริ่มปิดตาใหม่ ควรจะทำก่อนอ่านหนังสือใช้นิ้วมือทั้งสองข้างเกาะเบาๆ หัวศีรษะออกมาจากด้านซ้ายและขวาพร้อมๆ กัน เป็นต้น

การบริหารสมอง (Brain Gym)

เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวง่ายๆ สนุกๆ ที่ค้นพบจากการศึกษาในวิชา วิทยาศาสตร์ การเคลื่อนไหว (Edu-Kinesthetics) โดย พอล อี. เดนนิสสัน (Paul E. Dennison), Ph.D., นักการศึกษาผู้สร้างกระบวนการการศึกษา-วิทยาศาสตร์การเคลื่อนไหว และเป็นผู้บุกเบิกการวิจัยสมองเชิงประยุกต์ เขาพบว่า สาเหตุที่เด็กนักเรียนไม่สามารถใช้ศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เป็นเพราะ เด็กบางคนพยายาม”เข็นครกขึ้นเขา”และ”ปิดสวิตช์”กลไกการบูรณาการสมองซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์แบบ ข้อมูลถูกรับเข้ามาทางสมองส่วนท้ายเป็น “ความรู้สึก” แต่ไม่สามารถส่งผ่านไปยังสมองส่วนหน้าเพื่อ “แสดงออก” ได้ การที่ไม่สามารถ “แสดงออก” ในสิ่งที่ได้เรียนรู้นี้เองที่ปิดกั้นนักเรียนให้ตกอยู่ในสภาพของความล้มเหลว

ทางออกที่ค้นพบจากการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์การเคลื่อนไหว ก็คือ การเรียนรู้จะต้องใช้สมองทั้งสองซีกไปพร้อมกันโดยอาศัยการจัดรูปแบบการเคลื่อนไหวใหม่ และการใช้กิจกรรมบริหารสมอง (Brain gym) ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงส่วนต่างๆ ของสมองได้อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน การเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้และพฤติกรรม มักจะเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด และเป็นไปอย่างลึกซึ้ง เมื่อเด็กๆ ค้นพบวิธีที่จะรับข้อมูล และแสดงออกด้วยตนเองไปพร้อมๆ กัน

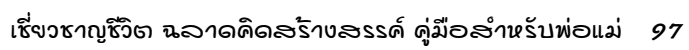
ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม ได้ที่หนังสือ EDU-KINESTHETICS FOR KIDS และ หนังสือ บริหารสมอง (BRAIN GYM) หรือ www.braingym.com และ www.tanyaph.com

5 วิธี ทำดีต่อสมอง

1. ดื่มน้ำบริสุทธิ์มาก ๆ เพราะถ้าร่างกายได้รับน้ำอย่างเพียงพอ จะทำให้เซลล์สมองทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ตามหลักโภชนาการ จะทำให้เซลล์ประสาท เซลล์สมองเจริญเติบโต ส่งผลให้ความจำดี และเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
3. หายใจให้ลึก ๆ ช้า ๆ และมีจังหวะที่แน่นอน เพราะสมองต้องการออกซิเจน ช่วยทำให้กระบวนการคิดดี เกิดสมาธิ สมองปลอดโปร่ง ความจำดี และสามารถป้องกันโรคสมองเสื่อมได้
4. ฟังเพลง/ดนตรีที่มีคุณภาพ เป็นการกระตุ้นการรับรู้ และการทำงานของสมองทั้งสองซีกให้สอดคล้องกันทั้งระบบ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีความคิดสร้างสรรค์สูง
5. คลายความเครียด ความเครียดเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ จึงควรวางเวลาพักผ่อน ออกกำลังกาย จัดลำดับความสำคัญของงาน ยืดหยุ่นแก้มใส และทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ

หากเด็กๆได้บริหารสมองด้วยวิธีต่างๆ ที่ได้แนะนำมาควบคู่ไปกับวิธีดูแลสมองเหล่านี้แล้ว ก็จะทำให้สมองของเจ้าหนูน้อยทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นค่ะ

กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวร่างกายเหล่านี้คงทำให้คุณพ่อ คุณแม่และคุณลูกเพลิดเพลินไปกับการเรียนรู้ได้ไม่น้อยเลยนะคะ อย่างไรก็ตาม ท่านสามารถเพิ่มเติมกิจกรรมเช่นนี้ได้ตามสื่อต่างๆ อีกมากมาย หรือถ้าจะให้ดีก็สร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาเองเลย รับรองว่าสนุกกว่านี้แน่ค่ะ

A B C D E F G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V W X Y Z

1 2 3 4 5
6 7 8 9 0

$$1 + 1 = 2$$

$$2 + 2 = 4$$

Q U N A U

(3.4)

พัฒนาทักษะภาษา...

สู่พัฒนาการความคิด สร้างสรรค์

เด็กเติบโตขึ้นพร้อมกับการเติบโตทาง “ภาษา” พัฒนาการทางภาษาของเด็กรวมเอาพัฒนาการทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพูด การฟัง การเขียน และการอ่าน ไว้ด้วยกัน เด็กแต่ละคนใช้เวลาในการพัฒนาทักษะแต่ละด้านแตกต่างกัน ไม่ใช่เรื่องแปลกที่เด็กคนหนึ่งจะพูดเก่งกว่าเด็กอีกคนหนึ่ง ในขณะที่เด็กอีกคนหนึ่งมีทักษะในการฟังมากกว่าการพูด หากแต่เด็กทุกคนสามารถพัฒนาทักษะในแต่ละด้านให้เต็มศักยภาพได้ สำคัญอยู่ที่การเลี้ยงดูและการส่งเสริมอย่างเหมาะสมตามวัย

ในฐานะที่พ่อแม่คือครูคนแรกของลูกและเป็นส่วนสำคัญในการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความคิดสร้างสรรค์ในตัวลูกให้งอกงาม พ่อแม่จึงไม่ควรมองข้ามพัฒนาการทางภาษาของลูก และเริ่มทำความเข้าใจในพัฒนาการทางภาษาของลูกเสียก่อน

การพัฒนาทักษะทางภาษายังช่วยให้เกิดพัฒนาการที่ดีในด้านต่างๆ ของเด็กด้วย

ร่างกาย	การอ่าน และการขีดเขียน ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก การทำงานประสานกันระหว่างสายตา และมือ
จิตใจ	การได้เสพวรรณกรรมดีๆ ที่เหมาะสมกับวัย จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ความรู้สึก ทำให้เด็กรู้จักและเข้าใจตนเอง อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการติดต่อกับโลกภายนอก
สังคม	การที่เด็กได้ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสาร หรือเล่นกับเด็กคนอื่นๆ เด็กจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ทำให้มีโอกาสพัฒนาความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักการฟังพินิจพิจารณา คัดค้าน เรียนรู้เรื่องการแบ่งปัน เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพกฎกติกาของสังคม
ปัญญา	หากพัฒนาการการพูดและภาษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ระบบ การเชื่อมโยงของเซลล์สมองเกิดการเชื่อมต่อกันมากขึ้น ยิ่งเชื่อมต่อกันมากเท่าไร ก็ยิ่งมีความเฉลียวฉลาดมากขึ้นเท่านั้น เนื่องจากเส้นใยสมองและการเชื่อมต่อระหว่างเซลล์จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สมองสามารถสื่อสาร ประมวลผล และมีความคิดที่มีเหตุผลซับซ้อนมากขึ้นได้

พูด ฟัง อ่าน เขียน ทักษะสู่ความเป็นอัจฉริยะ

ทักษะทางภาษาไม่ว่าจะเป็นการพูด การฟัง การเขียน และการอ่าน ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และสิ่งสมประสงค์ของลูก เพื่อบ่มเพาะสติปัญญาและนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ในตัวลูก ดังนั้น เมื่อเด็กๆ ได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาอย่างเหมาะสม จนเกิดความสามารถในการพูด ฟัง อ่าน เขียนแล้ว พวกเขาจะสนุกกับการเรียนรู้ และสามารถแสวงหาคำตอบให้กับความอยากรู้อยากเห็น อยากเข้าใจของตนเองได้อย่างมีความสุข เป็นการต่อยอดจินตนาการและตอบสนองพฤติกรรมการแสดงออกด้านต่างๆ ของเด็กได้อย่างเต็มที่

พูด

พัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็ก

อายุ	พัฒนาการด้านการรับรู้	พัฒนาการแสดงออกและการพูด
แรกเกิด-1 เดือน	ได้ยินเสียงดัง ได้ยินเสียงพูด อาจหันเวลาตื่นเต็มที่	สะดุ้ง กระพริบตา ผวา หดฟัน หรือทำเสียงในลำคอ
2 เดือน	สนใจเวลาคนเข้าใกล้และพูดคุยด้วย	สบตา ยิ้ม ส่งเสียงอ้อแอ้
3-4 เดือน	หันหาเสียงพูด (ข้าง)	ส่งเสียงโต้ตอบ ทำเสียง อืออ ห้าวเราะดัง
6-9 เดือน	หันหาเสียงกระดิ่ง (บน - ล่าง)	ทำเสียงสูง-ต่ำ เริ่มมีเสียง พยัญชนะ

10-12 เดือน	ทำตามคำสั่งง่ายๆ มีท่าทางประกอบ	เปล่งเสียงซ้ำๆ เลียนเสียงพูด พูดคำ 1 คำได้
12-15 เดือน	ทำตามคำสั่งง่ายๆ ได้ 1 ขั้นตอน	พูดคำที่มีความหมาย 3-6 คำ พูดเลียนเสียงคำท้าย
2 ปี	เข้าใจ บน ล่าง ข้างๆ	พูดเป็นวลี 2-3 คำ อาจพูดไม่ชัด ตะกุกตะกัก แต่คนในครอบครัวจะฟังออก
3 ปี	รู้จักเพศของตน	พูดเป็นประโยค 3-4 คำได้ มักใช้คำสำคัญที่เป็นเนื้อหา เช่น คำนามกริยา บางคำอาจไม่ชัด คนทั่วไปเข้าใจฟังออกประมาณครึ่งหนึ่ง
4 ปี	เข้าใจคำวิเศษณ์ ร้อน เย็น ใหญ่ เล็ก และรู้จักสี 4 สี	พูดเรียงลำดับฝนประโยคได้ถูกเล่าเรื่องให้คนทั่วไปฟังเข้าใจได้ คำพูดส่วนใหญ่ออกเสียงชัดเจน มีจังหวะปกติ ยกเว้นบางพยางค์เช่น เช่น ส ร ล ย
5 ปี	เข้าใจความหมายตรงข้าม และคำเหมือน	ใช้ไวยากรณ์ได้ถูกต้อง อธิบายความหมายได้ พูดชัดเกือบทั้งหมด จังหวะปกติ
8 ปี	เข้าใจก่อน - หลังได้ดี	สามารถพูดเป็นประโยค เรียบเรียงได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่
* ที่มา นิตยสารแม่และเด็ก ปีที่ 22 ฉบับที่ 325-326 มีนาคม- เมษายน 2542		

เข้าใจพัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็ก

เด็กปกติจะมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสามารถใช้ภาษาได้ใกล้เคียงกับผู้ใหญ่เมื่ออายุ 7 ปี ขึ้นไป

การที่เด็กคนหนึ่งจะพัฒนาภาษาและการพูดขึ้นมาได้นั้น จะต้องเกิดจากการที่เด็กมีการติดต่อกับบุคคลที่อยู่แวดล้อม เช่น พ่อ แม่ พี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยในระยะแรก เด็กจะใช้การร้องไห้เพื่อบอกความต้องการของตนเอง เช่น ร้องเมื่อหิว หรือไม่สบาย

เด็กเรียนรู้คำศัพท์และระบบภาษาโดยมีแบบอย่างคือผู้ใหญ่ที่พูดคุยด้วยและเสียงที่อยู่รอบตัว เด็กเรียนรู้จากการเสริมแรงที่ได้รับจากผู้ใหญ่ เช่น เวลาหิวก็จะร้องไห้ อยากให้มีคนอุ้มก็จะส่งเสียงแบบหนึ่ง เวลาที่พ่อแม่พูดคุยกับลูก เด็กจะเรียนรู้คำศัพท์นั้นๆ ไปด้วย จนสามารถเชื่อมโยงคำศัพท์กับบุคคลได้ รู้ว่าคนไหนคือแม่ คนไหนคือพ่อ นี่คือการบวนการเรียนรู้คำศัพท์ของเด็ก และปริมาณของคำศัพท์ที่เด็กเรียนรู้และพูดได้ก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 1 คำ เมื่ออายุ 10-12 เดือน จนถึง 2,000 คำ เมื่อเด็กอายุ 7 ปี

ในระยะแรก เด็กอายุ 2-3 ปี จะเริ่มพูดเป็นคำๆ ก่อนจะพูดเป็นประโยคสั้นๆ ได้ เมื่ออายุ 3 ปี พออายุ 4 ปี เด็กจะสามารถใช้ประโยคเล่าเรื่องต่างๆ ที่เขาพบเห็นให้พ่อแม่ฟังได้ และจะสามารถใช้ภาษาได้ใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ ได้ตอบสนองหาได้อย่างเป็นเรื่องเป็นราวเมื่ออายุ 7 ปีขึ้นไป

โดยทั่วไป เด็กผู้หญิงมักจะพัฒนาทักษะในการสื่อสารเร็วกว่าเด็กผู้ชาย

อายุ 3 ปี

- เข้าใจคำศัพท์เป็นคำๆ
- รู้จักแยกสีและเรียกชื่อสีเป็น
- ชอบพูดคนเดียวระหว่างที่เล่น หรืออยู่ตามลำพัง
- สามารถพูดประโยคที่มีคำ 3-5 คำ
- เข้าใจคำว่า “ไม่ได้..” หรือ “อย่า..”
- สามารถแยกแยะหมวดหมู่ของสิ่งของกว้างๆ ได้ เช่น สัตว์ ดอกไม้ อาหาร เป็นต้น
- บอกชื่อตัวเองได้ บอกชื่อย่านบ้านของตัวเองได้
- รู้จักคำศัพท์ได้สูงสุดประมาณ 1,000 คำ
- ชอบบอกเสียงคำซ้ำไปมา
- มีสมาธิและสนใจฟังเรื่องสั้นๆ ได้
- ชอบฟังเรื่องเดิมซ้ำหลายๆ หน และไม่พอใจหากรายละเอียดในเรื่องเปลี่ยนไป
- ชอบเสียงดนตรี ร้องเพลงสั้นๆ ได้
- จดจำเสียงที่ได้ยินทุกวันได้

อายุ 4 - 5 ปี

- จำตัวอักษรได้
- จำป้ายโลโก้สินค้า ภาพที่เห็นบ่อยๆ ได้
- บอกหน้าที่ของข้าวของเครื่องใช้ได้

- เข้าใจเรื่องมิติสัมพันธ์ เวลา และระยะ
- ใช้ประโยคที่มีคำยาวๆ มากขึ้น 5-6 คำ
- เข้าใจคำที่เป็นคำตรงข้ามจำนวนหนึ่ง เช่น ใหญ่ - เล็ก, มืด - สว่าง, อิ่ม-หิว, ชอบ-ไม่ชอบ, ใจดี-ดุ, ส่วนใหญ่เป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- รู้จักความหมายของคำวิเศษณ์ เช่น พรุ่งนี้, วันนี้ - ตอนนั้น, เมื่อวาน, เคย
- ตอบคำถาม ทำไม อย่างไร ถ้า...ได้
- ทำตามคำสั่งที่ไม่ซับซ้อนได้
- ชอบเล่าเรื่องตลก เรื่องขำๆ แบบเด็กๆ ที่ผู้ใหญ่ไม่ตลกด้วย
- มีประโยคแผลงๆ บางครั้งสนุกที่จะพูดคำที่ผู้ใหญ่ห้ามพูด เช่น วะ ้วย ตีน เป็นต้น
- เข้าใจ และ ตอบโต้บทสนทนาสั้นๆ ได้

อายุ 6-7 ปี

- เลือกใช้คำพูดได้เหมาะสม
- อ่านคำง่ายๆ ออก
- มีสมาธิจดจ่อฟังเรื่องราวที่ยาวและเริ่มซับซ้อนขึ้นได้
- ถ่ายทอดความรู้สึกของตัวเองได้
- เล่าเรื่องสั้นๆ ของตัวเองได้

เรียนภาษาที่สองเมื่อไหร่ดี..

อายุที่เหมาะสมที่สุดในการเรียนภาษาที่สองคือ เมื่อเด็กอายุระหว่าง 11-13 ปี แต่ถ้าเรียนรู้อีกภาษาที่สองในขณะที่มีอายุน้อยกว่า 11 ปี เด็กจะสามารถออกเสียงได้ชัดเจนถูกต้องกว่าเมื่อมาเรียนตอนโต

มีข้อมูลน่าสนใจที่สนับสนุนทฤษฎีที่ว่า การให้เด็กเริ่มเรียนภาษาที่สอง ตั้งแต่วัยเด็ก จะได้ผลดีกว่าเมื่อเรียนตอนโต คือ ให้ชาวสหรัฐฯ ที่เป็นผู้ใหญ่ แข่งเรียนอิตาลีกับเด็กอายุ 18 เดือน โดยส่งไปอยู่กับครอบครัวชาวอิตาลีคนละครอบครัว เด็กจะไม่มีครูสอนภาษาอิตาลีให้เลย ในขณะที่ผู้ใหญ่มีหลายคนช่วยสอนให้ ผ่านไป 18 เดือน ผู้ใหญ่พูดภาษาอิตาลีได้ดีมาก แต่เป็นสำเนียงแบบอเมริกัน ขณะที่เด็กพูดภาษาอิตาลีได้ดีแบบเดียวกับครอบครัวที่เขาไปอยู่ด้วย แสดงให้เห็นว่า เด็กทุกคนมีความสามารถที่จะเป็นอัจฉริยะทางภาษาหากได้รับการสนับสนุนและพัฒนาที่เหมาะสมจากผู้ใหญ่

* ที่มา รศ. อรุณี วิริยะจิตรา นิตยสาร *Life and Family* ปีที่65 ฉบับเดือนสิงหาคม 2544

เด็กๆ แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านคำพูด

“คุณตา...ทำไมหน้าผากคุณตามีคลื่นเยอะจัง”

เด็กไม่รู้จำคำว่า “รอยย่น” แต่จากประสบการณ์ไปเที่ยวทะเลและความช่างสังเกตเห็นว่า คลื่นและรอยย่นบนหน้าผากของคุณตามีความคล้ายคลึงกัน

“วันนี้ทำไมพระจันทร์มาเร็วจัง” หรือ “ทำไมพระจันทร์ถึงตามเราไปทุกที่”

เด็กมีความช่างสังเกตเป็นต้นทุน บางเรื่องพ่อแม่อาจตอบไม่ได้ แต่ก็ไม่ควรจะนิ่งเฉย ทำเป็นไม่สนใจคำถามของลูก แต่ควรจะตอบลูกไปสั้นๆ เพื่อให้ลูกรู้ว่าพ่อแม่ใส่ใจในสิ่งที่ลูกถาม เช่น “สงสัยว่าวันนี้พระจันทร์จะขยับกว่าปกติ” ถ้าลูกสนใจเรื่องพระจันทร์..ไว้เราไปค้นความรู้เรื่องนี้กันต่อในหนังสือสารานุกรมฯ ดีไหมจ๊ะ..”

หากใครเคยดูรายการสมอลส์ทอล์คทางทีวี จะเห็นว่าเด็กๆ มีคำพูดที่แสดงออกว่าช่างคิด และมีความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์ ถึงแม้ว่าบางครั้งอาจจะไม่เข้าใจภาษาที่ผู้ใหญ่ใช้ก็ตาม แต่ก็เป็นการพูดตามประสาเด็กที่สะท้อนให้เห็นความสามารถในการคิด คำศัพท์ที่สะสมในแต่ละวัย และการเลี้ยงดูจากครอบครัว

คำพูดเป็นช่องทางที่เด็กสามารถสื่อสาร สื่อความคิด สื่อความเป็นอัจฉริยะของเขาออกมาให้เราเห็น ทำอย่างไรจะทำให้ลูกมีความเชื่อมั่น สามารถถ่ายทอดสิ่งที่คิด อารมณ์ ความรู้สึกออกมาได้อย่างใจ นี่คือนิยามของคุณครูคนแรกของลูกนั่นเอง

สร้างเสริมบรรพกาลตสนุกพูด

พัฒนาการทางการพูดเป็นก้าวที่มีความสำคัญของพัฒนาการในเด็ก เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการพูด ทั้งนี้พัฒนาการพูดของเด็กขึ้นอยู่กับพัฒนา

ทักษะการเคลื่อนไหวและกล้ามเนื้อ พ่อแม่มีส่วนในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการการพูดของลูกเป็นอย่างมาก ทั้งนี้พ่อแม่ควรเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เด็กแต่ละคนเริ่มพูดที่อายุไม่เท่ากัน จึงไม่ควรนำพัฒนาการพูดของเด็กของแต่ละคนมาเปรียบเทียบกัน ถ้ารู้สึกว่าเด็กอาจจะมีพัฒนาการที่ไม่ปกติ เช่น พูดช้า ก็ควรปรึกษาแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพราะเด็กอาจมีปัญหาทางการได้ยิน

แต่สิ่งหนึ่งที่พ่อแม่ควรตระหนักก็คือ หากผู้ใหญ่รอบตัวเด็กใช้ภาษาและออกเสียงถูกต้องแล้ว เด็กก็จะใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเช่นกัน เด็กๆ ที่มีผู้ใหญ่พูดคุย หยอกเย้าเล่นด้วย แนวโน้มที่เด็กจะมีความสามารถทางภาษาพูดก็ย่อมมากกว่าเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว หรือเล่นคนเดียว

การที่เด็กคนหนึ่งจะเป็นนายของภาษาได้ จำเป็นที่เด็กจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง คุณครู หรือแม้กับเพื่อนฝูง ในสถานะที่เด็กไม่ถูกกดดันให้เรียน เขาจะรู้สึกมีอิสระในการพูด ในสถานะที่สบาย ไม่ต้องเครียด เขาจะสามารถเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมและแสดงความรู้สึกได้มีประสิทธิภาพมากกว่า จะเห็นว่าเด็กบางคนเมื่ออยู่บ้านพูดเก่งเป็นต่อยหอย ในขณะที่ไปโรงเรียน หรืออยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้าจะเจี๊ยบเป็นพิเศษ พ่อแม่ต้องช่วยกันค้นหาสาเหตุด้วยว่าเป็นเพราะอะไร

คำแนะนำ

- । พูดคุยกับลูกให้มากที่สุดเท่าที่มีเวลา
- । ให้อุปกรณ์ได้เป็นส่วนหนึ่งของการสนทนากันภายในครอบครัวด้วยเสมอ
- । เมื่อลูกพูดผิด หรือทำเสียงแปลกๆ ไม่ควรล้อเลียน ตำหนิ หรือทำให้ลูกอับอาย พ่อแม่ควรจะพูดทวนประโยคเดิมใหม่ให้ถูกต้องให้ลูกฟังซ้ำๆ ซักๆ

- । เล่นนิทานให้ลูกฟัง ส่งเสริมทั้งจินตนาการและเพิ่มพูนคำศัพท์ไปในตัว
- । ให้ลูกเล่าเรื่องจากภาพ
- । เล่นเกมทายบัตรคำ
- । เปิดโอกาสให้ลูกได้มีเวลาเล่นที่เพียงพอ และชักชวนลูกคุยถึงการเล่นที่ผ่านมา
- । ชวนลูกท่องโคลงกลอนสั้นๆ ที่มีจังหวะคล้องจอง
- । บันทึกเสียงเวลาที่ลูกเล่าเรื่องของตัวเอง เล่าเรื่องจากภาพ หรือเล่าเหตุการณ์ที่โรงเรียน แล้วเปิดให้ลูกฟัง ก็เป็นสื่ออีกแบบหนึ่ง
- । คำถามของลูกแสดงให้เห็นพ่อแม่รู้ว่าลูกเข้าใจหรือไม่เข้าใจอะไรบ้าง

สอนลูกให้สนุกเรียนรู้

เด็กจะมีความสุขกับการเรียนรู้หรือไม่นั้น อยู่ที่ใจของพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่ไม่ชอบ หรือเบื่อกับการสอนลูก ลูกจะรู้ทันที และจะรู้สึกว่าการเรียนนั้นน่าอึดอัด ดังนั้นถ้าคิดจะสอนลูกให้ได้ผลดี พ่อแม่ต้องทำให้ลูกรู้สึกว่าการเรียนเป็นเรื่องสนุกสนาน น่าตื่นเต้น และการเรียนไม่ใช่การลงโทษ ในเวลาที่พ่อแม่สอนลูก ควรมีความรู้สึกเดียวกับเวลาที่แสดงความรักต่อลูกน้อย หากพ่อแม่พยายามแล้วทุกวิถีทาง แต่ลูกไม่สนุกด้วย ควรจะเลิกเสีย และหาข้อผิดพลาดให้พบ ซึ่งมันต้องมีสักอย่างหนึ่งแน่นอน เช่น เป็นเรื่องที่พ่อแม่ไม่ชอบ แต่จำใจสอน หรืออยู่ในบรรยากาศที่ไม่เหมาะสม เปิดทีวี มีคนมาคุยไปด้วย หรือใช้คำพูดที่ซ้ำซ้อนยากเกินไป

ฟัง

พัฒนาทักษะการฟัง

เด็กเล็กมีความสามารถในการได้ยินและรับรู้เสียงทุกอย่าง จึงไม่น่าแปลกใจที่เราจะได้ยินเด็กตัวเล็กร้องเพลงของผู้ใหญ่ได้จบเพลงแม้เขาจะไม่เข้าใจเนื้อหาที่ร้องก็ตาม

คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า การฟังนั้นคือการได้ยิน เป็นการรับสารเพียงอย่างเดียว ผู้ฟังที่จะรับสารได้ครบต้องตั้งใจฟัง แต่ความจริงแล้ว การฟัง เป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการ ตั้งแต่รับสาร ซึ่งไม่เพียงแต่คำพูดที่ได้ยิน แต่ยังหมายถึงสีหน้าท่าทางของผู้พูดด้วย จากนั้นเกิดการตีความ ถอดความหมาย ทำให้ผู้ฟังเกิดความคิดเห็นต่อสารนั้นๆ

สิ่งที่พ่อแม่ควรรู้..

- 1. ไม่ใช่เด็กๆเท่านั้นที่จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี แต่ผู้ใหญ่อย่างพ่อแม่ คุณครูก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีเช่นกัน เมื่อลูกเป็นคู่สนทนา พ่อแม่ก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีเสมอ
- 2. ผู้ฟังที่ดีต้องมีความกระตือรือร้น ไม่ใช่แค่ตั้งใจฟังเฉยๆ แต่ควรสบตาผู้พูด มีความรู้สึกร่วมในสิ่งที่ได้ยิน แสดงความเห็นหรือถามคำถามเมื่อสงสัยหรือยังไม่เข้าใจ
- 3. เด็กมีข้อจำกัดในการฟังและเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม เวลาที่พ่อแม่พ่ร้ายสอนในเรื่องที่ยากเกินสติปัญญาของเด็ก เด็กก็จะหมดความสนใจได้ง่ายๆ
- 4. การพูดหรือสื่อสารกับเด็ก บางครั้งควรพูดตรงๆ เช่น น้องป๋องชอบดิงผมของเพื่อน แทนที่จะบอกว่า เราจะต้องไม่รังเกียจเพื่อน แต่ใช้คำพูดเข้าประเด็นเลยว่า “น้องป๋องอย่าดิงผมเพื่อนนะ” จะทำให้น้องป๋องเข้าใจได้ทันทีและรู้ว่าสิ่งที่ทำอยู่ไม่ถูกต้อง

- । ควรสร้างบรรยากาศที่ทำให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น และรู้สึก
ว่าความคิดของเขาได้รับการยอมรับ
- । ให้ลูกเป็นส่วนหนึ่งในการสนทนาภายในครอบครัวด้วยทุกครั้ง
- । เด็กๆ จะชอบให้พ่อแม่อ่านหนังสือเล่มโปรดให้ฟังอยู่บ่อยๆ ลองสลับประโยค
ขึ้นต้น หรือบางรายละเอียดดู เพื่อสังเกตพฤติกรรมการฟังของลูก
- । เวลาจะทำกิจกรรมครอบครัว ควรถามความคิดเห็นของลูกทุกครั้ง
- । พ่อแม่ควรเคารพและแสดงการยอมรับในความคิดเห็นของลูก หากเป็นความ
คิดที่ดีก็ควรแสดงความชื่นชมด้วย
- । เล่นเกมฝึกประสาทการฟัง ให้ลูกปิดตา แล้วทายเสียงสมาชิกคนอื่นในบ้าน
- । จัดหาเทปนิทาน เทปเพลงที่เหมาะสมกับวัยลูก
- । สบตาลูกทุกครั้งเมื่อพูดกับลูก ทำให้ลูกเห็นว่าพ่อแม่สนใจ ใส่ใจในสิ่งที่ลูกกำลัง
พูด ให้ลูกเรียนรู้ว่าเวลาที่พ่อแม่พูด..ลูกก็ต้องสนใจฟังเช่นกัน
- । อย่าแย่งลูกพูด
- । ไม่ควรให้ลูกดูรายการทีวีที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก

เด็กที่มีทักษะในการฟัง ไม่ได้แปลว่าเด็กจะมีความเฉลียวฉลาดเสมอไป แต่เด็ก
ที่ได้รับประสบการณ์หลากหลายและกว้างขวาง จะมีความสนใจต่อข้อมูลในเรื่องราว
ต่างๆ อย่างสูง ทำให้เขามีคำศัพท์ในคลังคำมากเพียงพอที่จะช่วยให้เขาเข้าใจในสิ่งที่
ได้ยิน

อ่าน

พัฒนานิสัยรักการอ่าน

การอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นนิสัยเช่นเดียวกับการกินผัก ประเทศที่มีความก้าวหน้าอย่างญี่ปุ่น หรือสหรัฐอเมริกา มีอัตราการอ่านของประชากรสูงมาก ในขณะที่อัตราการอ่านของประชาชนชาวไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าปกติ ท่ามกลางโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การอ่านเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาความคิดของคนในประเทศให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงนั้น เพราะลำพังความรู้ในห้องเรียน ไม่สามารถทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นบนสังคมโลกได้เลย อะไรจะเกิดขึ้นถ้าคนไทยไม่อ่านหนังสือ

การอ่านหนังสือมีส่วนช่วยกระตุ้นพัฒนาการด้านต่างๆ ของลูกมากมาย ทั้งพัฒนาสมองให้เส้นใยประสาทเกิดการเชื่อมโยงได้ดี และช่วยกระตุ้นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาสู่การพัฒนาทักษะทางภาษาต่างๆ ได้อย่างดีเยี่ยม

สิ่งที่เด็กจะได้รับจากการอ่าน ไม่เพียงแต่ความรู้ หรือคำศัพท์ที่เพิ่มพูนเท่านั้น แต่การอ่านยังช่วยพัฒนาทักษะในการหาเหตุผล เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อม ทั้งธรรมชาติและคนรอบข้าง และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก ดังนั้นการเลือกสรรหนังสือและวรรณกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละวัย จึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญควบคู่ไปด้วย

นักเขียน นักคิดคนสำคัญของประเทศไทยที่จัดว่ามีความคิดสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จหลายต่อหลายท่าน ล้วนแต่เป็นนักอ่านด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น นักเขียนรางวัลซีไรต์อย่างคุณวินทร์ เลียววาริณทร์ คุณปราบดา หยุ่น หรือผู้กำกับภาพยนตร์ไทยที่มีชื่อเสียง อย่างคุณจิระ มะลิกุล

การอ่านเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์ เป็นการสังสมข้อมูลในขั้นต้น ก่อนที่จะกระตุ้นเราให้เกิดคำถามใหม่ๆ เกิดความสงสัย เกิดความอยากรู้ อยากทดลองในสิ่งที่ตัวเองเชื่อ และนำไปสู่ผลงานใหม่ๆ การอ่านเป็นสะพานนำไปสู่ความรู้ หากจะมีคนบอกว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยีก้าวไปไกลมาก มีหนทางมากมายที่จะนำเราไปสู่โลกวิทยาการและความรู้ใหม่ เรื่องนี้คงต้องยอมรับว่าจริง แต่ทุกคนก็คงไม่ปฏิเสธว่าวิธีเข้าถึงความรู้เหล่านั้นก็ยังคงต้องใช้การอ่านเป็นเครื่องมือด้านแรก

ความรู้จากการอ่าน จะก่อให้เกิดความคิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ ความคิดในการแก้ปัญหา มีตัวอย่างให้เห็นมากมายของคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตหลายคนได้ความรู้ใหม่จากหนังสือ ก็นำมาแก้ปัญหการทำงานของตนเอง นำมาประยุกต์เป็นความคิดใหม่ของเขาเอง ปฏิเสธไม่ได้ว่าการอ่านเป็นการพัฒนาความคิดและสติปัญญา

การอ่านหนังสือร่วมกันระหว่างพ่อแม่ และลูก เป็นการสานสายใยแห่งครอบครัว ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความรัก ความอบอุ่น สิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยพัฒนาสมองของลูกน้อย นอกจากนั้นการปฏิสัมพันธ์ด้วยการอ่านระหว่างสมาชิกในครอบครัวยังเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ และจิตวิญญาณ ทำให้ลูกได้รู้จักการตอบโต้ทางอารมณ์ความรู้สึกกับพ่อแม่

หนังสือมีคุณ

- । หนังสือเป็นชุมทรัพย์แห่งความรู้ที่ไม่สิ้นสุด ขึ้นอยู่กับว่าเราจะติดตามความรู้นั้นไปได้มากน้อยแค่ไหน
- । ความสุข ความสุนทรีย์ ความงดงามในอารมณ์และจิตใจ ความรู้สึกต่อหนังสือเล่มเดียวกันของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมและการรับรู้ที่เคยมีมาก่อน
- । หนังสือนิทานดีๆ มักจะสอดแทรกเรื่องราวระบบคุณค่า จริยธรรมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสำหรับเด็กๆ แล้ว เป็นเรื่องที่เขาเข้าใจได้ยาก เพราะเป็นนามธรรม แต่ตัวละครในเรื่องจะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ง่ายขึ้น และทำให้เด็กสามารถคิดเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ ได้ด้วย
- । สมัยนี้มีหนังสือหน้าต่างาแปลกพิเศษที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาประสาทสัมผัสของเด็ก ทำให้เด็กสนุกสนานมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหนังสือทำด้วยผ้า หนังสือภาพป๊อป-อัพ เป็นหนังสือสามมิติที่จับต้องได้
- । หนังสือโคลงกลอน คำคล้องจองต่างๆ ก็เหมาะสำหรับอ่านให้เด็กฟัง นอกจากมีความไพเราะ ใช้คำสวยงามแล้ว ยังสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในเรื่องของจังหวะ(กลอนส่วนมากจะมีรูปแบบ บังคับการใช้คำสั้นยาว) เช่น หนังสือชุดอีโ齡 โคล้งเคล้ง กลอนดอกสร้อย เพลงกล่อมเด็ก
- । การปลูกฝังการอ่านหนังสือให้กับลูก ด้วยการอ่านหนังสือให้ลูกฟังเป็นประจำ ตั้งแต่ยังเล็กอยู่ เป็นข้อประกันหนึ่งว่าลูกของคุณจะประสบความสำเร็จในการเรียนเขียนอ่านอย่างแน่นอน

- Glenn Doman บอกว่า สอนให้เด็ก 5 ขวบอ่านง่ายกว่าสอนเด็ก 6 ขวบ และสอนเด็ก 4 ขวบ ให้อ่านง่ายกว่าเด็ก 5 ขวบ แต่ง่ายที่สุดถ้าจะสอนเด็กที่อายุแค่ขวบเดียวให้อ่าน เพราะความจริงก็คือ เด็กทารกสามารถเรียนรู้คำศัพท์ จดจำคำพูดได้ในอัตราที่ผู้ใหญ่ไม่สามารถเทียบได้ ดังนั้น การให้เด็กเริ่มอ่านที่อายุ 6 ขวบ นั้นสายเกินไป

ศูนย์การศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการอ่านของเด็ก พบว่า ในกลุ่มที่ใช้เวลาดูทีวีน้อยกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน จะมีความสามารถในการอ่านหนังสือดีกว่าเด็กดูทีวีมากกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่ใช้เวลาดูทีวีมากกว่า 4-5 ชั่วโมงจะมีความสามารถในการ อ่านแย่ที่สุด

ให้อาหารสมองของลูกน้อย

วัย	พฤติกรรมການอ่าน	หนังสือที่เหมาะสม	คำแนะนำ
2-5 ปี	เริ่มจับความหมายของคำที่แทนถึงสิ่งที่ไกลตัวออกไปได้มากขึ้น ซึ่งนับเป็นการพัฒนาความคิดและจิตใจที่สำคัญยิ่ง	- หนังสือที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวหรือสิ่งใกล้ตัว เช่น ของใช้ ต้นไม้ หรือสัตว์ต่างๆ - หนังสือที่สอนเรื่องการนับเลข อย่างง่าย พยัญชนะและสระ พื้นฐานรวมทั้งเรื่อง ของขนาดและรูปทรงพื้นฐานต่างๆ - หนังสือที่ใช้ประกอบการเล่นต่างๆ ของเด็ก	- ภาษาที่เรียนรู้มากขึ้นจะทำให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากรู้อยากเข้าใจ ซึ่งนำไปสู่ความสงสัยอยากรู้ - การร้องเพลงเล่นประกอบท่าทาง จะทำให้เด็กเรียนรู้เสียงของคำ ควบคู่ไปกับความหมายและวิธีใช้คำ เหล่านั้นพร้อมๆ กันไปด้วย
5-6 ปี	- เด็กในวัยนี้ คือเด็กที่อยู่ในช่วงจบอนุบาล และเข้าสู่ประถมเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นเรียนอ่านออกเขียนได้อย่างจริงจัง เริ่มสนใจอ่านเรื่องราวที่กระตุ้นเร้าจินตนาการ - เริ่มหัดเขียนคำและจดเรื่องราวต่างๆ	- นิทาน ตำนาน และเรื่องราวชวนฝัน - เพลงร้องเล่น บทร้องที่มีสัมผัส และการร้องรำ (ยังเป็นสิ่งโปรดปรานสำหรับวัยนี้) พร้อมๆ ไปกับทักษะด้านการอ่าน	- จินตนาการเป็นวิธีเรียนรู้ที่จะทำให้พวกเขาผูกโยงคำศัพท์ใหม่ๆ สัญลักษณ์และข้อมูลใหม่ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยไม่ต้องมีประสบการณ์จริงมารองรับ - การลองเขียนเป็นการทดลองที่สำคัญของเด็กซึ่งเกิดจากการผสมผสานจินตนาการเข้ากับการเลียนแบบประสบการณ์ที่ได้รับอย่างสร้างสรรค์
7-8 ปี	พัฒนาการด้านการอ่านจะค่อนข้างคล้ายกับเด็กวัย 5-6 ปี แต่เด็กบางคนสามารถพัฒนาการอ่านไปได้อย่างรวดเร็วจนถึงขั้นสามารถ “อ่านในใจ”	- เรื่องเกี่ยวกับเพื่อน ครู โรงเรียน บ้าน และสัตว์เลี้ยงต่างๆ - เรื่องราวการผจญภัยและความ เป็นไปในที่ต่างๆ	ผู้ใหญ่ควรให้ความสนับสนุนด้วยการหาหนังสืออ่านง่ายในแนวที่เด็กชอบมาให้อ่านโดยเปลี่ยนเรื่องใหม่ๆ อยู่เสมอ

วัย	พฤติกรรมการอ่าน	หนังสือที่เหมาะสม	คำแนะนำ
	- เริ่มสนุกสนานกับเนื้อเรื่องที่มีเนื้อหากระตุ้นเร้าจินตนาการ เรื่องราวแปลกๆ ที่น่าพิศวงเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัว ขณะเดียวกันก็เริ่มสนใจอ่านเรื่องเกี่ยวกับเด็กวัยเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน - เริ่มสนใจอ่านหนังสือที่มีหลายบทหลายตอนต่อเนื่องกันไป	นิทานและตำนานที่มีความยาวปานกลาง นิทานสอนใจต่างๆ	
9-10 ปี	- สามารถอ่านหนังสือแนวเนื้อหาที่ยากขึ้นมีความยาวและซับซ้อนมากขึ้น เป็นการอ่านเพื่อเรียนรู้ซึ่งจะต่างจากการเรียนรู้ที่จะอ่าน โดยอาศัยเพียงประสบการณ์หรือจินตนาการเหมือนในช่วงวัยที่ผ่านมา มีการฝึกฝนการใช้สติปัญญาอย่างจริงจัง - เริ่มตั้งข้อสงสัยและมีความเห็นต่อสิ่งที่ตัวเองอ่านและสามารถตั้งจุดประสงค์หรือสาระที่ตนเองต้องการจากการอ่านได้ มีความต้องการหาคำตอบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมจากการอ่าน	- นิทาน วรรณกรรมหรือวรรณคดีที่มีความยาวปานกลาง นิยายเป็นตอนๆ สนใจก่อนบทกลอนหรือกลอนเปล่าเป็นต้น - หนังสือแนวสารคดีชีวิตพืชและสัตว์ เกม การกีฬา และงานอดิเรกต่างๆ หนังสือประวัติบุคคลสำคัญต่างๆ เป็นต้น	- พ่อแม่ควรส่งเสริมให้เด็กอ่านเรื่องที่ยากขึ้น โดยเริ่มจากเรื่องที่เขารวมทั้งแนะนำให้เด็กอ่านในสิ่งที่หลากหลายขึ้น - พ่อแม่ควรสนองตอบพฤติกรรมอ่านของลูกอย่างถูกต้อง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การเป็นนักอ่านนักค้นคว้าในที่สุด

ส่งเสริมให้ลูกเป็นนักอ่านตัวน้อย

1. เลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวัย
2. ควรวางเวลาอ่านหนังสือด้วยกันเป็นประจำ วันละ 15-30 นาที
4. พยายามหาโอกาสให้ลูกได้อ่านมากขึ้น เช่น ระหว่างรอรถโรงเรียน หรือเวลารอติด
5. เปลี่ยนบรรยากาศของการอ่าน เช่น พากันไปปูเสื่ออ่านหนังสือในสวน
6. ท้าทายให้ลูกได้ค้นคว้าหาข้อมูล เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ลูกอยากไป
7. จำกัดเวลาในการดูทีวี
8. พาลูกไปร้านหนังสือให้บ่อยเท่ากับไปซื้อของตามห้าง
9. พาลูกไปสมัครเป็นสมาชิกของห้องสมุดในชุมชน
10. ชวนลูกคุยถึงหนังสือที่ได้อ่านไปทุกเล่ม ชอบ ไม่ชอบ สนุกหรือไม่เพราะเหตุใด

เลือกหนังสือให้ถูกใจวัยรุ่น

ความสนใจของเด็กในช่วงแรกจะไม่เน้นเนื้อหา แต่จะเน้นภาพ หากมีเนื้อหาต้องเป็นเรื่องราวที่มีความสุข สนุกสนาน ความสมหวัง ความดีงาม ไม่ควรเป็นเรื่องเศร้า ทรมาณ หรือลึ้มเหลว เพราะนิทานจะปลูกฝังให้เด็กรู้สึกที่โลกนี้น่าอยู่ มีสิ่งดีๆ ให้เขา หากเป็นเรื่องเศร้า เด็กๆ ก็จะคิดว่าโลกนี้มีแต่ความสิ้นหวัง และถ้าหากเนื้อหาอยากเกินไป เด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย

- **โคลงกลอน** เป็นคำที่สละสลวย มีความกระชับได้ใจความ
- **เรื่องตลก ปัญหาเขาวงกต** ทำให้เด็กรู้สึกฉลาด นำไปถามเพื่อนได้
- **การ์ตูน** ซึ่งเป็นสื่อโดยภาพและคำพูดบ้าง ทำให้สามารถอ่านเข้าใจได้เร็ว

แนะนำหนังสืออ่านสำหรับเด็ก 3-11 ปี คลิกไปดูที่ www.planforkids.com และยังมีรายชื่อหนังสือที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กำลังรอการประกาศผล to be confirmed

เขียน

พัฒนาทักษะการเขียน

เด็กพร้อมจะเรียนรู้ทักษะการเขียนเมื่อก้ามเนื้อมือของเขาพัฒนาเต็มที่แล้ว พร้อมกับความสามารถในการคิดของเด็กที่พัฒนาพร้อมเช่นกัน

ในเด็กวัย 3-5 ปี การปูพื้นฐานให้เด็กมีความพร้อมที่จะเขียนและพัฒนากล้ามเนื้อมือได้ด้วยการวาดรูป เป็นการฝึกบังคับกล้ามเนื้อ เมื่อเด็กบังคับมือได้แล้วอาจจะให้เด็กเขียนชื่อของตัวเองให้เป็น ถึงแม้ว่าจะไม่รู้จักรพยัญชนะทุกตัว แต่การเขียนชื่อนั้นเขารู้อยู่แล้วว่ามีความหมาย ไม่ต้องเร่งหรือบังคับให้เด็กคัดลายมือที่ละตัวเพราะเมื่อเด็กมีความพร้อม เด็กจะเรียนรู้ได้ดีกว่า

เด็กวัย 6-11 ปี อ่านพยัญชนะทุกตัวออก สะกดคำเป็น เด็กจะสามารถเขียนสื่อสารข้อความสั้นๆ ได้ เมื่อเด็กพัฒนาทักษะการคิด การพูด การอ่าน กล้ามเนื้อและสายตามีการทำงานสอดคล้องประสานกันอย่างดีแล้ว พ่อแม่จึงค่อยพัฒนาทักษะอย่างจริงจัง

สำหรับเด็กเล็กนั้น ความสามารถในการเขียน การอ่าน ไม่ใช่การสอนให้อ่านออกเขียนได้ แต่เป็นการมุ่งสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเขียน การอ่านเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การเรียนเขียนอ่านในภาคบังคับต่อไป

สนุกเขียน

- จัดหาอุปกรณ์สำหรับการขีดเขียนไว้ให้พร้อมพรั่ง อาจจะทำกระดานดำหรือกระดานไวท์บอร์ดไว้ให้ลูกขีดเขียน จะเป็นภาพหรือตัวหนังสือก็แล้วแต่ลูก
- สร้างโอกาสให้ลูกได้เขียน อาจเขียนชื่อต้นไม้ที่มีในสวน ชื่อของตัวเองบนข้าวของของตัวเอง เช่น ถุงผ้า หนังสือ เป็นต้น
- หาโอกาสให้ลูกเขียน เช่น สอนให้ลูกเขียนจดหมายสั้นๆ ถึงปู่ย่าตายาย เขียนจดหมายถึงเพื่อนและครูในชั้นในช่วงปิดเทอม
- ให้ลูกเขียนเรื่องจากภาพ
- ให้กำลังใจลูกทุกครั้งที่ทำงานเสร็จ
- เก็บรวบรวมผลงานไว้ให้ลูกชื่นชม

เรื่องเล็กๆ ที่ไม่เล็กเพื่อพัฒนาทักษะภาษาของลูก

พูดคุยกับลูกอย่างสม่ำเสมอ เด็กที่มีผู้ใหญ่พูดคุย หยอกเย้าเล่นด้วย มีแนวโน้มที่จะมีทักษะในการพูดมากกว่าเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว หรือเล่นคนเดียว ยิ่งพ่อแม่พูดคุยกับลูกเมื่ออยู่ในวัยเด็กเล็กมากเท่าใด สมรรถนะการเรียนรู้ภาษาจะยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น การพูดคุยกับลูก ทำให้เด็กได้ยินคำศัพท์มากและเรียนรู้คำศัพท์ต่างๆ ได้เร็วขึ้น

พูดคุยเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

เวลาที่ทำกิจกรรมต่างๆ พ่อแม่ควรอธิบายให้ลูกฟังว่ากำลังทำอะไรกันอยู่ คุณถึงอาหารเช้าที่กำลังรับประทาน กลิ่น สัมผัส อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ของใช้ในบ้าน และ

แน่นอนคือของเล่นของลูก ยิ่งถ้าเป็นของที่เด็กสนใจ จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาได้ดีกว่า
สิ่งที่เด็กไม่สามารถเชื่อมโยงเข้าหาตัวเขาได้ เวลาไปเที่ยวก็ชี้ชวนให้ลูกชื่นชมกับธรรมชาติ
รอบข้าง หรือพูดคุยถึงสถานที่นั้นๆ ให้ลูกเล่าเรื่องราวหรือสิ่งที่ได้ทำในแต่ละวัน

ใช้ภาษาอย่างถูกต้อง

เด็กจะเรียนรู้การใช้ภาษาอย่างถูกต้องและออกเสียงชัดเจน หากพ่อแม่และผู้ใหญ่
รอบตัวใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเช่นกัน พ่อแม่ควรแก้ไขคำศัพท์ที่ลูกพูดผิดให้ถูกต้อง ที่สำคัญ
การแก้ไขต้องเป็นไปอย่างนุ่มนวล ไม่ใช่ตำหนิลูก แต่พ่อแม่อาจทวนคำพูดนั้นใหม่โดยใช้คำที่
ถูกต้องพูดให้ลูกฟังอีกครั้ง

อย่าแย่งลูกพูด

เมื่อเด็กพยายามจะสื่อสารกับพ่อแม่ อาจจะกำลังนึกหาคำพูดที่ต้องการ พ่อแม่ต้อง
ใจเย็นคอยรับฟังลูก รอให้ลูกพูดให้จบก่อน โดยไม่รีบเดาหรือคิดไปเองว่าลูกจะพูดอะไร เพราะ
การที่เด็กถูกขัดจังหวะเวลาพูดบ่อยๆ เท่ากับเป็นการขัดขวางพัฒนาการของเด็กด้วย นอกจากนี้
นี้ยังทำให้เด็กขาดความมั่นใจในการพูด

ขยับตอบคำถามของลูก

วัยเด็กเป็นวัยที่ช่างสงสัย ช่างซัก ช่างถาม พ่อแม่ควรร่วมสนุกด้วยการตอบคำถาม
ไม่แสดงอาการเบื่อหน่าย และการตอบถามนั้น ก็ไม่ใช่การเออออตอบแบบขอไปที แต่ควร
เป็นการตอบที่กระตุ้นให้ลูกได้คิดต่อ หรืออธิบายให้ยาวกว่าที่ลูกถาม อย่างกังวลว่า หากพูด
มากไปเด็กจะไม่เข้าใจ เพราะถ้าเขาไม่เข้าใจ เขาจะถามต่อ และข้อมูลที่เขาได้รับฟังก็จะกลายเป็น
เป็นคลังความรู้ไปสะสมอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ของเขา

เพิ่มพูนคำศัพท์ให้ลูก

กิจกรรมหลายอย่างจะช่วยเพิ่มพูนคำศัพท์ให้ลูกน้อย เช่น การอ่านหนังสือให้ลูกฟังทุกวัน ทำกิจกรรมศิลปะ ทำอาหารด้วยกัน พ่อแม่จึงควรมีกิจกรรมทำร่วมกับลูกบ่อย ๆ

ให้ลูกได้เล่นกับเพื่อน

ให้เด็กได้มีโอกาสนับกับกลุ่มเพื่อน ในขณะที่เด็กเล่น เด็กจะได้ใช้ภาษาที่มีความหมายเพื่อสื่อสารกับเพื่อน หลังจากเล่น ควรจะถามลูกว่าเล่นอะไรกับเพื่อน ให้ลูกเล่าให้ฟัง

เล่นนิทานให้ลูกฟัง

ขยับเล่นนิทานให้ลูกฟัง เล่าจบแล้วก็ควรถามความคิดเห็นของลูก หรือถามต่อว่า ถ้าเป็นลูก จะทำอะไร หรือถ้าเป็นตัวละครตัวหนึ่งในนิทาน คิดอย่างไร หรือ ถ้าให้เลือกเป็นจะเป็นตัวไหน เพราะอะไร

พาลูกไปร้านหนังสือหรือห้องสมุด

หนังสือเป็นแหล่งข้อมูลชั้นสองที่เด็กจะใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาคำตอบสำหรับความสงสัยของพวกเรา หนังสือสารานุกรมสำหรับเด็กส่วนใหญ่จะมีภาพประกอบที่สวยงาม อ่านเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับเด็ก ควรหัดให้เด็กใช้สารานุกรมและห้องสมุดให้เป็น จะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านอีกทางหนึ่งด้วย

บันทึกเสียงของลูก

เครื่องบันทึกเสียงบางทีก็ช่วยสร้างความสนใจให้ลูกได้ พ่อแม่อาจจะให้ลูกเล่าเรื่อง และบันทึกเสียงไว้ ก่อนเปิดให้ฟัง เด็กๆ จะได้ยินเสียงของตัวเองจากวิทยุ หรืออาจจะอ่านหนังสือที่เด็กเคยอ่านและบันทึกเสียงไว้ แล้วทำให้มีคำแตกต่างไปจากที่เด็กเคยอ่าน หรือได้ยิน แล้วให้เด็กสังเกตว่าตรงไหนเปลี่ยนไป

เล่นเกมกับลูก

มีเกมมากมายที่เล่นแล้วช่วยพัฒนาทักษะหลายๆ ด้าน เช่น ทายเสียงอะไรเอ่ย (ฟัง, ช่างสังเกต) เกมทายอะไรเอ่ย ทายบัตรคำ เกมเศรษฐี

ทำบันทึกประจำวัน

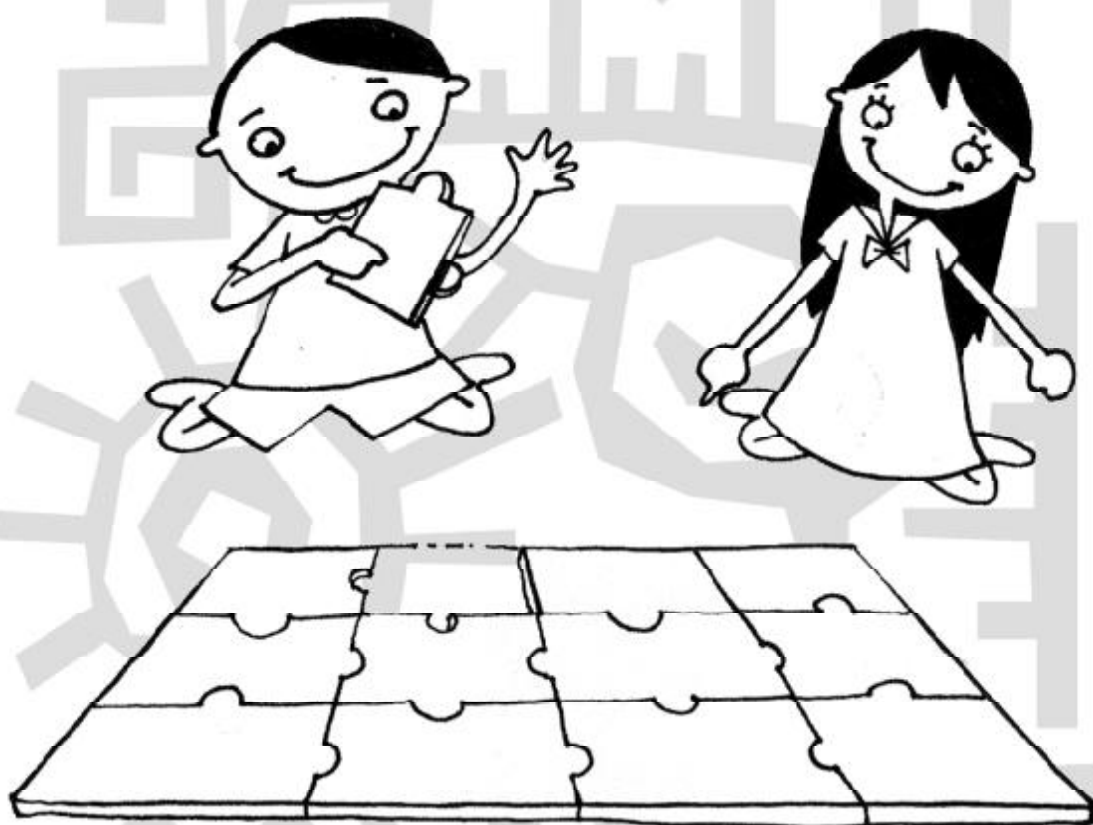
ช่วยลูกทำสมุดบันทึกประจำวันง่ายๆ อาจวาดภาพ เปะภาพที่ตัดมาจากหนังสือ ในเด็กเล็กอาจจะเป็นแค่การเปะภาพผลงานศิลปะที่ทำในโรงเรียน ภาพถ่ายตอนไปเที่ยว พอโตขึ้นอีกนิด ก็สนับสนุนให้เด็กได้เขียนประโยคสั้นๆ เล่าประสบการณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติ ต่อเรื่องราวต่างๆ รอบตัว

เล่าเรื่องจากภาพ

หนังสือนิทานที่มีแต่ภาพช่วยส่งเสริมจินตนาการของเด็กให้กว้างไกลได้ แรกๆ ผู้ใหญ่ อาจจะเป็นคนเล่าเรื่องให้ฟังก่อน จากนั้น ให้เด็กเล่าเรื่องตามความคิดของตัวเอง

เป็นตัวอย่งที่ดีของลูก

พ่อแม่เป็นอย่งไรลูกก็เป็นอย่งนั้น การสร้างบรรยากาศให้สมาชิกในบ้านเป็นหนอนหนังสือเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยชักนำลูกเข้าสู่วงการนักอ่าน จัดชั่วโมงอ่านหนังสือสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว จากประสบการณ์ของหลายๆครอบครัว พ่อแม่ที่ส่งเสริมให้ลูกรักการอ่านโดยเป็นตัวอย่งให้ลูกเห็น เด็กๆ ก็จะซึมซับนิสัยรักการอ่านไปด้วย ถ้าในเด็กเล็กพ่อแม่อาจร่วมอ่านหนังสือไปพร้อมๆ กับลูกด้วยได้ หากจำเป็นจริงๆ ที่พ่อแม่ไม่สามารถเป็นตัวอย่งให้ลูกได้ ก็ควรจะส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสือ ให้ของขวัญในโอกาสสำคัญเป็นหนังสือเล่มที่ลูกเลือกเอง พาลูกไปร้านหนังสือ สำหรับบางครอบครัวที่ลูกติดการ์ตูนเอามากๆ จนพ่อแม่บ่นเอือมระอา ก็ไม่ควรบ่นว่าที่ลูกเอาแต่อ่านการ์ตูน แต่ควรจะให้ความสนใจในคุณภาพของหนังสือการ์ตูนที่ลูกอ่าน หรือชักชวนให้ลูกไปทำกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจอื่นดูบ้าง

โรงเรียนอนุบาลเมืองนนทบุรี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 125

EQ

(4) กลยุทธ์

ปลูกพลังสร้างสรรค์

กระตุ้นต่อมความคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 4 ปฏิบัติการแล้ว หรือยังคะ หากคุณพ่อคุณแม่ท่านใดได้ออกปฏิบัติการร่วมกับคุณลูกไปบ้างแล้ว ก็คงจะค้นพบความพิเศษของบรรดาเครื่องมือเหล่านี้กันบ้าง อย่างน้อยก็ทำให้บรรยากาศความเป็นเด็ก ๆ ย้อนกลับคืนมาสู่คุณพ่อคุณแม่อีกครั้ง รวมถึงเจ้าตัวน้อยก็คงฉายแววความฉลาดออกมา กับผลงานอันบริสุทธิ์ให้คุณพ่อคุณแม่ได้ชื่นใจใช้ไหมคะ

เครื่องมือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ปฏิบัติการนี้ ได้รับการออกแบบและคัดเลือกมาเพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กๆ เครื่องมือแต่ละชนิดจะมีความดีบางอย่างที่โดดเด่น แต่ก็มีความสัมพันธ์บางอย่างที่คล้ายคลึงกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น การเล่นบทบาทสมมติ ช่วยให้ได้พัฒนาความคิดจินตนาการอย่างเด่นชัด ในขณะที่เดียวกับการแปลงร่างก็ฝึกให้เด็กได้ใช้ศิลปะในการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับแนวแฟนตาซีอย่างหลากหลาย หรือบางทีพวกเขาอาจต้องการดนตรีประกอบเรื่องราวในโลกจินตนาการให้

สมบูรณ์ เด็กๆก็พลอยได้พัฒนาอารมณ์ความรู้สึกจากการรับฟังดนตรี และได้เคลื่อนไหวร่างกายไปตามบทบาทสมมติ รวมไปถึงการได้พัฒนาทักษะทางภาษาจากการสนทนาและได้ตอบกับตัวละครสมมติแต่ละตัวของเขอีกด้วย เป็นต้น

คุณพ่อคุณแม่ลองสังเกตดูดี ๆ ล่ะค่ะ ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เด็กๆ จะได้รับการพัฒนาทักษะหลายอย่างประกอบกันไปเป็นของแถม การเรียนรู้สำหรับเด็กโดยการทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย นอกจากจะโดนใจวัยซนแล้ว เด็ก ๆ ก็จะได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากการพัฒนาทักษะอย่างรอบด้านอีกด้วย ดังนั้น หากคุณพ่อคุณแม่ต้องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของลูกให้เต็มศักยภาพ ก็ควรให้เวลากับลูกน้อยในการจัดเตรียมกิจกรรมอันหลากหลายให้ลูกอย่างเหมาะสม และตรงตามความต้องการของพวกเขาอย่างแท้จริง กิจกรรมทั้ง 4 นี้ คงเป็นคำตอบให้คุณพ่อคุณแม่ได้ส่วนหนึ่ง หากแต่ท่านเองต้องสังเกตลูกน้อยกันหน่อยว่า ทำกิจกรรมตัวนี้แล้วเด็กๆ ได้พัฒนาอะไรเป็นหลัก และได้พัฒนาอะไรเป็นรอง แล้วสิ่งที่ไม่ได้รับการพัฒนาเลยนั้น จะสามารถไปเติมเต็มกับกิจกรรมตัวไหนได้อีก ก็เป็นหน้าที่ของคุณพ่อคุณแม่ในการจัดสรรแล้วล่ะค่ะ

อย่างไรก็ตามเครื่องมือทั้ง 4 ชนิดนี้ เป็นเพียงตัวช่วยสำหรับคุณพ่อคุณแม่ในการหยิบมาใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของลูกๆ ได้อย่างสะดวกและเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องมือก็เป็นเพียงเครื่องมือ หากคนใช้เครื่องมือไม่เข้าใจวิธีการใช้อย่างแท้จริงแล้ว ก็ไม่อาจจะให้ผลตอบสนองตามต้องการได้

ดังนั้น เรื่องของทัศนคติและความเข้าใจของคุณพ่อคุณแม่ต่อการเลี้ยงดูลูกเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นเรื่องใหญ่ที่คุณพ่อคุณแม่ต้องใส่ใจเป็นอันดับแรกค่ะ

มาเป็นพ่อแม่ผู้สร้างสรรค์กันเถอะ

ก่อนจะเติมเต็มความคิดสร้างสรรค์ให้คุณลูก คุณพ่อคุณแม่ต้องปลูกพลังความคิดสร้างสรรค์เพื่อเตรียมรับมือกับความชาญฉลาดของลูกน้อยอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพกันก่อนนะค่ะ สิ่งแรกที่สำคัญ คือ ทักษะที่ดีและถูกต้องต่อการเลี้ยงดูลูกตนเองค่ะ

เป็นความปรารถนาของพ่อแม่ทุกคนที่ต้องการให้ลูกเติบโตขึ้นอย่างเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข แต่พ่อแม่หลายคนก็กลับกลายเป็น “ผู้ปิดประตู” สู่หนทางชีวิตที่ดีของลูกเสียเอง ด้วยกรอบความคิดบางอย่าง ซึ่งเกิดขึ้นเพราะ ยึดความคิดตนเองเป็นใหญ่ และความอยากให้เติบโตตั้งใจของพ่อแม่ ยิ่งด้วยความรู้สึกว่าตนเป็นผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดูลูกมาด้วยกับมือแล้ว ก็ยิ่งรู้สึกถึงความมีสิทธิ์ที่จะคิดปั้นแต่งให้ลูกเป็นไปอย่างใจได้ พ่อแม่หลายคนจึงใส่ความคาดหวังอันมีพื้นฐานความต้องการของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยลืมนึกไปว่า..ลูกจะรับได้ไหม... แล้วลูกต้องการอะไรอย่างแท้จริง..

ทัศนคติในการเลี้ยงลูกที่เริ่มจากตัวคุณพ่อคุณแม่เป็นที่ตั้งเช่นนี้ ก็อาจสร้างกำแพงในการเจริญเติบโตของลูก โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์

เพราะเด็กมีศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์เต็มล้นอยู่แล้ว และเด็กเองก็มีความสามารถในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ตามธรรมชาติของเด็กในรูปแบบต่างๆ (และอาจจะดูพิสดารในสายตาผู้ใหญ่) แต่ด้วยความที่ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจในธรรมชาติเหล่านี้ของลูก จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายที่คุณพ่อคุณแม่ได้ปล่อยโอกาสการพัฒนาศักยภาพของลูกให้หลุดลอยไปอย่างไม่รู้ไม่มีเวลา ไม่ได้ใส่ใจ

ดังนั้น หน้าที่ของพ่อแม่จึงไม่ใช่ “สร้าง” ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ลูก แต่มีหน้าที่ “ส่งเสริม” ความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขาให้ออกมาใช้ได้เต็มศักยภาพที่เขามีอยู่ แล้วหน้าตา

ของความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ แต่ละคนก็ต่างกัน บางคนมีความสามารถพิเศษในด้านดนตรี บางคนถนัดศิลปะ บางคนใช้ภาษาได้ดี หรือบางคนชอบนั่งเขียน นั่งอ่านหนังสือ แตกต่างกันไป สำคัญที่คุณพ่อคุณแม่ต้องพยายามเรียนรู้และเอาใจใส่ในตัวลูกอย่างใกล้ชิด

หน้าที่ของคุณพ่อคุณแม่

1. ทำความรู้จักตัวลูกให้มากที่สุด เรียนรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมการแสดงออก และความต้องการของเขา ส่งเสริมในสิ่งที่เขาชอบ และเติมเต็มในสิ่งที่เขาขาด เริ่มจากตัวลูกเสมอ และต่อยอดจากที่เขามีอยู่ด้วยวิธีอันสร้างสรรค์
2. เชื่อมั่นในตัวลูก และใช้หัวใจในการมองเห็นสิ่งมหัศจรรย์ในตัวเขา รักเขาตามที่เขาเป็น อย่าตัดสินลูกคุณด้วยสายตาของผู้ใหญ่ และเปรียบเทียบกับลูกคนอื่น เพราะเด็กมีความพิเศษที่แตกต่างกันออกไป ที่สำคัญ เด็กฉลาดมักคิดต่างจากใครๆ โดยเฉพาะผู้ใหญ่
3. เปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงออกทั้งพฤติกรรมและความคิดอย่างเต็มที่และเป็นอิสระ ยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างใส่ใจ มองความแปลกเป็นเรื่องดี ที่สำคัญต้องเคารพในความคิดของลูก ไม่ดูถูกและเห็นเป็นเรื่องไร้สาระ
4. ปล่อยให้ลูกได้หัดทำอะไรๆ ด้วยตัวเองและเป็นกำลังใจอยู่ห่างๆ เพื่อให้ลูกได้ลองผิดลองถูก ได้ฝึกการแก้ปัญหา ลูกจะรู้สึกว่าคุณแม่ให้ความเป็นผู้ใหญ่แก่เขา เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจและรักที่จะทำอะไรๆ ด้วยตนเอง
5. เมื่อมีการผลิตผลงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง คุณพ่อคุณแม่ควรสนใจ “วิธีการ” การทำงานของเขามากกว่าตัว “ผลงาน” เพราะผู้ใหญ่จะได้เห็นถึงพัฒนาการของลูก
6. ฝึกให้ลูกรู้จักการสังเกต รู้จักตั้งคำถาม และ ตอบคำถามของลูกด้วยความใส่ใจ

7. จัดมุมเล่นอิสระรองรับความอยากรู้ อยากลอง อยากเล่นของเจ้าตัวเล็ก ไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่มากมาย อาจมีหนังสือนิทาน หนังสือภาพ อุปกรณ์วาดรูประบายสีของเล่นต่าง ๆ หรืออุปกรณ์สำหรับการแปลงร่างของเจ้าหนูน้อย เป็นต้น
8. สร้างบรรยากาศแห่งความรัก และความอบอุ่นให้ตลบอบอวลในครอบครัว เพราะสิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นอาหารใจที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัวแล้ว ยังเป็นยาบำรุงสมองชั้นดีสำหรับลูกสุดรักของคุณด้วย
9. ให้เวลาร่วมสนุกกับลูก เล่นกับลูก ร้องรำทำเพลง ประดิษฐ์สิ่งของ หรือพาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ เพราะการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูก โดยไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์สำเร็จรูป หรือเครื่องมือราคาแพงก็จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากชีวิตประจำวันรอบๆ ตัวเด็กๆ ได้ พ่อแม่เป็นฮีโร่ของลูก จึงควรเป็นครูที่พร้อมจะเรียนรู้ไปกับลูก

ลักษณะ 7 ประการของพ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพ

พ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพมีแนวโน้มว่า จะมีส่วนส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ในบ้าน ที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้และสมองของเด็กได้เป็นอย่างดี

1. เชื่อกันว่าเด็กทุกคนมีพรสวรรค์
2. สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
3. สนับสนุนให้เด็กตั้งคำถามและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง
4. ใช้คำพูดเชิงสร้างสรรค์เสมอ
5. สร้างความสนุกสนานและความหลากหลาย พร้อมเปิดโอกาสให้เด็กมีทางเลือกหลายๆ ทาง

6. ช่วยให้เด็กรับรู้ว่าจะเรียนรู้เพื่อตัวเองอย่างไร
7. กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการ และพัฒนาทักษะทางร่างกายและจิตใจอย่างเต็มศักยภาพ

ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเกิดจาก “การสังเกต” การสังเกตทำให้เกิด “คำถาม”

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาเด็กต่างให้ความสำคัญของการ “คำถาม” ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ถ้าอยากให้เด็กเรียนรู้ ก็ต้องสอนให้เขารู้จักสังเกตและตั้งคำถามจากสิ่งรอบๆ ตัว ซึ่งเมื่อเกิดคำถามหรือความสงสัย ก็จะนำไปสู่การค้นคว้าหาความรู้ หรือการทดลองจนได้ข้อสรุปเป็นความคิด การกระทำ หรือประโยชน์ใหม่ๆ ถ้าเป็นข้อมูลก็จะกลายเป็นความรู้ติดตัวไป หรือถ้าผลลัพธ์หรือกระบวนการใหม่ๆ ก็จะเป็นความคิดสร้างสรรค์

ส่วนอุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์ที่สำคัญมากข้อหนึ่ง คือ “ความเคยชิน” โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ เพราะความเคยชิน ทำให้เราคิดแบบเดิม ทำงานแบบเดิม แก้ปัญหาแบบเดิม โดยไม่เปลี่ยนแปลง แต่สำหรับเด็กนั้น ธรรมชาติได้ให้ความคิดและจินตนาการตามธรรมชาติมาแล้ว แต่อุปสรรคมักเกิดจากสิ่งแวดล้อมมากกว่า สิ่งแวดล้อมที่มาสกัดกั้นความคิดที่ผลิดอกออกผลของเขา การตำหนิ วิพากษ์วิจารณ์หรือกฎระเบียบที่เข้มงวดจนเกินไป จะเป็นตัวกีดขวางความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างง่ายดาย เด็กบางคนกลัวถูกตำหนิจนนำไปสู่ความล้มเหลวในอนาคต และเมื่อความกลัวถูกตำหนิกลายเป็น “ความเคยชิน” จุดที่น่ากลัวก็วนกลับมาที่เดิมคือกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดความคิดสร้างสรรค์ไปอย่างน่าเสียดายที่สุด

วิธีทำางความคิดสร้างสรรค์ในัวลูก

1. รักลูกมากเกินไป จนไม่กล้าให้เขาได้ทำอะไรซักอย่าง และตีกรอบให้ลูกเดิน
2. บังคับขู่เข็ญ ดุดัน เจ้าอารมณ์ เจ้าระเบียบ
3. มองว่าการแสดงออกของลูกเป็นเรื่องไร้สาระ น่ารำคาญ
4. เคี้ยวเข็ญเรื่องเรียน เร่งให้ลูกอ่านออกเขียนได้ไวๆ
5. เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องของคนดี คนแปลกๆ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม
6. ไม่สนใจในการรับรู้ความรู้สึกและความต้องการของลูก
7. ให้อิสระกับลูกมากจนขาดการสร้างวินัย

บรรณานุกรม

อุสา สุทธิสาคร “ดนตรีพัฒนาปัญญา (IQ) อารมณ์ (EQ)” พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ธ.ค. 2544

อารี พันธมณี “อยากให้ลูกดีต้องมีวิธีสอน” พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพฯ ไยไหม 2547, 152 หน้า

อารี พันธมณี “ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์” กรุงเทพฯ ไยไหม 2545, 180 หน้า

สตาเซล ดิน่า เขียน หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา แปล “การสอนวิทยาศาสตร์ แนวใหม่สำหรับเด็กปฐมวัย” พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ นานมีบุ๊ค 2542, 568 หน้า

คริสทีน วอร์ด เขียน ปาริฉัตร เศวตเศรณี แปล “มหัศจรรย์สมองของลูกรัก” สำนักพิมพ์ แฮปปี้แฟมิลี บ.แปลน พอร์ คิดส์ จำกัด พิมพ์ครั้งที่ 1, มิ.ย. 2546

อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (โพธิสุข) “กลยุทธ์สร้างเด็กให้ปัญญาเลิศ” พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ มูลนิธิ สดศรี - สฤษดิ์วงศ์ 2545, 152 หน้า

อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (โพธิสุข) “สมองมหัศจรรย์” กรุงเทพฯ มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์ 2545, 184 หน้า

วิताल บาร์บารา เขียน หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา แปล “จินตนาการสู่การเรียนรู้ (unicorn are real) กรุงเทพฯ นานมีบุ๊คส์ 2538, 138 หน้า

วิทยากร เขียวกุล “เรียนลึกรู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ” พิมพ์โดย สถาบันวิทยาการ การเรียนรู้ (สวร.) พิมพ์ที่ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ จิตวิทยาการสอนดนตรี พิมพ์ครั้งที่ 3 สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2535

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ พฤติกรรมการสอนดนตรี พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544

อารี พันธุ์มณี. คิดอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ, 2543.

สุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. กรุงเทพมหานคร :
สนพ.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524.

สุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู. กรุงเทพมหานคร
: สนพ.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.

รศ.พญ.คันสนีย์ จัตรคุปต์. สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร
(ฉบับพ่อแม่). กรุงเทพมหานคร : สนง.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.

กลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อเยาวชน “มายา”. คู่มือการเคลื่อนไหวสร้างสรรค์เบื้องต้น.
กรุงเทพมหานคร. กลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อเยาวชน “มายา”, 2530.

ดวงเดือน วังสินธุ์. พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ขั้นเด็กเล็ก. กรุงเทพมหานคร : ประชาศึกษา,
2535.

แม่และเด็ก. 3-6 ปี เติบโตแข็งแรง “ฮูเร..ฮูเร..ฮา! ฮา! ชวนลูกออกกำลังกายดีกว่า”
ฉบับ 367. กรุงเทพมหานคร : เซเว่นทีน พับลิชชิ่ง, 2545

แม่และเด็ก. 3-6 ปี เติบโตแข็งแรง “ลูกสนุกตามวัยอย่างไรให้หมดห่วง” ฉบับ 382.
กรุงเทพมหานคร : เซเว่นทีน พับลิชชิ่ง, 2546

ดนตรีในร่มใจ www.eduzones.com

พัฒนาการเด็กวัยเตาะแตะ www.siamguru.com

รายนามคณะทำงาน

ที่ปรึกษา

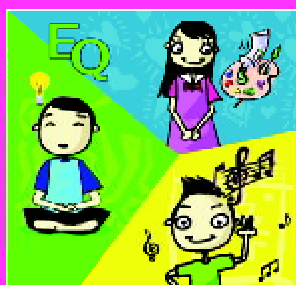
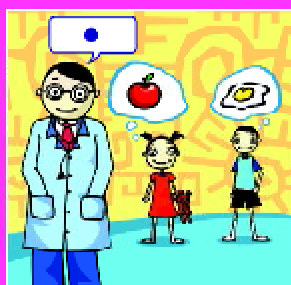
นายแพทย์สุจิต	สุวรรณชีพ	ที่ปรึกษากรมสุขภาพจิต
นายแพทย์หม่อมหลวงสมชาย	จักรพันธุ์	อธิบดีกรมสุขภาพจิต
นายแพทย์อภิชัย	มงคล	รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต
นายแพทย์วชิระ	เพ็งจันทร์	รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต
นายแพทย์เสรี	หงส์หยก	รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต
แพทย์หญิงศุภรัตน์	เอกอัศวิน	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสุขภาพจิต

คณะทำงาน

นางสาวสมพร	อินทร์แก้ว	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนา	ประธานคณะทำงาน
		ระบบงานสุขภาพจิต	
นางเยาวนาฏ	ผลิตนนท์เกียรติ	นักจิตวิทยา 8	คณะทำงาน
นางสาวกาญจนา	วณิชรมณีย์	นักจิตวิทยา 8	คณะทำงาน
นางสาวจุฑาธิป	วัชรานนท์	นักวิชาการสาธารณสุข 7	คณะทำงาน
นางสาวกณิชนิพนธ์	กิตติรักษนนท์	นักวิชาการสาธารณสุข 7	คณะทำงาน
นางสาวสิริกุล	จุลคีรี	นักจิตวิทยา 7	คณะทำงาน
นางสาวนันท์นภัส	ประสานทอง	นักวิชาการสาธารณสุข 6	คณะทำงาน
นางสาวพัชริน	คุณคำชู	นักวิชาการสาธารณสุข 6	คณะทำงาน
นางสาวอมรากุล	อินโชนานนท์	นักจิตวิทยา 8	คณะทำงาน
			และเลขานุการ

ผู้เขียน

นางสาวพาฝัน	ศุภวานิช	บริษัท จีไอเมทริก จำกัด
นางสาวสุวรรณี	แซ่ลิ้ม	บริษัท จีไอเมทริก จำกัด
นายพฤษ	พหลกุลบุตร	บริษัท จีไอเมทริก จำกัด
นางสาวเรืองพิลาศ	ธรรมวิเศษ	บริษัท จีไอเมทริก จำกัด
นางสาวดวงแข	บัวประโคน	บริษัท จีไอเมทริก จำกัด

ISBN 9789749342598

9 789749 342598